

МИРОСЛАВ КАЛЬБА

# «НАХТІГАЛЬ»

/Курінь ДУН/



У СВІТЛІ ФАКТІВ  
І ДОКУМЕНТІВ

1984

[diasporiana.org.ua](http://diasporiana.org.ua)

Договору Друзьби - Тоғайуови  
Друзьби 1 н.д.д. Инфочаабди  
Безаданеби на енорен  
Инфочаабди Карави

Клима, 19840.

Мирослав Кальба  
« НАХТІГ А Л Ь »

*НАХТІГ А Л Ь Ц Я М*  
— живим і поляглим у боротьбі  
за волю України —  
*ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ*

БІБЛІОТЕКА  
МИРОНА І МАРТИ  
БАРАБАШ  
ТОРОНТО, КАНАДА

**“NACHTIGAL”**  
*A Battalion of the Ukrainian Nationalists*

**(Facts and Documents)**

by  
**Myroslav Kalba**

Edited by  
**Iwan Owechko, Ph.D.**

**Denver — 1984 — U.S.A.**

МИРОСЛАВ КАЛЬБА

**«НАХТІГАЛЬ»**  
**/Курінь ДУН/**

**У СВІТЛІ ФАКТІВ**  
**І ДОКУМЕНТІВ**

**ДЕНВЕР — 1984 — ЗСА**

**Видання**  
**Дружин Українських Націоналістів**  
**/ДУН/**

*Усі права застережені*

**Copyright © 1984**  
**by the Author**

*Library of Congress*  
*Catalog Card Number: 84-70377*

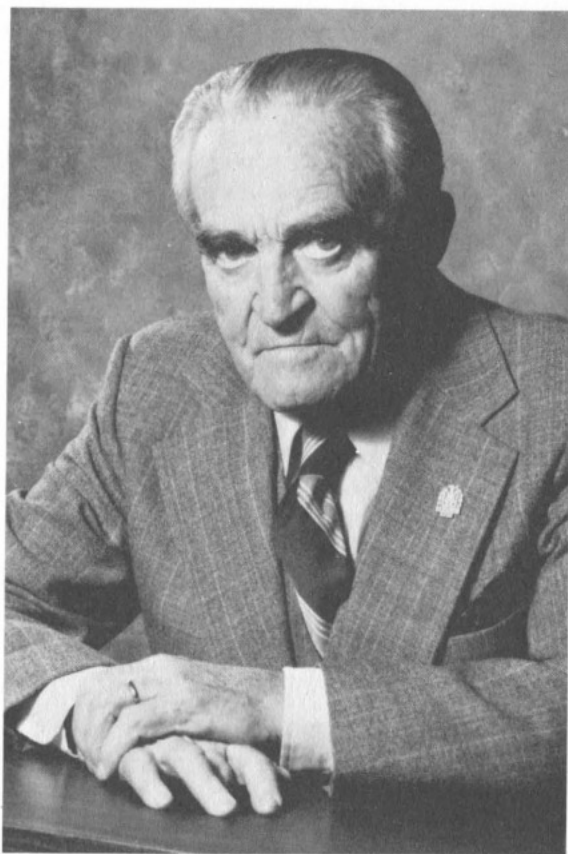


DR IWAN OWESCHKO  
P O BOX 811  
GREELEY, COLORADO 80632  
U S A

---

Деяку військову номенклатуру, зокрема в перекладах з чужих мов, редакція залишає без змін для відображення документальності оригіналів.





Илюстрация Лавина.



## ВІД АВТОРА

З появою споминів учасників Дружин Українських Націоналістів п.н. «У лавах дружинників» одержав я більше сотні листів з подякою і признанням за їх видання, за те, що читачі мали можливість дещо більше заізнатися з боротьбою тої української військової одиниці, про яку дотепер так мало було записано в анналах нашої історії. Та, крім признання і подяки, читачі вимагали і дальшої моєї праці як учасника над тією темою, як також звертали увагу на те, що дотепер ніхто ще з нас не відкинув злосливих ворожих наклепів та обвинувачень що «Нахтігаль» запродався гітлерівській Німеччині, що мордував польських професорів і жидів у Львові в місяці липні 1941 р. Ось пару витягів із листів: пан. М.Ш. з Нью-Йорку пише: «Дякую і gratулюю — пишійть більше, бо так мало написано про один з найбільш героїчних періодів історії нашого скривдженого долею народу». Пан В.П. з Детройту: «Уважаю, що тема ще не вичерпана, події вимагають докладнішого і ширшого опису. Тому варто працювати над дальшими випусками», а пані І.К. з Філядельфії пише, що найвища пора запротестувати і опрокинути шкідливо-злосливі-ворожі закиди і наклепи, от як останньо хоч би й у «Дрога до Ніконд».

І справді, після 1970 року советські борзописці один наперед другого старалися і дальше стараються оплюгавлювати боротьбу ДУН, пов'язуючи її із нашою Церквою та боротьбою ОУН-УПА-УГВР, щоб в той спосіб представити боротьбу українського народу за свою свободу і незалежність як німецьку коляборацію, ворожу українському народові, який правдиву і одиноку свободу знаходить зараз під опікунчим крилом Москви.

Говорив я з багатьма визначними нашими політично-громадськими діячами про ті ворожі безпідставні, кривдячі наклепи, та вони запевняли мене, що ті справи є вже вияснені, про це вже писали, що самі поляки навіть відкинули ті обвинувачення, як також уже і суд у Німеччині розглядав ту справу. Та, на жаль, ніхто не вмів дати мені точної відповіді, хто, коли і де про це писав - доказував, та коли і де ті докази були поміщені.

Останніми роками американські суди та Бюро спеціальних інвестицій при Департаменті Справедливості вживають свідчень советських свідків та советської документації, спрепарованих КГБ., на підставі яких притягають натуралізованих американських громадян, зокрема українського походження до відповідальності за «співпрацю з нацистами», послуговуючись тими фальшивими обвинуваченнями та свідченнями. Ідентично виглядав і суд у советській зоні Німеччини проти «Нахтігалья», де послуговувались фальшивими зізнаннями КГБ, тому я стараюся якнай докладніше представити методи комуно-московського судівництва.

Старався я відшукати по можності всю документацію відносно тих закидів і обжалувань проти «Нахтігалья», щоб раз назавжди відкинути фальшиво-злобні обвинувачування, якими годує своїх горожан Москва і Варшава.

Найважнішим було мені, щоб наші грядучі покоління користалися правдивими документаціями, а не фальшивками наших ворогів. Тому читачі стрінуться, може, з деякими доказами і твердженнями декілька разів, а це тому, що вони походять із різних документів.

На закінчення хочу висловити мою щиру подяку усім тим, які спричинилися до появи цієї книжки, а саме: д-рові Миколі Климишинові за написання передмови, д-рові Богданові Чопикові за резюме в англійській мові, а за допомогу у шуканні матеріалів о. д-рові Павлові Баб'якові, пані mgr. Ірені Камінській, mgr. Василеві Надрага, д-рові Олександрові Дразньовському і п. Юркові Мошинському та mgr. Любомирові Колтунюкові за деякі переклади із німецької мови. Спеціальна подяка д-рові Іванові Овечкові за мовну коректу й оформлення книжки.

**М.К.**

## ВСТУПНЕ СЛОВО

Кожний поневолений нарід має не лише право, але й обов'язок боротися за своє визволення і то всіма способами, у кожній ситуації, використовуючи всякі сприяючі нагоди, кожен кон'юктуру.

На самому початку 40-х років була дуже корисна для українського народу нагода визволитися і він старався її використати так, як на це дозволяли тодішні умовини. Тому, що та нагода не прийшла несподівано, можна було до неї приготувитися.

У 1940 році було дуже очевидним, що назриває війна між Німеччиною і СРСР. У тому ніхто не сумнівався.

Організація Українських Націоналістів, провідником якої уже був тоді фактично Степан Бандера від 10 лютого 1940, пригтовляючись до цієї війни, використала нагоду створити зав'язок української збройної сили. Як до того дійшло і які мало наслідки, описано у двох книжках: «Дружини Українських Націоналістів - ДУН» полковника Євгена Побігушого і «В лавах дружинників» /спогади учасників/, що її впорядкував Мирослав Кальба. Тому, що ДУН відіграли важну роль у постанні УПА, вони стали предметом різних наклепів червоної Москви.

Ворог старається знеславити й оплюгавити всі прояви українського народу в його прямуванні до державного усаможливлення. Його непокоїть, що український нарід, від віків поневолений, гноблений і денационалізований, завжди при першій сприяючій нагоді відновлює боротьбу за своє право бути незалежним господарем на своїй землі.

У тому напрямі робить ворог різні спроби, щоб представити визвольну боротьбу України в найгіршому світлі. Найбільше старань доложив ворог, щоб змалювати український нарід і його борців за волю як коляборантів гітлерівської Німеччини, дарма що Советський Союз був найбільшим і найвірнішим коляборантом тої ж гітлерівської Німеччини понад чотири роки, тобто ще з-перед Другої світової війни безперервно аж до 22 червня 1941 року, коли та гітлерівська Німеччина нагло й несподівано напала на свого коляборанта та трохи не повалила його, бо на рятунок прийшла Америка.

Немало паперу зіпсули советські писаки, щоб представити ДУН як проклятих гітлерівських коляборантів. Біда тільки, що якось так сталося, що про все є архівні документи, які тепер стали приступні для вчених цілого світу, а при чому й українців, які свідчать про щось протилежне, як те, що пишуть про ДУН підсоветські писаки.

Як свідчать ті документи про ту правду, що Дружини Українських Націоналістів від самого початку були задумані та призначені щоб стати зав'язком майбутньої Української Армії, що вони брали активну участь у підготовленні і проголошенні акту відновлення самостійности Української Держави 30 червня 1941 року, що вони мали бути тільки уживані в боротьбі на протибольшевицькому фронті, що вони відмовилися продовжувати службу, коли німці поставилися ворожо проти самостійности України, що їх, в наслідок того, німці роззброїли і старшин арештували й арештували між ними і Романа Шухевича, який потім, утікши з в'язниці, став головним командиром УПА, яка боролася проти німців, доки вони були на території України. Отже ніякі вони коляборанти гітлерівської Німеччини, а борці за волю України проти німців і проти большевиків.

Дуже цінну працю виконав бувший член ДУН Мирослав Кальба, зібравши все, що можна було знайти в архівах, і в старанно укладеній праці п.з. «Нахтігаль» /Курінь ДУН у світлі фактів і документів/ подає правду про ДУН. Дуже це цінна праця, бо це вперше в такій формі дано вичерпно відповідь ворогові й доказ, що він у своїй ненависті дуже далеко відбіг від правди.

Маю надію, що тепер, коли щораз більше стає доступних матеріалів з різних досі тайних архівів, ще не одна така цінна праця появиться, що успішно стане в обороні борців за волю України перед ворожими клепами.

*Д-р Микола Климишин*

## СТВОРЕННЯ ДУН / Дружин Українських Націоналістів /

1939-й рік приніс із собою в Європі Другу Світову війну. Блискавичними наступами танкових сил та налетами авіації Німеччина почала завойовувати сусідні держави одну за одною, а її фюрер креслив нові кордони Європи. Для забезпечення собі запілля, з упадком Польщі, Галичину і Волинь віддав Росії, та й заключив навіть з нею союз.

Та, однак, усім було ясно, що цей союз не надовго, бо, завоювавши своїх сусідів, як Німеччина забезпечить своє запілля, вона піде наступом і на Росію, без завоювання якої не може наступити перебудова Європи.

Українські політичні партії в той час себе самоликвідували, і українське суспільство було обезголовлене. А події, які наступали, мов буря, вимагали бути готовими до надходячого великого моменту, якого не вільно було пропустити. Тоді саме на чолу українського революційного руху виходить Степан Бандера, за яким стояли тисячі українських революціонерів, провідних і рядових членів Організації Українських Націоналістів, які були вірні своїй присязі: «Здобудеш Українську Державу або згинеш в боротьбі за неї» та які були свідомі того, що волю можна лиш кров'ю здобувати, бо хто нас визволить, той і поневолить. Тож зразу почалась праця, щоб ідея самостійності України стала власністю всього українського народу.

В розгарі війни Західній світ не був зацікавлений проблемами України. Він не виявив розуміння до державницьких аспірацій українського народу. Захід вів війну проти Німеччини за повернення стану з-перед 1939 року, в якому не було місця на самостійну українську державу.

В таких несприятливих обставинах молоде націоналістичне покоління, яке д-р Микола Климишин окреслює як «покоління Бандери» та яке віддавна мріяло про час-нагоду, щоб стати зі зброєю в руках до бою за права та волю свого народу, мало доказати, що воно, переживши і простудіювавши

невдачу своїх батьків, зустрине свою нагоду більш зріло, більш приготовлено. Взяло воно на себе відповідальність керівництва, щоб довести український народ до наміченої мети в той так жорстокий час. Взяло воно ту відповідальність і вив'язалось з нього взірцево-бездоганно.

Основним ворогом української державности завжди вважався російський імперіялізм, байдуже, в якій би формі чи ідеї він себе проявляв. У тій площині політичний провід шукав у світі прихильників та союзників, які були б готові дати хоч моральну підтримку українському народові в осягненні його цілей. Був факт, що в тодішній Європі тільки Німеччина явно готувалася до війни з ССРСР. Тому це було зовсім природним і зрозумілим, що український народ сподівався від німецько-советського конфлікту зміни дотеперішнього свого положення, але, очевидно, не такої, щоб поневолення большевицькою Москвою замінити новим поневоленням Німеччиною. Бо, сподіваючись німецько-советської війни, український народ підготовляється використати її виключно для того, щоб відбудувати свою самостійність, соборність і свободу. Вірилось тоді, що з хвилиною походу на Схід українська проблема мусить виринути наверх таки на самому початку війни та що Німеччина не повторить блудів Наполеона чи часів Першої світової війни, і без проголошення Незалежної України та без її допомоги не буде спроможна заволодіти Росією. Була тоді відома також концепція східньої німецької політики. Про неї сказано так в журналі «Сучасність», ч. 1-2, січень-лютий 1983. /Роман Ільницький/.

Автором тої концепції був Альфред Розенберг. Її основою була пропозиція створити на руїнах Радянського Союзу п'ять державних комплексів, між якими головна роля мала припасти Україні, Федерації Кавказу і Туркестанові. Вони разом, у тісному союзі з Німеччиною, мали перегородити Росії шлях до Чорного моря, до Близького Сходу, до Балкан і до Західньої Європи. За пляном Розенберга, державні кордони України мали проходити річкою Сян на заході, на Волзі на сході, на лінії Курську на півночі, а на півдні мали опиратися на береги Чорного моря. Німецькими колонізаційними територіями мали бути тільки три держави Прибалтики: Литва, Латвія та Естонія, а на півдні Крим.

Поскільки Розенберг був уповноваженим в справах Схід-

ньої Європи в уряді Гітлера, його політичні погляди довгий час вважалися за офіційну політику Німеччини і тому Англія і Франція, і США вже в 1930 роках поважно рахувалися з тим, що, на випадок війни з Советським Союзом, Гітлер створить українську державу під протекторатом Німеччини.

Але щойно пізніше виявилось, що пляни Розенберга служили Гітлерові тільки за ширму, за якою він приховував свої справжні наміри військового, політичного та економічного підкорення Сходу Європи. З цілком зрозумілих причин він не хотів завчасно виявляти перед світом і навіть перед своїми власними співробітниками свого хижацького імперіалістичного обличчя».

З другої ж сторони, українські політичні діячі не мали довіря до Німеччини. Вони читали «Майн Кампф», який Гітлер видав 1924 року, в якому говорилось про Україну як майбутню німецьку колонію. Вони пам'ятали ганебну видачу Миколи Лебедя — після вбивства польського міністра Броніслава Перацкого — польській поліції всупереч міжнародним зобов'язанням. Вони пам'ятали про ганебне віддання мадярам на поталу Закарпатську Україну, як також віддання Гітлером Галичини і Волині після війни з Польщею 1939 року Сталінові незважаючи на його запевнення про відновлення Західньо-Української Республіки.

Організація Українських Націоналістів /під керівництвом Бандери/, займаючи негативне становище до Німеччини, не проголошувала його явно, щоб не попасти передчасно до концтаборів та, на випадок війни Німеччини з Советським Союзом, дістатися на Україну.

1940 року ОУН проголошує «Маніфест ОУН», в якому подає, що боремося «За свободу Народів і Людини» і що тільки через повний розвал Московської імперії і шляхом української Національної Революції та збройних повстань здобудемо Українську Державу та визволимо поневолені Москвою народи». . .

Після нього, у квітні 1941 р., II-ий Великий Збір ОУН схвалює такі Військові Постанови:

«1/. Для здійснення своїх цілей ОУН організує і вишколює власну військову силу.

2. Завданням військової сили ОУН є:

а/. Зорганізувати і перевести збройну боротьбу ОУН за перемогу Української Національної Революції й здо-

- буття Української Незалежної Держави;
- б/ бути пробоевою силою і опорою ОУН у цілій її боротьбі;
- в/ бути ядром Української Армії в Українській Державі.
3. В час політичного поневолення ОУН організує, при допомозі Військового Штабу ОУН, на всіх українських землях і закордоном військові осередки, виховує і підготовляє військових провідників — організаторів та військових фахівців, організує і підготовляє військові кадри, кермує і координує цілістю військової роботи та опрацьовує воєнні пляни, узглядноючи політичне положення. При допомозі тих же осередків і кадрів впливає на українську суспільну думку, пропагує серед неї військову справу, організує самонавчальні військові курси і т.п.
4. Завдання Військового Штабу й військових осередків ОУН в час повстання є організувати збройну силу Революції та керувати військовими акціями на землях.
5. У збройному повстанні ОУН організує й веде до боротьби всіх українців, без огляду на їх політичні переконання.
6. Українська Армія змагатиме до виховання вояка-громадянина. Прищиплюване йому за час цілої військової служби й позавійськового виховання почуття соборности, великого призначення, відповідальности, героїзму й посвяти впарі з залізною дисципліною і твердим вояцьким вишколом - злучить українців усіх земель в один національний моноліт.
7. Українська воєнна доктрина, опираючись на аналізі духових прикмет українця, історичні традиції, геополітичні умовини України та узглядноючи воєнні модерні засоби, має дати Українській Армії своєрідну стратегію й організацію, які в свою чергу дадуть змогу якнайкраще використати всю силову натугу Українській Нації.
8. Весь порив великих ідей українського націоналізму та вся сила динаміки Української Революції знайде своє втілення в українській революційній армії, яка повстане в боротьбі цілого озброєного народу, дасть йому силу й перемогу та понесе ідеї Української Революції, — Свободи Народів, поза межі Рідної Землі.»



Тому, що всі сподівалися, що війна Німеччини проти Росії наближається, на початку 1941 року всі референтури ОУН приступили до інтенсивної підготовки. В тому велика відповідальність за виконання постанов II Великого Збору лягла на військову референтуру Проводу ОУН, якого шефом штабу в тому часі був Роман Шухевич. Він разом із своїм штабом опрацьовують плян створення власної військової сили. Їхній плян організування українських легіонів як «Дружин Українських Націоналістів» із добровольців, готових на кожную самопожертву, був затверджений Проводом ОУН. Зразу наступила підготовка до їхнього створення при Німецькій Армії як самостійної української військової одиниці, і вкортці почався вишкіл перших двох куренів: «Нахтігаль» і «Ролянд».

Ярослав Стецько у той час творення ДУН був заступником провідника Бандери та політичним провідником проводу. На ньому лежала не мала відповідальність у створенні ДУН та оформлення його в національно-політичному аспекті. Він відповідав за національно-політичний хребет куренів «Нахтігаль» і «Ролянд» та їхню готовність до революційно-визвольної боротьби. Він є одним з найбільш компетентних, які залишилися в живих, сказати своє слово про ті курені. У своїй праці «30 червня 1941», у розділі «Протинімецька воєнна формація в німецьких мундурах», на сторінках 123-142 він, так наświetлює створення ДУН:

*«Прийшов час відмітити створення Дружин Українських Націоналістів та їх вклад у революційно-визвольну протиросійську і протинімецьку боротьбу, цих відважних лицарів без страху і сази, які, набравши досвіду у боях і досягнувши перфектного німецького вишколу, майже поголовно перейшли в УПА - армію нації. Прийшла пора на урочистості в честь героїв ДУН! Ще живе їх командир і полковник Євген Побігуций, і понад усе вічно жива традиція їх чинів від 22 червня 1941 р. почерез 1.12.1942 р. - день розв'язання ДУН — до участі в боях УПА по день смерті 5 березня 1950 р. найбільшого з-поміж лицарів ДУН - генерал-хорунжого Романа Шухевича-Чупринки, Головнокомандуючого Збройних Сил України — Української Повстанської Армії, Голови Генерального Секретаріату УГВР, Голови Проводу ОУН!*

*Найперше ж: усе це, усі заходи на військовому від-*

тинку 1941 року йшли під кутом творення реальної, збройної сили - фундаменту під державну будівлю! Ця сила організувалася передусім в Україні, але її допоміжна формація - були ДУН - формація, яка могла відограти важливу роль у державному будівництві. Роль кристалізаційного пункту, навколо якого - у випадку зміни політики Німеччини - могли гуртуватися мільйони бійців, що перейшли на нашу сторону з Червоної армії, що лежало теж у пляні деяких приязно нашій справі наставлених високих старшин німецького головного командування з маршалом Бравхічем і адміралом Канарісом на чолі. Вони не вірили у можливість німецької перемоги без збройного зриву України й інших уярмлених націй, без визнання Німеччиною їх державної незалежності і поставлення національних армій незалежних, заприязнених з Німеччиною держав.

Було політичним і мілітарно-стратегічним нонсенсом вірити, як це робив Гітлер, у перемогу й опанування простору від Сяну до Владивостоку терором і насильством. Було повним абсурдом уважати, що таким чином можна перемогти московську імперію

. . . Маючи зв'язки через полк. Р. Ярого, розроблювані теж раніше полк. Є. Коновальцем, при співпраці Володимира Стахова і Івана Габрусевича, до прихильних ідей української самостійності кіл німецького верхов. командування, і за передумовами, на які ці кола погодилися, Провід ОУН рішився на спробу сформувати один курінь війська. Передумови формування куреня були такі: набором і формуванням ДУН займається ОУН, Провід якої у політичному сенсі ДУН підлягає і перед ним зобов'язується присягою; завданням ДУН є боротьба проти Москви за Суверенну Українську Державу, ДУН складають присягу українській державі, а не Німеччині, і тим більше не Гітлерові. Згідно з тим, політичний вишкіл вояків буде вестися в абсолютній вірності українським політичним цілям; ДУН не може бути кинений за ніяких умов на західній фронт проти альянтів, а єдино протиросійський. ДУН командують українські старшини, німецькі старшини мають над формацією тільки загальний нагляд, зокрема з вишкільного і військово-побутового характеру. ДУН має свого капеляна. Не можуть мати місця там ніякі німецькі націонал-соціалістичні виховно-вишкільні доклади й імпрези; військовий вишкіл починається

кожного дня вивішенням українського прапору і кінчається відспіванням української патріотичної молитви. Військова Референтура Проводу ОУН, якої керманичем був сотник Роман Шухевич, має право надавати військовій ранги. Вона і займалася набором і організуванням ДУН, при співпраці місцевої, теренової влади ОУН в Німеччині і ГГ. У Німеччині багато зусиль доклали для цього діла тодішній тереновий провідник Осип Тюшка, спільно з д-ром Нестором Проциком, Володимиром Федаком, Юліяном Петречком й іншими, а в ГГ - себто ЗОУ - Роман Шухевич, який був водночас крайовим провідником ЗОУ. . .

Очевидно, урядові і партійно-політичні кола не знали деталей погодження поміж Проводом ОУН і фактично опозиційними колами ОКВ до політики Гітлера. Сприяло цим колам тоді ще й це, що Розенберг, Райхссляйтер і експерт НСДАП у питаннях Сходу і десигнований на райх-міністра для східних окупованих країн, мав у принципі прихильну поставу до ідеї української державности у своїх комбінаціях перебудови Європи. З іншого боку, позиція у воєнних часах якраз тої фази військових кіл все ж була ще відносно сильна і навіть спроможність Канаріса втручатися де факто у справи «Райхзіхергайтсгавптамту», СД, Гестапо, в окупованих теренах була не мала, а він сам мав теж прихильне відношення до ідеї незалежних держав на місце російської імперії.

Рішучим ворогом нашої концепції на той час були Гітлер, Гімлер, Геббельс, Герінг, військовики Кайтель і Йодль, які були в ОКВ лише сателітами «фюрера», і їх опінія була інша від становища військових опозиційних кіл. Вони знали лише притакувати всьому, чого прагнув Гітлер. Тому вони слушно і справедливо були покарані в Нюрнбергу. Димісія Бравхіча, критична постава маршалів фон Віцлебена, Рундштедта, генерала Бека, згинувшого під Варшавою генерала барона фон Фріка залишили сліди непевности в ОКВ і ОКГ, а теж неодностайність поглядів у самій партії дали спроможність опозиційним колам ОКВ - ОКГ у рамках вузького характеру маневрувати. *Нашою метою було все таки мати — хай невелику, але перфектно вишколену частину, з якої в остаточному зможе бути кадр для повстанських формацій. . .*

*Неясність деяких інших авторів, поза Розенбергом,*

*а брутальна ясність у «Майн Кампфі», безумовно, нас насторожувала, але - як я вже згадував при іншій нагоді - елементу божевілля фюрера і здетермінованості цілої провідної верстви нації поповнити самогубство ніхто нормальний не міг враховувати, коли шанси виграти існували! Зрештою, з можливістю відсунення Гітлера, згл. зміни його політики, рахувалися й опозиційні німці і головні майстри політично-державного діла — англійці.*

*Я в той час керував загальним політичним ресортом проводу ОУН і звертав особливу увагу на політичні передпосилки творення ДУН, а у тому зокрема на дві речі: а/ текст присяги, і б/ розв'язання, згл. вихід із ситуації ДУН, якщо концепція Гітлера проводитиметься в життя і ДУН не буде спроможний воювати по стороні німецькій як український чинник. . . .*

*Я хочу з притиском відмітити, що ОУН ніяких зв'язків ані з СС, ані з СД, ані з Райхсхіргергайтсгавптамтом за ніяких умов і у ніякому часі не мала, поза ув'язнюванням нас і примусовим говоренням - за таких умов - з нами. Ми ж зв'язків до них за жодних умов не шукали і не підтримували. . . .*

*В часі переговорів з чинниками ОКВ, в яких я не приймав прямої участі, був ними прийнятий документ наших вимог і висловлене усне зобов'язання його притримуватися. Проте, одного дня прийшла телефонограма від Миколи Лебеда, який виїхав був від Проводу ОУН до відділу, що є намагання змінити текст присяги з боку певних німецьких чинників. Наша відповідь була, що питання присяги є засадничою і радше ми є рішені ДУН розпустити, як піти на поступки у тому відношенні. Але йому з Романом Шухевичем вдалося і цю останню спробу рішучою поставою відбити.*

*Стосовно розпущення ДУН якимсь непомітним способом, /якщо б політика Гітлера виявилася радикальною проти нашої, української концепції/, що обіцявали зробити чинники ОКВ, я мав сумніви, знаючи німецьку дисциплінованість і кожночасну можливість втручання Гестапо у позафронтові полоси.*

*В одній із розмов з Романом Шухевичем я сугерував йому, якщо б - за ворожої до нас постави Німеччини - до такої ситуації доходило, щоб він зорієнтувався завчасу*

і вишукав можливості з погляду теренової придатності для операцій — перевести несподівано весь відділ в статус антинімецької повстанчої формації. Це була б складна справа, бо треба було б звести оба відділи в один курінь і знайти у воєнній полосі, де був би терен, придатний для партизанських дій; небажані наслідки — це скерувати на себе великі німецькі сили з одного боку, а з іншого — можливість помсти з боку німців на населенню даної околиці. І, врешті, недоцільного виходу з бойових лав у ситуації наступу московських дивізій, щоб не вможливити москалям виступом нашої частини здобути легку перемогу.

Ми були рішені воювати на два фронти, але не у сенсі підтримки одного ворога проти другого, одного окупанта проти другого, а проти обох за послаблення обох займанців України. Тому я радив Романові Шухевичу мати на увазі саме таку ситуацію, щоб політично-мілітарний акцент двофронтової війни був недвозначно наявний для світу! . . .

У моїх антинімецьких пересторогах я мав підтримку у тодішнього провідника Крайової Екзекутиви ОУН на Німеччину Осипа Тюшки, Миколи Лебеда, якого з наказу Герінґа видало було Гестапо польській поліції, чого ні один націоналіст ніколи німцям не забув, в Романа Малащука, який був у той час у Варшаві і з яким ми мали довші дискусії, як з кол. провідником Студентського Відділу при КЕ ОУН ЗУЗ, і інших.

Це не означає, що інші члени ОУН були пронимецької орієнтації. Зовсім ні, це лише означає, що сильне, радикально протинімецьке крило було в той час очолюване мною.

Всі здецидовано поборювали нацистську доктрину, засуджували як ворожу і чужу українській правосвідомості, християнській нашій моралі, як тотально - історичний нон-сенс про примат германської раси /м. ін. вандалів/ над іншими расами. . .

Звідси генеральна лінія політики супроти Німеччини того часу визначалася так: доконані факти з можливою пропозицією співпраці на базі рівного з рівним, забезпечування тих доконаних фактів у сенсі можливої іншої альтернативи /суґестія Шухевичу - мати завжди на увазі зведення обох частин ДУН в одному місці, на одному відтинку фронту, щоб у відповідний час за відповідних умов

перевести їх на протинімецький і протиросійський повстанчий фронт/, ставлення власної сили найперше кадрами в Україні і допомога їм кадрами з еміґрації і ЗОУ - Похідними Групами ОУН.

Звідси теж наші намагання всякими засобами злагодити протипольський фронт, не допустити за ніяких умов до протижидівського фронту, а тим більше до протижидівських погромів, бо було ясным, що треба бути політичним сліпцем, щоб помагати німцям - потенційним ворогам України винищувати жидів чи поляків, які все ж протинімецький фронт тримали б у тих чи інших розмірах. А цим послаблювали б німецьку силу теж на наших землях і скріпляли б наш потенціал у протинімецькій боротьбі. Тим більше, що наш потенціал був у дії і все зростав на протиросійському фронті, коли поляки фактично протиросійський фронт ліквідували, а жиди симпатизували з москалями, хоча ці залишили їх на поталу німцям.

Крім загальних вказівок-інструкцій для похідних груп, окреме місце зайняли перестороги не дати себе втягнути до будь-яких протижидівських виступів і не допустити до них, бо наше завдання: боротьба за самостійну державу. Ці перестороги скоро виявилися дуже актуальними, бо Гестапо відразу почало організувати в Україні терор проти польського населення і протижидівські погроми, до яких, завдяки дисципліні українського населення, не дійшло»..

За таких умов і при постійному тискові на нас німців, які на нашій землі, крім нас, мали ворогами жидів і поляків, — ускладнювати, а не упрощувати їм фронти на Україні, було наше і було моє завдання як співплянуючого нашу політичну дію.

У пляні dokonаних фактів було теж формування Дружин Українських Націоналістів, які за всякої постави німців до нашої державности мусіли сповнити — по нашому всебічно обдуманому пляні — своє творче для революційно-визвольної боротьби завдання. І так воно сталося згодом. Будучи незмінно українським чинником мілітарно-політичним і — за незвичайно важких умов, завдяки винахідливості і реалістичному принципіалізму Романа Шухевича — атутом у руках суверенної української політики — у пригожий час стали ДУН протинімецьким, а не лише дійово протиросійським фактором сили.

Отже задум творення ДУН блискує оправдався політично й мілітарно. Один із альтернативних плянів, пов'язаних із ДУН, у широкому задумі революційно-визвольної боротьби проти обох окупантів, коли німці вирішили на практиці теж ними стати, здійснили з великим ризиком і не меншою гідністю усі старшини і бійці ДУН під командуванням Романа Шухевича і Є. Побігуцого. Роман Шухевич черговий раз показав свій небувалий талант єднати вірність принципів суверенітету української політики і незвичайно складну реальну дійсність, відношення сил. Він виявився геніальним стратегом революційно-політичної повстанської дії у найважчій епосі нашої боротьби. Заки на горизонт вийшла Українська Повстанська Армія, творилися її передумови.

З хвилиною вибуху війни північний відділ ДУН під командуванням Романа Шухевича /«Нахтігаль»/ брав участь у фронтових діях, відбуваючи похід по лінії Радимно - Львів - Тернопіль - Проскурів - Вінниця. Південний відділ /«Ролянд»/, який був під командуванням майора Є. Побігуцого, закінчив свій вишкіл децю пізніше, був через місяць висланий на Україну через Румунію в напрямі Одеси.

30 червня 1941 р. ранком вмаршував відділ ДУН як перший у Львів. В Україні почали розгортатися події рапідним темпом, актив ОУН і українське громадянство з великим підйомом по усіх місцевостях почало перебирати владу у свої руки, розбудовувати державну адміністрацію, проголошувати відновлення державности, в чому де тільки була нагода, допомагали активно бійці ДУН.

У Вінниці запало після основних передумовань і дебат рішення політичного проводу ДУН - Р. Шухевич вислав письмо до Команди, що наша частина через арештування уряду і Проводу не є здібна дальше воювати.

ДУН виконала своє призначення: старшини, підстаршини, стрільці ДУН у величезній більшості стали інструкторами, старшинами і командирами УПА, передали свій досвід партизанської війни, своє набуте військовоє знання, свої сили і життя Українській Повстанській Армії. Альтернативний плян Провду ОУН по відношенню до ДУН в рамках німецької армії був виконаний і - хоча не у такій формі, як теоретично було проєктовано, але на ділі сталося тотожне!

\* \* \*

Зацитував я дещо більше із писань Ярослава Стецька тому, що він являється найбільш компетентним авторитетом у насвітленні ситуації, в якій творилися ДУН. В подібний спосіб творення ДУН насвітлюють і інші визначні члени Проводу ОУН, які в тому часі мали також певне відношення до творення ДУН.

Микола Лебедь так висловлюється про завдання ДУН /«Сучасність», січень-лютий, 1983. ч. 1-2, ст. 149/:

*«У квітні Провід ОУН прийняв рішення вислати на військовий вишкіл до німецької армії около 400 чоловік, з яких створився курінь з трьох сотень, відомий під назвою «Нахтігаль». Старшини з сотником Романом Шухевичем як фактичним командиром куреня й всі стрільці були членами організації. До завдань куреня належало: розпізнати пляни німецького походу на Україну, помагати членам похідних груп у їхніх переходах і праці, не переходити з німецькою армією поза землі України, у випадку негативного наставлення до соборности українських земель і державної незалежності покинути німецьке військо. На еміграції часто пишуть про курінь як про український легіон. Це не відповідає фактам. Провід ОУН не мав концепції творення при німецькій армії легіону, і завдання куреня мали інший характер і призначення. /Згадаю ще, що в Німеччині, точніше в Австрії, за ініціативою сотника Ріка Ярого, був створений ще один курінь, відомий під назвою «Ролянд».*

Д-р Петро Мірчук, у своїй праці «Роман Шухевич», /ст. 94-98/ так висловлюється про ДУН:

*«Цінну ініціативу виявив Роман Шухевич теж у військовій ділянці як шеф штабу військової референтури Проводу ОУН. Він висунув плян зорганізування українського легіону, що в майбутньому повинен стати зав'язком української національної армії. В складі проводу ОУН був полк. Р. Ярий, кол. старшина УГА, а потім член Головної Команди УВО і Проводу Українських Націоналістів, який ще з доручення полк. Є. Коновальця вдержував зв'язок із старшинами німецької армії. Коли гітлерівська партія почала закріплювати свій вплив на німецьку армію, в кругах головного командування німецької армії стала оформлюватися група, що ставилася критично, а потім неприхиль-*



но до Гітлерових плянів підкорення Німеччині всієї Європи. З ними удержував контакти полк. Ярій. За посередництвом полк. Ярого узгоднено з тими кругами головного командування німецької армії плян зорганізування двох українських легіонів, південного і північного, що їх для конспірації було названо німецькими назвами «Ролянд» і «Нахтігаль». Ті круги головного командування німецької армії знали про дійсні причини творення тих легіонів проводом ОУН і пляни ОУН щодо дальшої їх ролі, але це не суперечило їхній настанові: той гурт німецьких високих старшин вважав пляни Гітлера нездійсненими фантазіями і сподівався, що при зустрічі з дійсністю в ході розгортання війни на сході і сам Гітлер муsitиме примиритися з думкою що Німеччина у власному інтересі повинна піддержати державну незалежність України, Білорусі і Кавказьких народів, а в пляні того й лежить помагати організувати зав'язки національних армій тих народів. При допомозі німецької армії обидва легіони одержали зброю й умундування та підмогу у військовому вишколі.

Так постали в квітні 1941 року «Дружини Українських Націоналістів - ДУН».

В домовленні з німецьким головним командуванням Провід ОУН виразно застеріг, що обидві ці українські військові частини, входячи формально в склад німецької армії, фактично і, головне, політично підлягають Проводові ОУН, очоленому Степаном Бандерою».

\* \* \*

Дійсним комендантом обох частин «Дружин Українських Націоналістів», або як їх загально звали «Українських Легіонів», став сотник Роман Шухевич, і тільки він був уповноважений приймати рішення про долю легіонів в імені Проводу ОУН. Формально обидва легіони одержали окремих командирів: комендантом північного легіону став сотник Роман Шухевич, а південного - майор Євген Побігущий, а згодом, коли обидві частини були злучені, то майор Побігущий, як вищий військовою рангою, став комендантом цілості, а сотн. Роман Шухевич його заступником і комендантом першої сотні.

Завданням Українського Легіону було ввійти вже в перших хвиликах після втечі большевицької армії до Кисва, де - згідно з пляном Проводу ОУН під проводом Степана

*Бандери - мало відбутися з ініціативи ОУН проголошення відновлення самостійності Української Держави; вслід за тим мав бути створений уряд Української Держави, що його повинен був очолити тодішній голова Української Академії Наук у Києві проф. Олександр Богомолець, а в склад уряду мали входити, поруч представників Наддніпрянщини, окремі члени створеного напередодні вибуху большевицько-німецької війни Українського Національного Комітету, не-члени ОУН, й окремі члени ОУН - наддніпрянці Сак-«Могила», інж. Сергій Шерстюк, Осип Позичанюк, галичани - Дмитро Мирон-«Орлик», Роман Шухевич й ще дехто; Український Легіон під командуванням Романа Шухевича, скинувши німецькі мундири, мав стати в Києві тоді зав'язком Української Національної Армії. У Львові повинно було після того створитися Крайове Правління Західньої Области України, що його мав очолити Ярослав Стецько.*

*Але політичні події помчали іншим темпом і в іншому напрямі, як можна було передбачити. Вже кілька днів перед початком воєнних дій проти СССР гітлерівський уряд доручив заарештувати Степана Бандеру, щоб перешкодити його повороті в Україну. Вслід за тим Гестапо покликало на переслухання поодиноких членів Українського Національного Комітету в Кракові й стероризувало їх, вимагаючи, щоб вони стояли осторонь грядучих подій в Україні. Німецький марш вперед послаб, і треба було сподіватися, що звільнення Києва прийде багато пізніше, як зразу припускалося. Ватажки гітлерівської партії почали виявляти все виразніше свою ворожість до концепції державної незалежності України. Такий стан піддавав думку приспішити сам Акт проголошення відновлення Української Державності, проводячи його негайно вже у Львові і творити наперед Українське Державне Правління у Львові, яке по звільненні Києва і створенні там уряду України підпорядкується тому урядові в Києві.»*

\* \* \*

На основі сказаного, беззастережно стверджуємо, що Курені ДУН «Нахтігаль» і «Ролянд» не були жадною частиною німецької армії, як це часто приписують нам не лише наші вороги, але деколи і наші, свої «патріоти».

Про Курені часто говорять як про українські Легіони.

Провід ОУН не мав концепції творити при німецькій армії легіонів, в розумінню таких, які були творені під час Першої чи Другої світової війн у різних державах, бо завдання наших Куренів були зовсім інші. Вони були створені на те, щоб мати добре, модерно вишколений старшинський корпус, який після проголошення відновленої Української Держави мав стати зав'язком нашої армії та її організатором.

В домовленні з німецьким головним командуванням Провід ОУН виразно застеріг, що обидві ті українські частини входять формально в склад німецької армії, фактично і, головне, політично підлягають Проводові ОУН. Тому формуванням ДУН займався Провід ОУН, якому в політичному сенсі ДУН підлягав, і перед ним зобов'язувався присягою. Завданням ДУН була боротьба проти Москви за Суверенну Соборну Українську Державу, розпізнавати пляни німецького походу на Україну та, в разі негативного наставлення до соборности українських земель і державної незалежності, покинути німецьке військо і перейти в підпілля як повстанська одиниця. Німецька армія мала лише умундирувати, озброїти та військово вишколити ті Курені, а політичний вишкіл вояків мав вестися в абсолютній вірності українським політичним цілям.

Засадничими справами були: *а/* присяга, в якій має бути підкреслено, що ДУН зобов'язується боротись проти Москви за Суверенну Українську Державу, та складають вони присягу українській державі, а не Німеччині, і тим більше не Гітлерові, *б/* Курені могли бути ужиті лише на протибольшевицькому фронті.

Приходиться дещо більше сказати відносно присяги. Коротко перед походом Німеччини проти ССРСР, коли наш вишкіл був уже майже закінченим, одного дня після обіду сказали нам приготувитися до святочного наказу - до складення присяги. Прийшов назначений час, Курінь наш «Нахтігаль» уложився в збірці до присяги. Мав приїхати хтось із німецького командування для відібрання присяги, як також представники Проводу ОУН. Збірка протягнулась, очікувані гості не приїхали і нас розпустили на вечерю. Гості приїхали спізнено, так що присягу склали ми наступного дня. Присягу відібрав полк. Олькен, а з Проводу ОУН присутніми були Микола Лебедь і Олекса Гасин. Присягу ми склали на вірність Україні і Нашому Проводові, а не на вірність Ні-

меччині чи фюрерові. Я особисто це підтверджую як той, що ту присягу складав.

У нас було переконання, що присягу укладав наш Провід, а вірніше, М. Лебедь, якому такі справи підлягали. Та коли я спитав його, чи він був автором присяги, та, може, має її зміст або може її відтворити з пам'яті, дав він мені таке вияснення: Ми, це є я і О. Гасин, виїхали враз із полк. Олькеном автом до Нойгамеру як представники від Проводу ОУН. Крім нас, був ще німецький підстаршина як шофер. Вони з полк. Олькеном сиділи на передньому сидженні, я з Гасином на задньому. По дорозі пару разів «навалили» нам опони, тому ми приїхали до Нойгамеру з великим опізненням, так що того дня присяги уже не відбиралось. По дорозі Олькен подав мені зміст присяги, щоб я з нею запізнався. Зразу я завважив два місця, не згідні з домовленням, яке ми мали з військовим командуванням, бо в присязі стояло написано, що присягається на вірність Німеччині і фюрерові. Цей зміст я віддав йому уже аж в Нойгамері. З нашим приїздом прийшов до нас зразу Роман Шухевич, якого я поінформував із привезеним змістом присяги, на що він з місця заявив, що присягати на такий зміст не сміємо і мусимо внести протест. Щоб не обезголовлювати вояцтва, з яким Шухевич мусів бути в сталому контакті, рішили ми, що протест в імені Проводу ОУН зложить він /Лебедь/ і Гасин. Так і зроблено. Протест такий внесено перед командою Куреня, а саме - Герцнером, Оберлендером та полк. Олькеном. Як ми зложили той протест, так обох нас зразу взяли під домашній арешт. На моє прохання, чи міг би я стрінутись із моїм братом /Василь, був учасником «Нахтігалья»/, мені відмовлено і заборонено. На запит Оберлендера, якої зміни ми жадаємо, ми вказали, що, згідно з домовленням, Курінь має зложить присягу на вірність не Німеччині й її Фюрерові, лиш на вірність Україні і Проводові ОУН, та що узгіднити це може лиш провідник Степан Бандера. На його запит, як можна з ним скомунікуватися, ми подали його місце перебування в Берліні та його телефон. Коротко по півночі прийшов до нас Оберлендер та заявив, що зміст присяги є уже узгіднений із Бандерою та наказав звільнити нас із арешту. Тоді я ще раз зажадав, щоб мене скомуніковано з Провідником Бандерою, щоб упевнитися щодо того, що він зробив. У телефонічній

розмові Бандера підтвердив, що зміст присяги узгіднено, тоді ми відійшли спати, а наступного дня Курінь склав присягу.

Багато писалося уже про ту присягу, про те знають дуже добре і наші вороги, та це їм не перешкоджає у нападах і наклепах на нас просувати брехливу пропаганду, що «Нахтігаль» 18 червня 1941 р. в Радимно перед нападом на ССРСР, їх капелян відобрав присягу «на вірність фюрерові і Великій Німеччині» /К.Е. Дмитрук. Свастика на Сутанах/. Та на жаль, і між нашими патріотами знаходяться такі, що в це вірять та ще і розносять, бо як же ж це можливо, що «їх німці годували, умундували, озброїли і вишколили, та щоб вони присягали на вірність Україні, а не Німеччині?». Для переконання усім таким хай наведу я такий приклад:

Після зайняття Вінниці наш Курінь «Нахтігаль» відійшов на відпочинок до Юзвина. Там вкоротці наспіла вістка про виарештування наших провідних членів ОУН враз із С. Бандерою, як також більшість членів новоствореного уряду враз із прем'єром Ярославом Стецьком.

В обличчі таких подій Роман Шухевич, як дійсний командир обох частин ДУН /«Нахтігаль» і «Ролянд»/, вислав до Головного Командування німецької армії заяву, що у висліді арештування Гестапом Державного Правління України враз з її прем'єром Ярославом Стецьком та провідника ОУН і створеної німецьким урядом ситуації, українські курені не є більше в стані залишитися в складі німецької армії.

Невійськовики знають про те, що у війську кожного вояка чекає найвища кара покарання, а саме - розстріл за невиконання наказу. А що доперва говорити про відмову даліше воювати? Це наявний бунт, над яким навіть не пере-проваджується жадної судової процедури, лиш сам командир без суду і одобрення вищого командування в такому випадкові заряджує збірку цілого відділу, напроти якого уставляє кілька скорострілів, і дає наказ «вогонь», і під скорострільним вогнем розстрілюється весь відділ.

У нашому випадку цього не було. А чому? Тому лиш, що на те не було закону, бо ми ніколи не присягали на вірність Німеччині чи її фюрерові, бо якщо ми були б того рода склали присягу, командування було б поступило, згідно з фронтовими законами, і всіх нас було б розстріляло.

Правда, усі ми були приготовлені на те, що всіх нас відішлють до концентраційного табору, бо на це вони мали право, щоб покарати нас таким способом. На це вказувало те, що ми мусіли зложити зброю, нас відтягнули з фронту та повернули назад до Нойгамеру. По дорозі задержали нас в Кракові цілий тиждень, бо в той час рішалась наша доля, чи залишити нас як військову одиницю на даліше, чи відіслати до кацету, де з Кракова до Осьвемціна не було вже далеко. Тоді нас перевезли назад до Нойгамеру, пізніше до нас прилучено і другий курінь, «Ролянд», та перемінено на шуцполіцію. Думаю, що цього одного прикладу вистачає, щоб доказати найбільшому нашому ворогові українського самостійницького руху правду про нашу присягу.

Серед таких обставин у 1941 році створено Курені Дружин Українських Націоналістів /ДУН/, а саме - «Нахтігаль» і «Ролянд».

---

## НАХТІГАЛЬ

Для кращого ознайомлення з двома куреннями ДУН рекомендуємо завітатися з книжкою «Дружини Українських Націоналістів в 1941 - 42 роках», Мюнхен, 1953, стор. 115, та «У лавах Дружинників», спогади учасників, Денвер, 1982 р. стор. 159.

Щоб познайомити читача з історією «Нахтігалья», наведу тут доповідь, яку виголосив поручник «Нахтігалья» /полк. УПА/ бл.п. Юрко Лопатинський-Калина на конференції Ген. Секретаріату УГВР і «Прологу» 5-го травня 1960 р. в Нью-Йорку.

*«Організація куреня, що одержав кодовану назву «Нахтігаль», почалася в квітні 1941 року в Кракові. Її переводила з доручення проводу ОУН-Бандери Військова референтура ОУН під керівництвом сот. Романа Шухевича. До складу референтури входив, між іншим, і я.*

*Місцева організаційна сітка висилала кандидатів до Кракова, де їх перевіряла спеціальна комісія, покликана ОУН, і де вони переходили лікарські оглядини. Щойно пройшовши успішно згадані комісії, кандидата висилали на вишкільний табір до Нойгамеру на Шлезьку.*

*У Нойгамері зорганізовано 3 сотні, що їх на оборучення проводу очолив сот. Р. Шухевич. На вишколі курінь перебував від початку травня до 17-го червня 1941 року. Перед від'їздом на фронт курінь склав присягу про спільну боротьбу з большевизмом і за визволення українського народу. При присязі були присутні делегати проводу ОУН п. Микола Лебідь і сот. Олекса Гасин.*

*Присягу куреня відложено з одного дня на другий, бо, як ми згодом довідалися, в першому тексті присяги говорилось про боротьбу в рядах німецького війська за німецький Райх. В наслідок протесту делегата ОУН п. М. Лебеда проти такого тексту присяги, справу передано до Берліна і щойно після того, як змінено текст в сенсі, вимаганому делегатом ОУН, курінь наступного дня виступив до присяги.*

18-го червня 1941 року курінь завантажився на поїзд і переїхав до Ряшева, звідкіля маршем перейшов в околиці Радимина. 22-23-го червня по півночі курінь перейшов советський кордон через Сян в околиці Перемишля і помаршував в напрямі на Львів.

Курінь «Нахтігаль» мав коло 330 людей, був умунди- рований в німецькі мундири /Вермахту - М.К./ з синьо- жовтими стрічками на барчиках. Озброєння було легкої піхотної частини. До куреня були приділені німецькі стар- шини, які під час вишколу в Нойгамері були інструкторами, а опісля виконували дорадчу ролю.

Переступивши советський кордон, курінь помаршував убезпеченим маршем, придержуючись на постоях строгої протилетунської оборони, бо советські літаки досить час- то давали про себе знати. Перший стик з ворогом, хоч не в бою, був коло Женсни Польської, де проходила боль- шевицька оборонна лінія і де наша маршуюча колона по- пала під сильний артилерійський обстріл. Там уперше по- бачили ми вбитих і ранених советських жовнів та зни- щені советські танки. Наш марш на Львів видавався нам дуже повільним, і ми в розмовах часто висловлювали по- боювання, щоб наш прихід до Львова не був спізнений. Справді, якщо б нас було перекинено до Львова скоріше, то це напевно запобігло б масакрам українського населення. Та, на жаль, цього не сталося.

У Львів курінь увійшов 30-го червня 1941 року о год. 4:30 вранці. При вході до міста курінь поділено: частина першої сотні пішла до св. Юра, частина на вулицю Лон- цкого і Пелчинську; друга і третя сотня пішли на Замана- стинів, де обсадили тюрму та газівню. До церкви св. Юра ми прийшли о год. 5:30. Не буду тут описувати, з яким ентузіазмом зустрічало нас українське населення. Незабаром площа довкруги церкви св. Юра заповнилась по береги людь- ми, які сердечно вітали нас та розпитували про своїх зна- йомих і рідних. О год. 6.30 Митрополит А. Шептицький прийняв делегацію куреня з сот. Р. Шухевичем на чолі та німецьких старшин, що були разом з нами. Владика винесли на балкон палати, звідки він уділив благословення зібраним на подвір'ї стрільцям та вірним. Біля год. 7-ої налетіли два советські літаки і почали обстрілювати святоюрські площі. На щастя, люди розбіглись, так що ні вбитих,



ні ранених не було.

Коло год. 8-ої прийшла до нас вістка про жахливо помордованих людей на Лонцького. Деякі з нас пішли туди. Між нами був і сот. Р. Шухевич, який вже вспів довідатися, що між жертвами є і його рідний брат Юрко. Образ на Лонцького був жахливий. Келії були набиті жахливо помордованими людьми, і, щоб дістатися з одної келії до другої, треба була перелазити через гору трупів. Тіла помордованих вже розкладались, і сморід був неймовірний. Щоб перебути хоч короткий час в будинку, треба було накладати газову маску.

Біля год. 10.30 наш відділ, що був у св. Юра, відмаршував до будинку управи міста на Ринку, де були кухні і де ми одержали обід. Частина першої сотні, що пішла на Лонцького і Пелчинську, пильнувала тюрем, не допускаючи в середину цивільного населення, і була звільнена німецьким відділом поліції наступного дня, 1-го липня, о год. 10 вранці. Опісля курінь зайняв будинок 2-гої гімназії на Валах - т. зв. німецької.

На зборах у «Просвіті», де проголошено Акт Відновлення Самостійності і де створено Тимчасове Крайове Управління, курінь репрезентував сот. Р. Шухевич. Проголошення Акту настрашило німців. Ходили навіть чутки, що курінь мають роззброїти, бо німці побоюються, що члени того куреня можуть повторити це проголошення в Києві. Але вже 7-го липня курінь від'їхав далі на Схід в напрямі Тернополя.

До Тернополя курінь прибув десь коло 3-тньої год. На Ринку нас привітали представники українського громадянства квітами та промовами. Ми заквартирували на ніч. Місто представляло сумний вигляд. Шиби були повибивані большевицькими бомбами, а два дні перед тим німецьке «зондеркомандо» вистріляло багато жидівського населення. Між членами делегації, що вітали нас на Ринку, я зустрів свого добре знайомого д-ра Мороза, що був директором міського шпиталю. Маючи клопіт з заквартируванням куреня, я звернувся до нього з проханням, щоб примістив кількох наших старшин у шпиталі на нічліг. Д-р Мороз охоче погодився, і ми поїхали до шпиталю. З нами їхав приділений до нашого куреня німецький лікар. Прибувши до шпиталю, ми побачили на коридорі десятки ліка-

рів у білих халатах. Всіх їх представив д-р Мороз як своїх співробітників. Пізніше він оповідав мені, що це все лікарі-жиди з міста, які втекли попереднього дня від розстрілу.

На другий день о год. 5-ій ранку заряджено алярм, і курінь від'їхав до Грималова. Там ми затрималися 5 днів. З Грималова через Сатанів поїхали до Проскурова. У тому місті долучено наш курінь до переднього забезпечення гірської німецької дивізії, до якої, крім нас, входили ще курінь 800-го полку «Бранденбург», відділ протилетунської артилерії та відділ танків. Усім тим переднім забезпеченням командував полк. Кратохвіль. Наше переднє забезпечення рушило шосею Проскурів - Вінниця і на висоті Браїлова натрапило на сильний спротив ворога. Для перевірки стану на бічному шляху Бар - Браїлів полк. Кратохвіль вислав старшинську стежу в силі 20 осіб, якою провадив пор. Оберлендер. До Браїлова ми поїхали двома автомашинами. Перед містечком здержались, щоб засягнути інформацій. Мешканці придорожніх хат цікаво розглядали нас, мабуть, уперше побачивши «німців». Побачивши дядька з козацьким вусом, що тримав дитину на руках, я підступив до нього і запитав по-українськи:

— Дядю, чи є большевики в місті?

Почувши українську мову, дядько стрепенувся, розглянувся довкруги і сказав:

— Не їдьте туди, їх там понад шістсот.

Не зважаючи на це, ми посідали в автомашини і рушили вперед. Переїхавши міст на озері і виїхавши на горб, ми попали під сильний вогонь з машинової зброї. Автомашина, в якій я їхав, скрутила в бік, а ми вискочили з неї, залягли на валі за берегом і відкрили вогонь по большевикам, що біля цукроварні вантажили, мабуть, мішки з цукром на вози. Наша друга машина застрягла на мості.

На цій позиції ми просиділи приблизно 4 години і, відбивши наступ большевиків, в якому втратили двох забитих та 3 раненими, відступали на шосе Проскурів-Вінниця. Але щойно долучились до своєї колони, що продовжувала стояти на шосе, тридцять большевицьких літаків почали налітати на колону, скидаючи бомби та обстрілюючи її бортовою зброєю. Свої налети повторили вони вісім разів впродовж двох годин. Це коштувало нашому відділові кільканадцять спалених автомашин та понад 50

убитих. На щастя, не вбито і навіть не поранено ні одного стрільця з куреня «Нахтігаль». У тому часі полк. Кратохвіль пробував сфорсувати советську оборону, виславши в наступ другу німецьку сотню з полку «Бранденбург». Ця сотня попала під перехресний вогонь большевицьких кулеметів і втратила 85 стрільців і всіх старшин, за винятком одного. Щоб уможливити другій сотні відступ, у бій кинено третю німецьку сотню того ж полку.

До команди переднього забезпечення приведено перших советських полонених. На наше велике здивування ніхто з тих полонених не розумів російської мови, бо це були частини з Центральної Азії. Нашому капелянові о. д-р Гриньхові впало на думку звернутись до них із словами «Селям алейкум». Полонені оживились і почали навипередки відповідати нам незрозумілою мовою. Все ж таки, вживаючи кам'яниць та жестів, полонені показали нам розташування ворожої оборонної лінії і кількість вояків на ній. Ми зрозуміли, що перед нами стоїть ціла советська дивізія. Ми окопались, і почався позиційний бій. Наше завдання було утриматись до ранку, коли на допомогу мала прийти дивізія гірських стрільців.

На оборонну лінію стягнуто всіх, не виключаючи кухарів та санітарів. Коло 5-ої години вранці прийшла дивізія гірських стрільців і після підготовчого артилерійського вогню рушила в наступ. Ми пішли слідом за відступаючими большевиками і дець коло 9-ої вранці ввійшли до Вінниці. Місто було порожнє, крамниці були пограбовані. Большевики обстрілювали місто з-за Буга артилерійським вогнем.

Курінь розчленувався, і ми малими відділами почали перешукувати дома. В будинку НКВД оглянули ми келії і «одиначки», де міг поміститися стоячи тільки один в'язень. У підвалі театру ми знайшли цілу групу акторів, які дуже здивувались, коли почули українську мову. Ми порадили їм вертатись додому, а довідавшись, що їх режисер - жид, попередили його, щоб він сховався і не виходив на місто. По кількох днях квартирування у Вінниці наш курінь разом з німецьким куренем відійшов до м. Юзвин, де ми стояли постоем два тижні.

У Юзвині ми довідалися, що далі вже «Нахтігаль» не піде, але що з нами станеться - про те ми не знали. Під час постоем ми їздили по довколишніх селах і реорганізову-

вали адміністрацію. У промовах до населення радили ховати збіжжя, бо не знати, чи німці не будуть всього забирати. Спочатку селяни, слухаючи таких порад, не дуже нам довіряли, але довідавшись від юзвинців, що ми дійсно українці, набрали до нас довір'я і почали відвідувати нас на квартирах, приносячи нам мед і овочі.

В першу неділю нашого побуту в Юзвині, перед збудованим нами віварем о. д-р Гриньох відправив Службу Божу, до якої співав курінний хор. Довідавшись, що відбувається Богослужба, юзвинці принесли церковні книги та утвар, що їх заховали були після знищення большевиками місцевої церкви. Площа була вивовнена людьми, які з великим зворушенням молились. Багато людей плакало. Після цього Богослуження відношення місцевого населення до нас було сердешне.

Натомість, щораз більше напруженими ставали відносини з німецькими старшинами. У вечірніх дискусіях, що їх ми провадили на квартирі нашого штабового лікаря, ми одверто говорили, що німецька політика на Сході фальшива і що її продовження приведе до катастрофи. Великим ударом для всіх старшин і бійців куреня була вістка, що Галичину прилучено до Генерал-Губернаторства Ганса Франка, а з України створено «Райхскомісаріят» під провідом Еріка Коха. Ми зрозуміли, що наша роль як німецького «союзника» вже кінчається.

У половині серпня курінь дістав наказ вертатися назад до Нойгамеру. У Вінниці нас заладовано в вагони і через Жмеринку - Проскурів - Львів і Краків завезено до Нойгамеру. Оскільки я їхав не поїздом, а автомашиною, я мав змогу у Львові побачитися з друзями з ОУН, зокрема з Миколою Лебедем, якому розповів про долю куреня. У Львові між членами ОУН панував настрій непевності, хоч арештів ще не було, бо тривав натиск на відкликання Акту з 30-го червня, при чому військові частини вистосували ультиматум до Проводу ОУН.

Вернувшись до Нойгамеру, курінь зайняв старі квартири і почав «нормальний» вишкіл. Нормальний тому, що вояків роззброєно /старшинам залишено тільки коротку зброю/ і вишкіл складався тільки з муштри та руханки. В неділі не вільно було нам виходити далі, як за 6 кілометрів від касарень. Ситуація ставала з дня на день гіршою

та напруженішою. Часто доходило до сутичок з німецькими підстаршинами, хоч відносини з старшинами продовжували були коректними, через що вони часто заходили в конфлікти із своїми зверхниками. Ніхто не знав, як це все скінчиться.

В першій половині вересня вдалося мені виїхати з д-ром Герцнером до Берліну. Мені доручили довідатися, що з нашими друзями, які жили в Берліні. Приїхавши увечері до Берліну і переночувавши у брата, я пішов другого дня вранці на помешкання, де жив Степан Бандера з родиною. У помешканні застав я Ярослава Стецька, Осипа Тюшку, Омеляна Антоновича, пані Бандеру і ще одну пані. Я довідався, що С. Бандера пішов з Володимиром Стаховим на розмову, на яку покликав його обергрупенфюрер Мюллер. З тієї розмови вони вже не повернулися додому. Десь коло 11-ої години до дому С. Бандери приїхали гестапівці і, перевішивши обшук, всіх, за винятком пань, забрали з собою. Я відмовився іти з ними, переконуючи їх, що приїхав службово з командиром з Нойгамеру. Почалося телефонування на Гестапо і, врешті, мене залишено на помешканні. Під кінець ревізії прийшов ще п. Нестор Процик, якого гестапівці теж забрали з собою. Прибувши до Нойгамеру, я розповів друзям усе, що бачив.

У Львові ситуація була погана: почалися арешти та інтернування. Атмосфера в таборі ставала ще більше напруженою, ніхто не знав, що станеться з куренем.

\* \* \* \* \*

Вернувшись до Нойгамеру, д-р Оберлендер заявив нам, що нас не звільнять з частини, а, переорганізувавши вишлють нас на протипартизанський відтинок. Різного роду комісії з Берліну почали нас перевіряти. Під час таких перевірок заглядали нам навіть у зуби, так що ми іронічно запитували д-ра Оберлендера, чи нас беруть до служби як вояків, чи як коней. Врешті, нас повідомили, що 19 жовтня ми маємо виїхати до Франкфурту над Одрою, куди прибуде також курінь «Ролянд» і де обидва курені перетворять в одну частину. З доручення командира куреня сот. Р. Шухевича, о. д-р І. Гриньох і я відійшли з куреня і залишились в Берліні.

По приїзді до Фракфурту над Одрою приступлено негайно до реорганізації обох куренів. Створено чотири сотні нового куреня, на чолі якого став майор Побігуций.

*Командирами сотень були: 1. сот. Р. Шухевич; 2. сот. М. Бригідер; 3. сот. пор. В. Сидор; та 4. пор. Павлик. Ад'ютантура й курінна канцелярія були обсажені українцями, а до куреня призначено зв'язкового старшину - кап. поліції Моху та поліційних підстаршин як надзорчий персонал. Курінь умундировано у поліційні, зелені однострої, без ніяких відзнак. Офіційна назва куреня була: «Шуцманшафтбатальйон ч. 201». Кожний вояк куреня підписав особисте службове зобов'язання на один рік. Ніякої додаткової присяги не складано.»*

\* \* \*

Часто можна стрінутись із згадками про «Нахтігаль», головню в німецькій військовій літературі Другої світової війни. Тому, що «Нахтігаль» був прилучений до батальйону «Бранденбург 800», годиться хоч коротко навітлити історію того відділу Бранденбург. «Нахтігаль» був замалою оперативною одиницею, щоб міг самостійно існувати, тож його прилучено до «Бранденбург» тому, що він складався майже в цілості з чужинців, який також в тому часі був малою військовою одиницею.

Ідея створення «Відділів Абвери» вийшла від капітана фон Гіппеля із II Відділу Абвери. Він, старший старшина східноафриканських колоніальних військ, відзначався хоробрістю, помислами та заповзятливістю. Він піддав думку створити малий відділ із утікачів східних держав, які після 1939 року припали Росії, а саме: із Балтійських держав, як і з Польщі людей німецького походження /фольксдойчів/, та використовувати той відділ як партизанський для викликування замішання та виконання певних диверсійних завдань ззаду фронтових дій.

Канаріс акцептував плян створення того роду відділів Абвери, предложений фон Гіппелем, і так:

15-го жовтня 1939 року був створений перший військовий відділ -сотня під назвою «Лер унд Бау Компані, збф 800» /Спеціальна Служба Перевишколу і Будівництва, цет-бі-фав 800/ у Бранденбургу під командою капітана фон Гіппеля. В початках 1940 р. сотня та була переформована на курінь під командою звичайного старшини, майора Кевіша. Після успішних досягнень куренем на західньому фронті Генеральний Штаб і Головна Військова Квартира заінтересувалась ним та рішили побільшити його, і в жовтні 1940 року по-

ширено його до полку «Регімент Бранденбург» /Вишкільний Полк Бранденбург/, а в грудні 1942 поширено до дивізії.

Для полегшення персонального й адміністративного керівництва цей полк Бранденбург сам собою підлягав безпосередньо контролю Шефові Абвери II Відділу, а формально існував як військова формація.

Більшість складу Бранденбургу творили німецького походження балтійці та поляки, як також частина з балканських країн.

I-ий курінь /пізніше I-ий полк/ Бранденбург оперував на східньому фронті, і до нього набирали найчастіше мешканців балтійських країн /Литва, Латвія, Естонія і Фінляндія/, та фольксдойчів Галичини та Волині.

II-ий курінь /пізніше II-ий полк/ оперував на західньому фронті.

III-ий курінь /пізніше III-ий полк/ оперував біля Відня, на південно-східньому фронті, і в ньому переважали учасники балканських країн.

Павл Леверкугн у своїй праці про «Джерман Мілітері Інтелідженс» /Німецька Військова Розвідка/ на сторінках 164-165-166 ще найбільш об'єктивно навітлює історію «Нахтігаль». Він пише:

*«Зимом 1940-41 був створений з бувших польських жовнірів із Західньої України Курінь в Нойгамері біля Лінґніци. Сотні були створені з людей, які перейшли добрий повний військовий вишкіл в польській армії, яких вибрала Західньо-Українська Організація з-поміж воєннопонених. Більшість це були члени Групи Бандери, деякі належали до інших західньоукраїнських організацій. Українським командиром Леґіону був міцно битий підпільник Чупринка, який був забитий на Україні в 1951 р., як командир Укр. Підпільної Армії.*

*Німецьким командиром був поручник Альбрехт Герцнер, герой з Яблонки, і професор Оберлендер, який був політичним зв'язковим старшиною.*

*Курінь був створений Абверою, Секція II, та був ввінований в досить злиденілий спосіб, дістав кодовану назву «Нахтігаль», тому, що мав хор, який міг рівнятися знаним у світі козацьким хорам, та був прилучений до I-го Батальону до полку Бранденбург, і вимаршував він до Советського Союзу 22-го червня 1941 р. В наступі на Львів*

курінна розвідка донесла про масові езекуції українського населення, які відбуваються в місті, і командир обох куренів зарядив наступ на Львів на ніч 29-30 червня, сім годин перед назначеним часом наступу на Львів Першою Гірською Дивізією. В тому наступі український курінь дуже відзначився, займаючи радіостанцію, з якої проголошено Вільну і Незалежну Західньоукраїнську Державу.

В тюрмах НКВД у Львові найшли в'дні тисячі трупів помордованих українців, і, охоплені духом свободи, прийняли сильну поставу прогнати росіян з цілої України. Скоро на проклямацію про проголошення Незалежної України наспів гострий протест із відділу Розенберга, та хоч курінь в дальшому поході виявив себе надзвичайно пробоєвим, особливо при захопленні Вінниці, то після протесту Розенберга їхній бойовий дух почав щораз підупадати. Новостворене Міністерство Східніх Територій прилучило Західню Україну з Перемишлем і Тернополем до Генерал-Губернаторства, яке було створене із решти польської держави. Вислідом того було те, що Український Батальйон, який у Львові десятки тисяч західніх українців навів найвищим запалом боротьби, сам почав зневірюватися, почав супротивлятися і кінцево був розв'язаний, внаслідок чого страстилося такий великий потенцінал. Капітан Оберлендер старався особисто інтервенювати у Гітлера, але фюрер перервав його виводи словами: «Ви не знаєте, що говорите, Росія є нашою Африкою, а росіяни нашими неграми».

Після тої зустрічі Оберлендер зголосився до командира Бранденбургського Полку і схвильований заявив: «Пане, це є концепція Гітлера, і вона, Пане, допровадить до програння нашої війни».

Більшу працю про «Бранденбург» написав Вернер Брокфорд, «Гегаймкомандос дес Цвайтен Вельткрігес», в якій подає історію дивізії «Бранденбург».

Він правильно вказує на вступі, що їх помилково зачисляли до окремих відділів ессесів /СС-ів/ і тому їм приходилося переходити тяжчі терпіння в неволі, ніж іншим полоненим. І навіть по звільненні з полону мусіли вони відповідати перед власними німецькими судами.

Тут є гідним уваги, що бранденбуржці не були визнаними як «злочинна організація» у Нюрнберзькому процесі. Але що більше, під час процесу команданта СС-ів Отто Скор-



цені у Дахав, на превелике здивування, воєнна діяльність таємних команд, а в тому і дивізії Бранденбург, була, так би сказати, регабілітована.

Дев'ятий розділ у своїй праці Брокфорд приділює Батальйоніві «Нахтігаль».

І чого лиш він у тому розділі не наплутав. Це може служити за найкращий сценарій для фантастичного воєнного фільму американської продукції. Він на вступі подає, що після провалу Польщі, на теренах, які припали Росії, твориться партизанка переважно із укр. вояків польської армії і командиром тих партизан був «сміливий ватажок Чупринка». Як прийшло до зговорення про створення українського Куреня, на наказ Бандери, відтягнуто партизанські відділи з українських теренів до Нойгамеру, де з них створено курінь «Нахтігаль». Чупринка, який вже скоріше вирізнявся як провідник партизанів, став українським командиром Легіну. В дальшому наступають подвиги куреня, чи то при наступі на Львів, нахтігальці із ножами в зубах підсовувались та здобували частину за частиною Львова, чи то пролазили в російські відділи, заявляючи, що вони російський відділ, лиш в німецьких мундирах для спеціальних цілей, чи то, як не можна було наступаючи атаками захопити штаб совєтської армії, тоді відділи «Нахтігаль» перебираються в совєтські уніформи, пролазять в російський штаб кількома групами і пізніше, повідомивши свою команду, що вони контролюють вже табір штабу, що час на наступ - ліквідують штаб цілої армії. Цілий час згадується лише два імена, а саме: командира першої сотні - чот. Прокопа та його заступника чот. Мальчика. Хочу лиш подати, що таких взагалі ніколи в «Нахтігалі» не було. Не менш сенсаційні подвиги вони доконували і в дальшому наступі аж до Вінниці. . . Навіть після упадку Вінниці / де курінь наш перейшов на відпочинок до Юзвина та був розв'язаний /, коли 17-та німецька армія та частина 1-ої панцерної групи обійшли резерви 6-ої совєтської армії і замкнули їх у мішку, то штаб тої російської армії потрапили зліквідувати лише Прокоп з Мальчиком та очистити терен, кудю проходила головна залізнична артерія із Західньої України через Житомир - Вінницю - Перемайське - Николаїв на схід. Цього героїства могли доконати лиш Прокоп з Мальчиком. Взагалі, кудю проходили їхні відділи, на тій дорозі не залишався живим ні один

ворожий вояк. Закінчує розв'язання «Нахтігаль» менш-більш правильно, та цілий цей розділ читається як щось найбільш сенсаційне. Одинокє місце із того розділу для нас має вартість, а саме — де він згадує, що «Проф. Альберт Норден /із Східньої Німеччини/, атакуючи проф. Оберлендера на Інтернаціональній пресовій конференції в Берліні 22-го жовтня 1959 р., заявив, що «Нахтігаль» зліквідував у днях 1-го і 6-го липня 1941 р. 3000 поляків і жидів.» Він, одначе, не подав ніякого доказу на свої твердження. А мої джерельні досліди виказали, що в заподаному часі не відбулися ніякі масові екзекуції таких великих розмірів в тих околицях, в яких оперував «Нахтігаль».

Як попередньо було вже сказано, «Нахтігаль» був прилучений до Першого Батальйону «Бранденбург 800» і з ним відбув свій фронтовий марш від Перемишля по Вінницю. Командиром обох батальйонів був в той час Ф.В.Г. «Бранденбург», як відомо, був створений і вишколюваний для диверсійних цілей. На тій підставі советські борзописці, а за ними і їхні поплентачі, зачисляють «Нахтігаль» до диверсійної одиниці й у всіх своїх писаннях це нап'ятнують з тим навіть, що «Нахтігаль» був закидуваний на советські запілля, щоб створювати там замішання та диверсійні акти, що є неправдою.

На цьому місці хочу ствердити і підкреслити, що «Нахтігаль» ніколи не був вишколюваний у диверсійних актах, ніколи їх не виконував та за час свого військового вишколу не мав призначеної навіть одної години, щоб хоч теоретично чи практично запізнатися з вибуховими матеріялами чи диверсійними актами. Хай на будуче буде всім відомо і ясно, що «Нахтігаль» ніколи не був диверсійною одиницею і жодних диверсійних актів не виконував.

---

## ВБИВСТВО ПОЛЬСЬКИХ ПРОФЕСОРІВ У ЛЬВОВІ

В останніх часах Росія провадить неперобірливу, брехливу, очорнюючу кампанію проти «Нахтігалья». В основному вона хоче приписати йому усі злочини, заподіяні німецьким Гестапом у Львові в тому часі, як там перебував український курінь «Нахтігаль». Йдеться їм найбільше про вбивство польських професорів, що його доконав «Спеціальний Відділ Акції» /т. зв. Айнзацгруппе/ разом із шефом Охоронного Відділу Райху при Головній квартирі Гестапо /т.зв. Райхс-зіхербайтсгавпамт/.

Комуністичній Москві йдеться найбільше про те, щоб, обвинувачуючи «Нахтігаль» у тих злочинах, рівночасно збезчестити й очорнити цілий українсько-революційний рух, роблячи його співвідповідальним, враз із Актом 30 червня та боротьбою ОУН - УПА - УГВР, представляючи їх як німецьких коляборантів, гітлерівських запроданців, бандитів, ворогів українського народу, які воювали проти нього, допомагаючи Гітлерові його поневолювати.

Тому в наступних розділах постараюся якнай докладніше та повністю відкинути фактами і документами большевицькі брехні і наклепи, в чому вони вже не мають міри.

Тому, що після 20-ти років від німецько-советської війни Росія, а з нею й її сусідні країни, поневолені Росією після війни, почали нерозбірливо-брехливу лайку і напади на «Нахтігаль», обвинувачуючи його в недоконаних злочинах, голов-но у ліквідації польських львівських професорів та жидів в перших днях 1941 р. у Львові, тут подаю правдиві джерела які навітлюють тодішні події.

Уже під час Конференції Альянтів в Ялті, яка відбулася вквортці перед капітуляцією Німеччини, було узгіднено, що Німеччину поставлять перед міжнародним судом за їхні воєнні злочини у підбитих ними країнах. Такий Міжнародній Трибунал покликано зразу після німецької капітуляції в Нюрн-бергу, який протягом півроку розглядав усі воєнні злочини, доконані Німеччиною.

Росія дуже скропулятно підготовлялася до того суду, бо припускала, що на ньому вона зможе під плащиком німецьких злочинів прикрити свої, заподіяні чи то в Катині, чи під час відступу з українських земель. Відступаючи на Схід, вони залишили на своєму шляху по-звірському вимордованих тисячі-тисячі невинних людей, здебільшого українців. Усім відомі заповнені трупами в'язниці на теренах Галичини, Волині, України. У самому Львові перед відступом залишили вони у в'язницях багато тисяч помордованих в нелюдський спосіб жертв.

Тож Росія зразу створила «Надзвичайну Державну Комісію» для вирішення і провірення жорстокостей, доконаних у Львові й околиці. Звіт свій вона опублікувала 23-го грудня 1944 року у московській газеті «Ізвестія», і він охоплював перші дні німецької окупації. Цей звіт уже в англійській мові появився 30-го грудня 1944 р. у «Совет Вор Ньюз» /Советські Воєнні Новини/ у ч. 1047, видаваний советською амбасадю в Лондоні, і звіт цей був представлений Міжнародному Трибуналові в Нюрнберзі як обвинувачуваний доказовий матеріал проти німецьких злочинців.

У тому звіті комісія ясно стверджує, що: «Усі ті вбивства були доконані, згідно із попередньо встановленими планами і безпосереднім наказом гітлерівсько-німецького уряду; спеціальною організацією, створеною до тих вбивств». В оригінальному звіті немає ні одного українського імені у списку обвинувачених, якому закидали б який-небудь злочин.

Нюрнберзький Трибунал, однак, розглядав розстріли польських професорів у Львові. Точно подані документи із того процесу були опубліковані в Советському Союзі в багатьох томах, і там у 3-ім томі, ст. 43 до 45, помішені докладні і точні репортажі в подробицях про ті розстріли. Там стоїть написано: «Уже перед захопленням Львова Гестапівські відділи, після наказу німецького уряду, мали спрепаровані листи з прізвищами провідних інтелектуалістів, які мали бути зліквідовані. Зараз після зайняття Львова почались масові арешти, а з ними й екзекуції. Гестапо заарештувало» . . . . . далі йдуть прізвища 38 львівських професорів.

Цей документ має особливе значення, бо ніхто не твердив під час Нюрнберзького процесу, що за ті злочини є відповідальний батальйон «Нахтігаль».

Хоча цей репортаж не відрізняє чітко підвідділів Айнзацгруппе Ц і помилково називає СС-Бригаде - фюрера Шингарта як того, який керував і видавав накази «Айнзацкоманді - Галіцієн», вони правильно подають необхідні факти, описуючи облави для арештування польських професорів і покладають відповідальність за вбивства тих професорів кому належиться. Цей особливий документ заслуговує найбільшої уваги, бо він є найкращим доказом того, що злочини, за які останньо Москва, Польща чи Східня Німеччина намагаються обвинуватити «Нахтігаль», є безпідставні, що ствердив Міжнародний Трибунал в Нюрнберзі.

Сам советський прокурор у своєму резюме ствердив відповідальність за ті злочини як слідує: «Група професорів була арештована за списком, який був приготовлений наперед за наказом німецького уряду, значить найвищого німецького авторитету». Він також вказав на знаряддя, яке спричинило їхню жорстоку смерть з рук СС-Секретної Державної Поліції - Гестапо.

Советський представник для судового обвинувачення Смірнов на засіданні Нюрнберзького суду 15-го лютого 1946 року цитував із зізнань тої «Спеціальної Комісії для Прослідження Німецьких Злочинів в Околиці Львова», та які були втягені в Акт Документів УССР - 6. Зізнання тої комісії стверджують: «Уже перед захопленням Львова частини Гестапо мали у своїх руках списки провідних інтелектуалістів, які мали бути знищені. Списки ті були приготовані за наказом Німецького Уряду. Масові арешти і розстріли почалися негайно після окупації Львова німцями. Гестапо арештувало професора Тадеуша Бой-Желеньского, члена Асоціації Советських Письменників, автора багатьох літературних праць; проф. Романа Ренцкого з медичного інституту, Володимира Серадзкого і т.д. / . . ./».

В дальшому він ствердив: «Проф. Гроер з Медичного Інституту у Львові, який щасливим збігом обставин оминув смерть, зложив слідуочу заяву перед «Спеціальною Комісією: «Мене заарештували коло півночі 3-го липня 1941 року і вкинули до автової причіпки. Там я стрінув професорів Грека, Бой-Желеньского й інших. Нас завезено до Абрамовича - Теологічного Інституту. Коли провадили нас коридором, гестапівці погано поводитися з нами, зневажали нас, Вони били нас прикладами крісів, тягали за волосся і били

по голові. Дещо пізніше я бачив, як німці забрали 5-х професорів з Абрамовича Теологічного Інституту. Четверо з них несли закровавлене тіло сина славного хірурга Руффа. Німці вбили його під час слідства. Молодий Руфф сам був лікарем-спеціалістом. Усі ті професори відійшли під ескортою в сторону Кадетської Гірки. По 15 - 20 хвиликах я почув вистріли в тому напрямі, в якому відвели професорів.»

Як бачимо із доходжень про вбивство львівських професорів на Нюрнберзькому суді, стверджено, що: 1/. Списки були приготовлені за наказом німецького уряду і 2/. Чинник, який виконував наказ, названо Гестапом.

Документація в тому часі Советської Державної Комісії не включає найменшого натяку на Відділ «Нахтігаль».

Просліджуючи вбивство львівських професорів, можемо послуговуватись двома документами, які можна вважати найбільш авторитетними і правдивими, бо вони просліджували ті вбивства, зразу після відступу німців із Львова, у самому Львові, маючи масу свідків місцевих до диспозиції, а саме:

1/ Звіт «Надзвичайної Державної Комісії для провірення жорстокостей, доконаних у Львові й околиці», покликаної Москвою, і

2/ Працю Зігмунта Альберта, проф. Медичного Інституту, який збирав документацію і працю свою помістив у «Пшегльонд Лекарські», рік ХХ - серія II, ч. 1, Краків, 1964 р. під заголовком «Замордоване 25 професоруф вижших учельні ве Львове пшез гітле-рофцуф в ліпцу 1941 р.»

Документацію із Міжнароднього Трибуналу з Нюрнбергу подано попередньо. Зараз наведу дещо обширніше із звіту «Надзвичайної Державної Комісії».

Надзвичайна Державна Комісія, покликана советським урядом для провірення німецьких воєнних злочинів в околицях Львова, виготовила точний звіт п.н. «ПРОТОКОЛ Но. 47», представила його Міжнародньому Військовому Трибуналові в Нюрнберзі, який зареєстрував його в Актах Кримінальних Злочинів II Світової Війни п. ч. РГ 238 - УССР-6.

## **ЗВІТ НАДЗВИЧАЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ**

Комісія ствердила, що із зайняттям Львова 30-го червня 1941 р. німці допустилися мордів над советськими горожа-

нами. Для масового винищування советських горожан була створена спеціальна машина-групи, яка організувала мережу таборів для виконання тих винищень. Духовим батьком і шефом і організатором тої системи для винищування людей був німець райхміністер Гімmlер, який скоро відвідав Львів, щоб перевірити справність і активність тих «фабрик смерти», створених за його плянами та на його наказ.

Для прослідження кримінальних злочинів, доконаних німецькими фашистами, Надзвичайна Державна Комісія покликала місцеву «Спеціальну Комісію» для перевірення злочинів у Львові й Околиці. Таку перевірку вона зробила та виготовила свій звіт під назвою «Львівські докази».

До тої Комісії були покликані: Майор-генерал Грушецький, Козирев і Садовий, депутати Верховного Совета СССР, др. Трегуб, Грушко, Бойко - голова Міського Совета Депутатів Львова, Турченко, Вишневський і Кузьмин, який в тій Комісії заступав Надзвичайну Державну Комісію, шеф медично-судової експертизи Червоної Армії доктор медицини Авдєєв, асистент шефа медично-судової експертизи Червоної Армії Пухнаревич, медично-судовий експерт Голаєв, Герасімов — експерт-кримінологіст, Кортенов — прокурор округи Львів і Піжановський — шеф «Слідчого Відділу» Львівської Округи.

*«На підставі перевірених доказів, та Спеціальна Комісія ствердила, що у Львові, Раві Рускій, Золочеві, Сокалі, Яворові, Жовкві, Гордку Бродах, Підкамені, Ново-Ричевську, Станіславові й інших місцевостях округи Львівської німецькі загарбники винищили коло 700,000 советських горожан, мужчин, жінок і дітей, як також горожан Чехо-Словаччини, Югославії, Голяндії, Англії і США, яких привезли до Львова з концтаборів з Німеччини.»*

Як бачимо, та комісія перевірила не лише злочини, заподіяні у Львові, але майже по цілій Західній Галичині.

Перша частина того звіту — це «Масакра визначних інтелектуалістів». Тому, що ця частина має безпосереднє відношення до обвинувачень «Нахтігала», наводжу його в цілому:

*«Уже перед захопленням Львова частини Гестапо мали список з іменами провідних інтелектуалістів, які були приготовлені за наказом німецького уряду та були призначені на знищення. Масові арешти і розстріли почалися*

негайно по німецькій окупації Львова.»

*«Гестапо арештувало професора Тадеуша Бой-Желєнського, члена Асоціації Советських Письменників, автора багатьох літературних праць, професора Романа Ренцкого з медичного Інституту, Володимира Сєрадзкого - ректора і професора кримінальної медицини, Романа Луншампса де Берієр - професора права, разом з його трьома синами, професора Тадеуша Островського, професора Яна Грека, професора Генрика Гіляровича - хірурга, професора-стоматологіста Антона Цєсенського, Вітольда Новіцкого - професора анатомії патологічної, Владзімежа Стожека і Антона Ломніцкого - професорів математики з політехніки, академіка Соловія, Казімежа Бартля, почесного члена багатьох університетів, Станіслава Пілата - керівника хемічного відділу, Каспер Вайгеля, Романа Віткевіча і Владзімежа Круковського - керівників кафедр політехніки, професора Станіслава Прогульського, професора Мендзефського, Адама Фішера - етнографа, Казімежа Велутані - керівника кафедри політехніки, відомого правника професора Мавріція Арєнганда - члена Польського Комітету Кодифікування, львівську письменницю Галіну Глинську, критика Остапа Ортівіна, університетських викладачів - Авербаха і Рясецького, фізика Вандера, інженера Сімона Блюменталя, хірурга Руффа, доцента Чортровера та інших професорів і викладачів, зайнятих у місцевих наукових заведеннях.»*

У тому відступі говориться про професора Гроєра, який щасливим збігом обставин оминув розстрілу, про що в цілості наведено уже попередньо при цитуванні советським представником на Нюрнберзькому суді Смірновим.

*«Для більшої образи людської гідності над арештованими науковцями німці вдавалися до найбільш рафінованих тортур, а опісля в них стріляли. Гольцман, житель Львова, інформував Спеціальну Комісію, що у липні 1941 він сам бачив 20 осіб, між якими було четверо професорів, адвокати і доктори, яких провадили на подвір'я дому при вулиці Арцішевського, ч. 8. Одного з них я знаю по імені - був Крепс, доктор права. У тій групі було 5 або 6 жінок. СС-мени примусили їх мити сходи язиками й устами сімома групами в тому чотириповерховому домі. Як сходи вже були обмиті, вони примусили тих самих людей визбирати усе сміття з подвір'я устами. Все те сміття мусіло бути зложено на*



*одному місці на подвір'ї. . . сторож того дому ч. 8 при вулиці Арцішевській усе те бачив разом зі мною. Як уся робота була зроблена, гестапівці вибрали з тої групи п'ять осіб, забрали їх поза місто і розстріляли.»*

Фашистські окупанти дбайливо заховували сліди знищених інтелектуалістів. Німці старалися не допускати нікого із запитами з родини чи приятелів, які хотіли знати про долю тих науковців. Вони відказували, що, немов, «не мають жадних інформацій». На наказ німецького Райхміністра Гімmlера, люди з гестапо осінню 1943 р. спалили трупи тих професорів, яких постріляли. Мандель і Корн, які раніше були в'язнями в таборі при Янівській Вулиці і які переводили відкопування тих трупів, зізнали перед Комісією:

*«Вночі 5-го жовтня 1943 р. між вулицями Кадетскою і Вулицею, на наказ одного із гестапівців, ми відкрили при світлі прожектора яму, з якої видістали 36 трупів. Усі ті трупи ми спалили. При перенесенні тих тіл з тої ями ми знайшли документи, які належали проф. Островському, Стожекові - керівникові фізично-математичної катедри, і професора Казімежа Бартеля з Політехнічного Інституту.»*

Як вислід того слідства встановлено, що «протягом тих перших місяців окупації Львова німці арештували і вбили більше, ніж 70 найвизначніших науковців технології і штуки.» Оце стільки, що мало б певне відношення до наклепів на «Нахтігаль».

В дальшому наводиться різного рода злочини, заподіяні на тих теренах, із свідченням багатьох свідків. На закінчення подано список всіх відповідальних за ті злочини. Список цей подаю вцілості через його важливість для нас. Перед тим хочу лиш згадати, що на кінці того звіту є поставлена справа Катиня, що її думали пропхати з іншими злочинами німців як ще один їхній злочин, доконаний на польських офіцерах. Комісія та дає наступні не підтверджені ніким, смішно-наївні «докази», а саме:

*«На терені округи Львова гітлерівські убивці послугувались тими самими методами для затирання тих злочинів, яких перед тим уживали, як постріляли польських офіцерів в Катинському лісі. Експерти Комісії ствердили, що маскування могил в лісі Лисеницькім були точно так само замасковані і такими самими методами препаровані, як могили постріляних польських офіцерів німцями в Катині»*

*/Не відомо хто кого вчив техніки і методи? — М.К/*

Цей відступ наводжу вцілому через його важливість для нас:

*«За жорстоко знищену велику масу советських цивільних людей, як і полонених та людей з інших країн у Львові та його районі, Надзвичайна Державна Комісія робить відповідальним гітлерівський уряд, зокрема райхсміністра Гімлера, який зразу прибув до Львова провирити німецьких убивць і катів. Разом з головними організаторами і пляновиками масового винищування абсолютно невинних людей наступні особи також були винні:*

*Голова Генерал-Губернаторства доктор Франк; Губернатор «Дистрикту Галичина» СС Бригаденфюрер і генмайор поліції д-р Ляш; губернатор «Дистрикту Галичина» д-р Вехтер; шеф поліції СС ген.-майор Кацман; шеф «Сталг 12» в Німеччині, барон фон Бокк; НСО з того самого табору Шрайнер; організатор Янівського табору гавпштурмфюрер Гебавер; командант Янівського табору СС гавпштурмфюрер Френц Важок і СС оберштурмфюрер Густаф Вілгавз; асистент коменданта Янівського табору СС лейтенант Шайнбах; СС оберлейтенант Сіллер; СС штурмфюрер Райс; штурмфюрер Віллі Весица; СС оберштурмфюрер Рокіта; СС оберштурмфюрер Шульц; СС оберлейтенант Венцке; шеф Янівського табору оберштурмфюрер Манвінгер; СС оберштурмфюрер Урман; Шеф «Гетта» унтерштурмбаннфюрер Гайніш; шарфюрер Мансфельд; гавпштурмбаннфюрер Гімік; Шеф СД Зондеркомандо ч. 1,005 гавпштурмбаннфюрер Шерляк; його асистент гавпштурмбаннфюрер Равх; шеф групи викопування трупів, СД шарфюрер Прайсс; Шеф «Бригади Смерти» гавпшарфюрер Айдель; СД шарфюрер Райс і Мамієр; шеф групи по спалюванню трупів СД обервахтмайстер Кепікк, обервахтмайстер Вольф, оберштурмбаннфюрер Савіцкі; команданти табору «Цитаделя»: капт. Блют, майор Сідорен, майор Рош, старший сержант 38 полку Фріц Міллер; старший сержант Пер; комісар для жидівських Справ: Енгель, Сеєсс-Інкварт і Леонард; директори підприємств в Янівському таборі Балінес, Кавфман, СС шарфюрер Реріх, Чекала, Гагн, Блюм, Вурет, Бітерман, Мельхіор, Боєр, Коллер, Бірман, Бітнер, Ульман, Брамбавер; рядовики і звичайні члени СС відділів: Фохс, Гайнер, Равзер, Поляпіс,*

Все они должны понести суровую ответственность и неизбежное возмездие за свои чудовищные злодеяния, совершенные в городе Львове.

Акт составлен в 4-х экземплярах.

ПРИЛОЖЕНИЕ:

1. Акт судебно-медицинской экспертизы.
2. Альбом фотоснимков.

Председатель Львовской Областной Комиссии  
Депутат Верховного Совета Союза ССР

*Грушецкий И.*  
ГРУШЕЦКИЙ И.

Председатель Львовского Совета депутатов  
трудящихся Верховного Совета  
Союза ССР

*Козырев Н.*  
КОЗЫРЕВ Н.

Представитель Надзвичайной Государственной  
Комиссии

*Кузьмин С.*  
КУЗЬМИН С.

Прокурор Львовской Области

*Корнетов И.*  
КОРНЕТОВ И.

Председатель Городской Комиссии

*Чупис Н.*  
ЧУПИС Н.

Председатель Городского Совета  
Депутатов Трудящихся

*Бойко П.*  
БОЙКО П.

Член Городской Комиссии  
Депутат Верховного Совета Союза ССР

*Садовий В.*  
САДОВИЙ В.

Член Областной Комиссии

*Грушко Е.*  
ГРУШКО Е.

Профессор, зав. кафедрой педиатрии  
Львовского Медицинского института

*Тройер Ф.*  
ТРОЙЕР Ф.

Зав. Облздравотделом

*Др. Трегув*  
Др. ТРЕГУВ

Ответственный секретарь Областной  
Комиссии

*Витневский А.*  
ВИТНЕВСКИЙ А.

Остання сторінка Звіту Надзвичайної Державної Комісії для перевірення фашистсько-німецьких злочинів, dokonаних воколицях Львова, з підписами її членів.

Ган, Лайдкаман, Кроп; СС Оберштурмбанфюрер Гішвентнер, асистент команданта «Гетто» Зіллер, Гестапо-комісар Венке, комендант Сокаля Міллер; Члени Гестапо: Займан, Ріман, Гартман, Пісагов, Леккер, Крамер, Сушес, Кроммор, Боли, Шаур, Бенер; асистент коменданта табору в місті Золочів Галімак, комендант табору в селі Ляйтські, оберлейтенант Йоган Соммбарен; шеф поліції міста Золочів майор Людвіг; Шеф жандармерії міста Золочів Мура, жандарм Гільзенкар; Штурмтрупперс СС-ів, долучених до міста Золочів, Прайснер, Людвіг, Йонс; шеф Гестапо міста Жовква капітан Папен, шеф поліції обермайстер Кетер, СС оберштурмфюрер Гільдебрандт, Крайсгавтман міста Камінка-Бугська Неріг, комендант табору Ліпнік, комендант міста Городок Штаєр, комендант жандармерії Кремлер, комендант «Гетто» Шітт, крайсгавтман міста Рава-Руська Гагер, штадткомісар Ляске, шеф Гестапо Спайт, шеф жандармерії і комендант міста Кляйн; офіцери жандармерії: Трігнер, Мієрт, Фрайнтшток; Комісари Жидівських Справ: Гольц і Струх, коменданти табору воєннопонених: майор Фішер, майор Гассінер, майор Флеккер, асистент коменданта табору майор Бен, шеф Гестапо Новарро, офіцери Броєр, таборовий лікар лейтенант Нойман, ортскомендант міста Яворів капітан Єнке, СС оберштурмфюрер Ляйбмаєр, Ляндкомісар Штаєр, Поліцист Голлоб, Нойтце, Вольф.

Усі вони несуть велику відповідальність та повинні бути строго покарані в'язницею.»

Тим списком закінчується звіт Спеціальної Комісії для прослідження злочинів у Львові та околиці.

Як бачимо з повищого списку, не находимо в ньому ні одного українського імени, тим більше нікого із членів «Нахтігаль» чи їх командира Оберлендера. Стрічаються в тому списку імена, крім німецьких, польські і російські. А напевно не мало труду завдавали собі комісії, щоб знайти хоч когось одного із «буржуазних націоналістів», щоб могли перед народом здескредитувати їх, бож край в тому часі горів ще кровавою боротьбою ОУН-УПА-УГВР.

Також у тому звіті немає найменшої згадки, щоб армія допускалась якихнебудь злочинів, що тим більше упевняє нас у тому, що «Нахтігаль» ніколи не був причасним до тих злочинів чи убивств. Також ніде немає згадки про те,

щоб українська поліція ангажувала себе в якихнебудь погромах, тим більше в протижидівських, що часто стараються вороги наші приписати їй, щоб тим способом знеславити, називаючи її коляборантами чи слугами гітлеризму, та зробити українців антисемітами. Поліція наша була створена саме для того, щоб запобігти грабункам, антижидівським виступам чи якимнебудь погромам. Не виключеним є, що вона, на наказ німецької поліції, приводила певну кількість жидів з гетто до виконання певних праць, але ніколи не брала участі в їх погромах чи винищуванню. На доказ наведу такий один випадок: При кінці 1943-го року був я в Жовкві на станиці української поліції. Під час моєї розмови з комендантом в його канцелярії, прийшов один з поліцистів, привів одного жида з собою і зголосив про виконання наказу комендантові. Він дав йому припоручення відпровадити його до кримінальної німецької поліції /кріпо/. На мій запит, що це за справа, він мені пояснив, що з німецької поліції прийшов наказ, що в такому і такому то місці скривається такий то жид, щоб його арештувати та зложити звіт із виконаного наказу. На мій запит, що з ним буде, сказав мені комендант, що є наказ усіх жидів /це було уже після усіх їх ліквідацій/ негайно розстрілювати тим, хто лиш знайде його. На мій запит, що, згідно з таким наказом, цей поліцай повинен його сам негайно розстріляти, він це підтвердив, але заявив мені, що наказ ми мусимо виконати, але стріляти не стріляємо, лише відсилаємо на німецьку поліцію, - хай вона сама їх ліквідує.

Це вповні згоджується із зарядженням відносно нашої поліції та нашого уряду. Ярослав Стецько точно це з'ясовує у своїй праці «30 червня 1941», де на сторінці 182-183 каже:

*«Маючи докладні інструкції, подібно до будівництва державного життя в інших його ділянках, теж на відтинку творення власної поліції, зразу ж її зорганізовано планово і з вервою: Іван Равлик взявся за це діло ще 30 червня 1941 р., щоб забезпечити проголошення відновлення державности в «Просвіті» і організувати місцеві станиці міліції.*

*Іван Равлик перебрав водночас організування міліції на весь Край, а згодом мав призначити коменданта поліції м. Львова. Відразу мав видати доручення рішучою рукою поборювати всякі погроми у Львові, які може намагатися*

робити шумовиння, користаючи з хвилевого безладдя. Отже тому негайно мусять бути потворені станиці міліції в різних частинах міста. Ватажків шумовиння, яке під претекстом антижидівських виступів почало б грабувати, провокаторів і грабіжників, плюндрівників і можливих погромщиків всякого роду і національності ставити під польовий суд! Порядок втримати залізною рукою. Пригадую: СД і Гестапо з'являлося в даній місцевості декілька днів після здобуття даного міста армією. Іван Равлик /а згодом Євген Врецьона/, вив'язалися блискуче зі свого завдання, внеможлививши протижидівські ексцеси, зберігши лад і порядок і рятуючи теж - попередивши їх дискретно - деяких польських інтелектуалістів, за якими шукало Гестапо, щоб їх ліквідувати.

Знаю, що кількакратно зверталося СД до Івана Равлика за адресами видатних польських діячів, але він завжди відмовляв, сказавши, що це не є наш стиль і спосіб порядкування. Я хочу це з особливим натиском відмітити, коли незвичайно кривдяче і несправедливо деякі польські національні чинники обвинувачують в протипольських виступах нашу міліцію. Цього не було, як довго вона була в наших руках. Пізніше була реорганізована німцями з включенням до неї різного, теж польського шумовиння, у залежності від СД. За роботу цієї поліції ми жодної відповідальності нести не могли. . . .

Іван Равлик - організатор української поліції загинув мученицькою смертю з рук Гестапо після кількамісячних вирафінованих тортур: його арештували в грудні 1941 р. разом з дружиною, тещею і сестрою та ще трьома членами рідні. Їх всіх розстріляло Гестапо ще перед його мученицькою смертю. Батька і сестру дружини і батьків Равлика вивезли большевики ще в 1940 р. на Сибір. Гестапо ставило йому теж як один з закидів, що він відмовився від співпраці з ним на протипольському і протижидівському відтинку. Повних два місяці вимагали від нього адрес і списків видатних поляків і жидів, але він постійно відповідав: ні! у тій його категоричній відмові утверджували його Бандера і я, коли ми довідалися про це у Берліні в часі нашого конфінування перед поновним арештуванням 15 вересня 1941 р. Цей чистий, мов сльоза, характер, революціонер найвищої якості - заслужив собі на вдячність теж польського і жи-

*дівського населення Львова.»*

Як бачимо з попереднього прикладу, що такий наказ організації був і його наша поліція придержувалася, бо в тому часі при поліції були майже самі члени Організації Українських Націоналістів. «Нахтігаль», який був організований ОУН та складав присягу на вірність Організації та своєму проводові, наказ цей також зобов'язував. І якщо відділ навіть одержав би наказ від німецького командування ліквідувати когось з поляків чи жидів, ніхто з учасників «Нахтігалья» такого наказу не виконав би, бо нас зобов'язували накази Організації.

### Документація д-ра З. Альберта

Другим важливим документом для нас являється документація д-ра Зигмунда Альберта, подана в лікарському журналі «Пшегльонд Лекарскі» ч. 1 - 1964 р. п.з. «Замордоване 25 професоруф вищих учельні ве Львовє пшез гітлерофцув в ліпцу 1941 р.», на повних 20 сторінок великого формату, опираючись на фактах і зізнаннях свідків, докладно подає винищення професорів у Львові в тому часі. Як сам він наводить у іншій своїй праці — «Львовскі Видзял Лекарскі в Часе Окупації Гітлерофвскей 1941 - 1944», що »великою полегшою у виконанню мого наміру /описати дії німецькі того часу у Львові - М.К./ було систематичне провадження мною записків в часі окупації, звідки диспоную докладними даними перебігу тих подій, змістом розмов, як і з назвиськами розмовляючих. Мав я також можливість запізнатися з деякими актами. . .» У тій своїй праці він згадує, що 4-го липня, як прийшов до праці, довідався, що «спеціальні гітлерівські поліційні відділи» заарештували 23 професорів польських і доцентів, деяких разом з родинами чи співмешканцями, яких за кілька годин після арешту всіх розстріляли на Вулецких Горбах. Одинокий проф. Гроер оминув розстрілу. Він вказує на розпорядження німецького уряду та генгубернатора Ганса Франка, що політика німецька стреміла до знищення вищих кіл, допускаючи підбиті народи лиш до навчання в початкових школах та нижчих фахових. Подібно дня 6-го вересня 1939 р. знищено в Кракові 183-х професорів та асистентів і доцентів університету. Їх підступно запрошено до «Коллегіум Новум», під претекстом вислухати доповіді офіцера Гестапо Штурмбаннфюрера д-ра Бруно Міллера п.н. «Відношення націонал-соціалізму до науки». Усіх їх там

арештовано і вивезено до концтаборів в Німеччину, де більшість їх загинуло.

\* \* \*

На вступі своєї праці д-р З. Альберт подає, що висвітленням того нечуваного морду, збиранням доказів зайнявся він безпосередньо після арештування професорів, а саме від 4-го липня 1941 р. Не розумів він тоді ще, що німці були здібні мордувати невинних людей. Нераз збирання доказів було дуже трудним і утяжливим. Пише він:

*«Про морди, доконані на львівських професорах, появилися уже неодноразові дописи в пресі як польській, так і заграничній. У кожній з них найшлися однак менші або більші істотні блуди, які, здається мені, у моїй праці справлені і вияснені».*

*Винищення професорів почалося 2-го липня о год. 11 ранком арештом проф. Казімежа Бартля. Його дружина Марія стверджує: «. . . Тому, що всі муіли бути в своїх місцях праці, муж мій, помимо того, що мав зломану ногу у бедрі, на вилицях пішов до Політехніки. Вкоротці приїхало до помешкання 3-оє гестапівців по мого мужа; не заставши його забрали нашу дочку і казали завести себе до Політехніки» . . . .*

*При арештуванні проф. Новіцкокого . . . Той визначний науковець, працюючи з дружиною, шепнув їй: «Уже ніколи більше не побачимось». Як жінка запитала гестапівця, чи може дати мужеві мило і рушник, почувла брутальну відповідь: «Він того більше не потребує» . . .*

*Того ж дня, 4-го липня ранком прийшла вістка про арешт інших професорів. Арешти розпочалися після год. 22-ої. Кілька груп, зложених з 1 - 2 офіцерів, 1 - 2 підофіцерів Гестапо і 1 - 2 жовнірів чи підстаршин полевої жандармерії, розїхались автами по місті і по наперед приготовленому списку з точними адресами впадали до помешкань польських учених. . . . Гестапівці мали наказ арештувати, поза професорами, усіх мужчин понад 18 років, які в тому часі перебували у помешканнях арештованих.*

*Дружина проф. Генрика Гіляровіча подає, що «Арештування наступило коло год. 23. Ввійшло семеро умундиrowаних гестапівців, які розбіглися по покоях.»*

Проф. Владзімеж Стожек був арештований 6 гестапівцями.



І так З. Альберт, згадуючи точно одного за одним арештованих професорів, подає, як відбувався арешт. У кожному випадку твердить, що арешти переводило лиш Гестапо. Немає одного випадку, де арешт переводила б армія, тим більше «нахтігальці» чи українська поліція.

*Дочка проф. Островського подає, що як «. . . Гестапівці впали до помешкання, від першої хвилини поводитись дуже брутально: й ординарно, так, що моя мати сказала по-польському: «бандити», на то один із гестапівців повернувся до неї і крикнув по-польському: «стуль писк».*

*При арештуванні проф. Гроера, коли офіцер Гестапо довідався, що його дружина є англійка, почав з нею розмовляти по-англійському.*

*Знову при арештуванні проф. К. Вайгля «впало 4 гестапівців, з котрих один говорив по-українському.»*

*Дружина проф. Р. Лонгшампса, Анеля оповідає: «Всі були в німецьких мундирах, четверо з відзнаками СС та трупячими чашками на шапках, інші в полівках з крісами. Обставили хату. Розмовляли по-німецькому. Мали готову листу назвиськ з датами уродження мужа і синів.»*

Як бачимо з повищого, багато гестапівців говорили також іншими мовами. Знайшовся навіть один, який говорив по-українському. . . І стільки «українства» у цілій його праці. І то я припускаю, що це був, мабуть, поляк-фольксдойч, який, як багато інших, виїхали з Галичини чи Волині в 1939 році перед большевиками як особа німецького походження до Німеччини, де більшість з них на новому місці вступали в ряди поліції, жандармерії чи Гестапо та пізніше в поході на Схід німці вживали їх на новоздобутих теренах через їхнє знання слов'янських мов.

Дружини чи діти арештованих професорів ходили щоденно до Гестапо при вулиці Пелчинській / не деінде, лиш до Гестапо - М.К. /, як вони стверджують, довідатись про долю арештованих. Не кажучи їм правди, збували їх чимнебудь, часто завертали, щоб прийшли за декілька днів, сказавши, що вони придержані як закладники і т.п.

Та, однак, уже наступного дня після арештів, почали кружляти по місті чутки, що їх розстріляно.

Яка доля стрінула їх після арештування, хай послужить обширне звідомлення, яке зложив проф. Гроер, що одинокий чудом вирятувався з-поміж арештованих професорів. Зараз

першого дня після його звільнення на запит Альберта, що там діялося в бурсі Абрагамовичів, він лиш відповів: «Це було щось страшне і несаможите.» Пізніше він оповів точно і докладно Альбертові і д-рові Томашові Цешинському.

Тому, що розповідь проф. Гроера, як наочного свідка, має для нас велике значення, наведу його розповідь вцілому.

*« . . . Завезено нас до Бурси Абрагамовичів. Авто в'їхало на подвір'я; брутально попихаючи, нас вигнали до будинку і поставили в коридорі лицем до стіни. Було там вже багато професорів. Наказали нам голови опустити вниз. Якщо хтось порушився, били його прикладом чи кулаком по голові. Раз, як впровадили нову групу арештованих, я спробував відвернути голову, але, одержавши негайно прикладом по голові, більше того не пробував. Тоді була приблизно година 12:30 ночі, і я стояв там так нерухомо менш-більш до год. 2-ої. Тим часом привозили щораз нових професорів і ставили їх біля нас. Менш-більш щодесять хвилин з пивниці будинку доносився крик і відголоси вистрілів, а один з німців, який нас охороняв, по кожному вистрілі говорив: «Айнер венігер» /одним менше/, що я уважав, радше, що це на те, щоб нас настрашити. Щокілька хвилин викликували назвисько котрогось з професорів і кликали поодиночі до кімнати наліво.*

*Пам'ятаю добре, що викликали професора Островського, а після нього мене, як десятого, а може дванадцятого з черги. Знайшовся я в кімнаті, де було двоє офіцерів: один молодший, той, який мене арештував, і другий, старший ступенем, великого росту і постави. Цей другий відразу крикнув до мене: «Ти, псе, ти є німець, але зрадив батьківщину! Служив большевикам! Чому, як це було можливо, не виїхав зі всіма німцями на Захід?» Почав я вияснювати спочатку нормальним тоном, пізніше, як той почав щораз більше кричати - більш піднесеним голосом, що я є справді німецького походження, але я є поляк. Зрештою, якщо я хотів би був тоді переїхати на захід, советська влада ніколи мені на те не дозволила б з огляду на моє високе громадське становище, яке я займав і на яким я був потрібний. Далі мене запитували, що означають найдені в мене візитні картки англійських консулів. Я відповідав, що моя дружина є англійка, тому англійські консули складали нам стало візити. Під кінець він почав говорити спокійніше і сказав: «Мушу по-*

говорити із моїм шефом, побачимо, що вдасться ще для тебе зробити», після чого вибіг з покою.

Офіцер, який мене арештував, скоро сказав: «То залежить лише від нього, він тут не має шефа над собою. Скажи йому, що ти зробив важне відкриття в медицині, яке придасться для армії. Може тобі то допоможе.» В тій хвилині тамтой повернувся, але я не мав часу відозватися, бо зразу викинув мене за двері. Спрямовано мене на противну, тобто на ліву сторону коридора, дозволено сісти на крісло і закурити. Дали навіть мені склянку води. Біля мене стояли вільно професори Соловій і Ренцікі. По хвилині котрийсь із гестапівців запитав їх, скільки мають років, на що вони відповіли, здається, що 73 і 76. Я був певний, що їх, з огляду на їх вік, зараз же звільнять. Зорієнтувався я, що моя справа стоїть, може, краще. За хвилину той шеф сказав мені вийти на подвір'я і походити, додаючи, «поводься так, як би ти не був арештований». Почав я ходити по подвір'ю, курячи папіроску за папіроскою. Руки вложив в кишені. Знову минула довга хвилина. В тім моменті із-зовні, від вулиці, ввійшло на подвір'я двоє гестапівців. Треба зазначити, що подвір'я з будинком було під охороною варті. Новоприбулі побачили мене, кинулися на мене, вдарили в лице, кричачи при тому, пощо я кручуся по подвір'ю і до того з руками в кишенях. Я їм вияснив, що маю наказ поводитися як неарештант. Щось буркнули під носом і зразу перестали цікавитися мною і ввійшли до будинку.

Була, може, 4-та год. ранку, як з будинку випровадили групу 15-20 професорів. Спереду четверо несли скривавленого трупа молодого Руффа. Його несли професори Новіцкі, Пілат, Островські і, здається, Стожек. Зараз за ним підступав Віткевіч. Як цей похід вийшов через браму на вулицю Абрагамовичів і зник мені з очей, гестапівці примусили паню Островську, а може Грекову і Руфову, щоб змили кров зі сходів.

Минуло яких 20 хвилин, як я почув вистріли, які доходили з Вулецьких горбів. Вкоротці через ті самі задні двері будинку ввійшла на подвір'я нова група людей з яких 20-30 осіб і стала в двох-трьох рядах лицем до стіни. Серед них пізнав я лише доц. Мовчевського. Зараз після того припровадили з будинку прислугу Островських /кухарку й її

помічницю/, Грекових /кухарку і помічницю/ та учительку англійської мови, яка мешкала в Островських. Знаний мені уже з переслухання шеф Гестапівців запитав, чи всі вони є прислугою, і вчителька заперечила, сказавши, хто вона є. Той зорієнтувавшись, сказав їй перейти до групи, яка стояла під стіною, та голосно сказав своєму колезі, що ті /вказав на групу, яка стояла при стіні/ ідуть до в'язниці, а ті /вказав на прислугу і на мене/ є вільні. Як я зауважив, то прислуга розмовляла з Гестапівцями й агентом в цивільному. /Тим агентом в цивільному справді був возний Войтина, арештований враз з проф. Віткевічем. Зізнання його будуть далі/. Гестапівці вияснювали прислузі, що «можуть піти додому, забрати свої речі і піти, куди бажають. Хай на-йдуть собі працю, тепер їм буде добре, бо вже не буде ані Польщі, ні Совєтів, що все тепер будуть німці».

Як я мав відходити додому, підійшов я до Гестапівця та запитав його, куди я мав би піти, щоб відобрати свій фотографічний апарат. Він вказав мені покій, в якому сидів якийсь Гестапівець і порядкував забрані речі. Боявся я, що можуть пригадати собі 20-ти долярівку, яку я мав, віддав я її тому Гестапівцю, а він повернув мені мої речі. Як я вийшов з покою, вибіг він за мною та сказав: «Слухай, подай нам свою докладну адресу, щоб як прийде інший відділ і готовий знову тебе забрати, то ми тут запишемо, щоби тебе уже більше не чіпали». Записав він собі адресу в нотесі, а я опустив будинок, вийшов на вулицю і подався додому. Того самого ранку, але пізніше, ідучи з дому до клініки, стрінув я коло помешкання професора Островського одного з підофіцерів Гестапо, який мене арештував. Він промовив до мене з усмішкою: «Панові дуже пощастило». Кілька днів пізніше прийшло до мого помешкання двоє підофіцерів, які мене попередньо арештували, та запитували, чи міг би я їм продати фотографічний апарат і дивани. Під час їх відвідин я взнав їхні назвиська: один називався Гекке, другий Кеглер. Не раз потім протягом 2-3 місяців приходили вони до мене, незважаючи на викинення мене з помешкання, виманювали вартісніші речі, як фотографічні апарати, яких я мав цілу колекцію. Одного разу відважився я спитати Кеглера, що сталося з іншими професорами. Махнув лиш рукою і сказав: «Їх усіх постріляли тоді вночі». Посередньо від пані Беднарської я довідався

*від звільненої служби, що гестапівці наказали проф. Островському, щоб виплатив прислугі залежність за їх працю. Коли наказали пані Ядвідзе Островській мити сходи з крові, хотіла її виручити її служниця, але гестапівці не дозволили на це /відомо від Кристини Коморніцкої, дочки пані Островської/.*

\* \* \* \* \*

Зразу, як німці опустили лише Львів, д-р Альберт просив професора Гроера, щоб з Томашем Сешинським і з ним пішов до заведення ім. Абрагамовичів і щоб під час візиту на місці ще раз розповів про все. Д-р Альберт вирисував шкіц будинку і подвір'я та записував в нотесі цілу дорогу, яку проф. Гроер перебув три роки тому. Помимо того, що проф. Гроер часом застановлявся і милився, та по хвилині цілком певно стверджував, в якому місці що діялося, де стояв разом з професорами, де його переслухувано, на який коридор його випроваджено і т. п.

Мав він до диспозиції ще одного свідка, який був арештований тої ночі враз з професорами, був на ранок звільнений: ним був Юзеф Войтина, возний Політехніки, якого забрали з помешкання проф. Віткевіча. Попросили його також до Заведення ім. Абрагамовичів і там проф. Політехніки Станіславові Охевдушце і д-рові Альбертові оповів дії тої страшної ночі. Войтина значно краще пригадував собі подробиці будинку і подвір'я, але в засаді піддержував це, що зізнавав проф. Гроер.

Із його зізнань наведу лиш цікавіші місця.

*« . . . Як припровадили нову партію в'язнів, проф. Стожек оглянувся, за що гестапівець, який пильнував, вдарив його течкою по голові, заговоривши по-польському, щоб не був надто цікавим. Один із ув'язнених, який мав на собі накинений російський військовий плащ, запитаний гестапівцем, чи є совєтом, заперечив, сказав, що є українцем; випхали його брутально враз із трьома іншими в'язнями за головні двері. За хвилину почув я кілька поодиноких вистрілів. Мене запитали передостаннього, хто я є. Як я відповів, що я є коваль, гестапівець доторкнув мої долоні, сказав, що я буду звільнений, але мушу почекати до ранку. / . . . / По хвилині я зауважив, як з протилежного коридора гестапівці тягнули трупи чотирьох мужчин в цивільних*

*убраннях, яких виволікли на подвір'я. / . . . /*

*На подвір'ю зауважив я групу кільканадцятьох жидів, які стояли в кількох рядах лицем до стіни. Між ними були також жінки. В протилежнім кінці подвір'я походжував якийсь інтелігент /це був проф. Гроер/. В часі затирання слідів крові на подвір'ї /а було вже зовсім ясно/, бачив я 4-5 гестапівців, які поверталися з лопатами з вулиці. Лопати покидали на подвір'ї і ввійшли до будинку. Рано коло години 6 чи 7, як мені зізволити відійти, запитав я переходячого гестапівця, який мене арештував, чи можу одержати назад мій портфель. Гестапівець потакнув, і разом зайшли ми до покою, в якому кілька гестапівців ділилися стосом грошей, які були на столі. Один з тих гестапівців, побачивши мене, так закричав, що я настрашився, вібрався на подвір'я і пішов додому.»*

В дальшому слідує декілька свідчень, які не вносять нічого нового. Зізнають вони, що бачили, як відбувалися езекуції, із вікон своїх помешкань. Одні твердять, що нікого не могли розпізнати тому, що це відбувалось досить далеко, деякі пізнавали — це ті, які приглядалися крізь далековид. Почалась езекуція пізно по півночі, а кінчалась після 4-ої ранком, як уже розвиднілося.

Професора Бартля арештовано 2-го липня, на один день скоріше перед арештом інших професорів. Сидів у малому покою на партері в будинку Гестапо при вулиці Пелчинській. Дозволено йому приносити харчі з дому, і це був одинокий його харч за час його перебування в Гестапо. Також дозволено йому писати листи до родини та одержувати листи від них. В листі від 16-го липня /листи усі писані по-німецькому/ доносив, що його ще не переслухували, та з розмов зрозумів, що його найбільша провина в тому, що він був прем'єром, що в Москві мав змовлятися зі Сталіном. В листах своїх зазначував, що як офіцери, так і вартові відносяться до нього дуже чемно. В листі від 19-го липня згадує про 10 професорів, про яких йому відомо, та запитує, чи знають, що з ними? Просить в тому листі, щоби «завивали йому дещо в найновіші українські газети, бо напевно там будуть найновіші воєнні комунікати, які нас тут цікавлять». Також пише, що цікаво, що і інших з його т. зв. Бефегльсцелле 22 не переслухують. В листі знова з 20-го липня журиться вісткою про те, що родину його викинули з помешкання.

Співмешканець інж. Антоні Стефановіч, який сидів враз з проф. Бартлем як при вул. Пелчинській, так і пізніше при вул. Лонцького, куди їх перевезено, зізнавав, що відношення німців спочатку до професора було дуже добре, а пізніше, по їхньому переїзді на Лонцького, відносини щораз погіршувалися, з дня на день. Йому закидали контакти з жидами, називаючи його наймитком жидо-комуни. В дальшому він стверджує:

*«Як добре пам'ятаю, з кінцем липня або з початком серпня випроводили раненько професора, не дозволивши йому навіть взути черевики, ні зодягнутись у маринарку, що для нас було дуже промовистим. Більше професор не повернувся, а речі його забрали. Здається, що професор ніколи не був переслуханий, бо ніколи не говорив про це. . .»*

Пані Бартель зізнає:

*« . . . Як 26-го липня не прийняли обіду для мужа, пішла я до коменданта в'язниці Міхаеліса, він показав мені депешу і сказав, що муж, на наказ Гімлера, сьогодні рано був розстріляний. На мій запит «за що?» — відповів: «Дас вар дох дер Гресте польніше комуніст». /Він був же найбільшим польським комуністом/. Змісту депеші, яку Міхаеліс мені показав, не пам'ятаю; була перестрашена тою вісткою, що не знаю, чи я її читала і забула, чи взвгві не читала. Бачила я лиш ім'я мого мужа і підпис Гімлера. Польський в'язничний сторож сказав мені: «Вивезли сеї ночі кількох і пані мужа» . . .*

В той спосіб протягом трьох тижнів німці забили 25 визначних польських науковців та 20 осіб із їх найближчої родини чи приятелів.

На закінчення постараюсь передати висновки д-ра З. Альберта, хто замордував професорів в тому часі у Львові.

*«Хто доконав тих старших безпідставних мордів? Німці чи українці? Серед деяких поляків nadalше існує поголоска, що цього доконали українці, але хіба кожний здає собі з того справу, що в гітлерівській державі не вільно було нічого робити без наказу. Належить вилучити можливість, щоби українці, і до того в німецькій службі, відважилися арештувати так численну групу визначних особистостей в місті, занятім німецькою владою, як військовою, так і поліційною, без їх відома. Очевидно, що німці використовували українських фашистів до арештування і мордуван-*

ня поляків і жидів, але всюди, як видно із зізнань родин професорів, щонайменше зверхниками груп, які арештували, були німці.

Однак, у цілій його праці про зізнання свідків ніде не було сказано, щоб під час арештів був хтонебудь з військових українців, а тим більше не було їх в Гестапо, де жертви були тортуровані чи під час їх розстрілу.

*Пані Менсовічова стрічала прецінь багато разів в приміщеннях Гестапо при вул. Пелчинській комісара Курта, який перед кількома тижнями арештував її мужа і сина. / . . /*

Доцент університету Яна Казімежа у Львові д-р Кароліна Лянцкоронська, яка одержала з Головної Опікунчої Ради /одиної харатативної польської організації, дозволеної німцями/ в Кракові припоручення заложити Відділ в дистрикті Галичина, була арештована в Станиславові тамошнім шефом Гестапо гавпштурмфюрером Крігером, який в 1941 році в тім місті арештував і замордував 250 учителів нижчих і середніх шкіл, лікарів, інженерів, практично майже всю інтелігенцію. Крігер, майже завжди підхмелений, був певний, що доц. Лянцкоронська не вийде вже з його рук, і під час довгогодинного переслухування дозволив собі в розмові з нею на відхилення таємниці.

Тут подано частину статті п.н. «Німці у Львові», друкованої в лондонськiм «Орле Бялим» в р. 1948 в числах 46-48.

*« . . . Втім Крігер запитав, що думають про нього в Станиславові. Відповіла я виминаюче. Почав знова пінитися і повторив запит. — Боятся пана. З вашим на звиськом в'яжуть арешт 250 осіб - учителів, інженерів, лікарів. — По-простому, інтелігенції польської, - перервав мене, сміючись і потакуючи головою. Спеціальну увагу звертається на факт арештування хірурга д-ра Яна Кохая, який вратував життя чотирьом німецьким летунам, наражуючи власне. І він зник без сліду. Подяка з «Райхслюфт-фагретміністеріюм» навіть прийшла, але його вже не застала. — Подяку Кохай одержав. Прийшла через мої руки, - сказав Крігер. — І того чоловіка, помимо того, не звільнено? - запитала я. — Що має одно до другого? - запитав здивований. — Прецінь ми, як входимо в нову місцевість, маємо готові списки тих людей, які мають бути арештованими. Так воно завжди є. Знаєте, пані, де також*



так було? - тут дико розсміявся. Була я здеорієнтована, бо не знала, до чого він зміряє, а він говорив уже далше. — У Львові! Чи ви, пані, знаєте о чім я зараз думаю? У Львові /і знова дикий сміх/. Так, так. Професори університету. Га,га, то моє діло, моє. Нині, тому, що ви уже не вийдете, можу вам то сказати. Так, так в . . . / тут сказав якийсь день в тижні, здається мені, що четвер/ о квантранс по третій рано. . . . Так, тоді я був коротко у Львові з відділом Гестапо, приділеним до вермахту/ /пригадала собі «фельдгестапо»/. Зараз пішли ми далше на схід, пізніше повернувся сюди. . . »

Доц. Лянцкоронська тільки тому не згинула, що інтервеновала італійська королівська родина в її справі і на наказ Гімmlера була перевезена до тюрми до Львова. Тут вона стрінула Крігерова ворога, комісара Кутшманна.

Доц. Лянцкоронська далі пише:

«. . . Оповіла я йому /Кутшманнові/ тоді цілий перебіг мого вісімтижневого «стажу» у Крігера. Говорила я про голод, темницю, про езекуції під келією і про провадження мене протягом одної доби позірно на смерть, то на свободу. Кутшманн слухав уважно. Спочатку відчувала я в ньому більше, ніж попередньо встид, пізніше зростаюче обурення. Встав. Ходив по кімнаті і затискав зуби. Тоді почала я говорити, як трактовано поляків в Станиславові. Говорила я, що майже вся інтелігенція, арештована Крігером, зникла без сліду. З того, що я бачила, не можу мати найменшої надії, щоб ті люди ще жили. Тоді Кутшманн перервав мене, голосно кажучи: «Прецінь він має ще іншу страшну річ на сумлінні тут у Львові.

Тоді встала і я і постановила сказати йому все, що знаю про Крігера. Навіть сьогодні, по стількох роках, важко мені розумово оправдати той свій крок. Відчувала, що той акт, який, може, виглядав на шалений, але треба було дати тому чоловікові всяку можливу зброю до рук, щоб міг перемогти свого противника, а нашого ката. Коли Кутшманн нагадав, що Крігер має іншу страшну річ на совісті, тут, у Львові, відповіла я спокійно: «Знаю про те.» — Що Ви знаєте? — Що Крігер постріляв львівських професорів університету. — Звідки Ви про це знаєте? — Від Крігера — і повторила я йому те все, що я чула від нього 13-го травня 1942 року.

*Кутшманн став око в око переді мною і трикратно в піднесенню запитав: «Він те оповів?» На мою трикратну підтверджуючу відповідь заявив: «Я ж прецінь був при тому. Служив я під ним. Казав мені тої ночі припровадити другу групу професорів після списку та інших визначних осіб Львова. Я заявив йому, що нікого з тих людей не застав я в домах, тому вони й живуть.» — Звідки ви мали списки призначених на знищення? — запитала я. — Самозрозуміле від мізерних /гергелявфен/ українських студентів». /Цікаво, чому п-ні Лянцкоронська ставила таке питання, коли їй ще в Станиславові сам шеф Кутшманна - Крігер відповів на нього: «Завжди як ми входимо в нову місцевість, маємо вже готові списки тих людей, які мають бути арештовані?»/*

\* \* \* \* \*

Чи не підлято тут дещо фарби, вимаганої владою, бо, як знаємо з попередніх розділів, на Нюрнберзькому процесі було стверджено, як советським прокурором так і судовим обвинувачем Смірновим, що списки ті були приготовлені наперед за наказом німецького уряду, значить найвищого німецького авторитету. Тож ясно, що Гестапо, прибувши до Львова, мало готовими ті списки, а не шукали місцевих українських студентів, щоб довідатися назвиська й адреси тих професорів. Це забрало б більше днів. Німці не дали такого оголошення, щоб українські студенти голосилися до них та подавали імена професорів та їх адреси для знищення.

Паню Лянцкоронську після тих зізнань перевезено до Берліна, звідтам до Равенсбруку, звідки, завдяки старанням свого приятеля, директора Міжнародного Червоного Хреста в Женеві проф. Ц. Бурхардта, була звільнена і переїхала до Швайцарії.

\* \* \* \* \*

В той спосіб Крігер і Кутшманн безпосередньо признали, хто поповнив цей звірський морд на львівських професорах. Не важне тут, хто приготував списки, бо ж адреси можна було виписати також з телефонної книжки, важніше, нато-мість, є—хто виконав його в такий жажливий спосіб.

Д-р Альберт в дальшому твердить:

*«Значиться, нічого не діялося без відома гітлерівців. Група «Солов'їв» Оберлендера була ганебно використана*

до тої роботи, але паном життя і смерті професорів тої липневої ночі був Крігер, пізніший кат польської інтелігенції в Станиславові. Не припускаємо ні на хвилину, що Крігер мордував на власну руку. Немає сумніву, що він одержав безпосередній наказ від Гімлера.» / . . . /

Слідуючим доказом, що все те діялося на наказ німців, є факт, що коли 8-го жовтня 1943 р. бригада жидівських в'язнів не могла віднайти гробу професорів, приїхав представник Гестапо і без жодних труднощостей вказав, де є гріб, який, як і всі інші залишені гроби помордованих жидів, поляків і советських в'язнів, були в докладній евіденції Гестапо.»

На тому можна б закінчити про свідчення із праці З. Альберта, які мають якенебудь відношення до «Нахтігалья» чи взагалі до українців.

---

## СУДОВІ ДОХОДЖЕННЯ ПРОТИ ОБЕРЛЕНДЕРА І «НАХТІГАЛЯ»

Після хрущовської десталінізації сателітні держави Москви почали випростовувати свій хребет з вірою у відродження свого національного життя.

У червні 1953 року повстання робітників у Східньому Берліні потрясло світом. Триста тисяч робітників залишили працю та протягом трьох тижнів мінували фабрики, розбивали тюрми та кидали бомби на советські танки. Берлінські заворушення скоро стали відомими у Східній Німеччині, і подібні повстання-страйки спалахують по всіх більших скупченнях та менших містах Східньої Німеччини: у Ляйпцигу, Магденбургу, Дрездені й інших.

Та повстання ті скоро були зліквідовані по «московській рецепті». Не думаючи навіть переговорювати з робітниками, московська команда кинула проти них змоторизовані дивізії, які скоро здушили повстання вогнем скорострільів, мінометів чи гранатами — ціною величезних людських жертв.

Подібні періодичні заворушення охоплюють і Польщу. Передше уже в 1949 р. Югославія відмовляється йти за советським керівництвом, Румунія старасться також провадити самостійну політику. Та, врешті, приходять бурхливий 1956 рік, коли розрухи охоплюють Польщу і Мадярщину. Москва приходять до переконання, що вона не може всеціло розраховувати на лояльність і підтримку місцевих комуністичних режимів та обов'язково мусить ті країни вдержати під повною своєю контролею. Головну роль в придуманні угорської революції російськими танками відіграє Юрій Андропов, який в тому часі був послом у Будапешті. За це його чекали особливі привілеї. Уже за рік Хрущов відкликає його до Москви. Його назначають керівником Відділу Зв'язків з компартіями советського бльоку. Він розіжджає і переговорює з керівниками компартій тих країн, а ціллю їх є зміцнити системи безпеки в різних сателітних країнах під контролею Москви.

Йому це вдається досягнути.

І в Україні, після страшного воєнного спустошення, починає відроджуватися дух свободи. Народ починає щораз більше прислуховуватись до шестидесятників, які починають підносити голос не лише в обороні конституційних прав, але, в першу чергу, національних. В концтаборах щораз вибухають заворушення і демонстрації. Сила почала перемагати страх.

Німеччина в той час скоро вигоює свої воєнні рани. Аденавер при допомозі західних союзників відбудовує цілковито зруйновану Німеччину і ставить її на чоло інших вільних західних держав та стає повновартісним партнером Західнього світу. З нею зростає в силі НАТО, яке починає бути загрозою не лише Варшавському Пактові, але і для самої Москви.

Треба було протидіяти і то скоро. В першій мірі треба було скомпромітувати уряд Західньої Німеччини, яка почала знову бути найбільшою потугою на Заході Європи.

Як спеціалістові європейських країн, Андропову, який за цей час розбудував у тих країнах диверсії, шпигунство та терор, партія, мабуть, припоручила виготовити і зреалізувати плян їхньої дії.

В тому часі на видне місце в Федеративній Німеччині почав висуватись проф. Теодор Оберлендер, якого Аденавер у 1953 році покликав до свого уряду як міністра переселенців і воєнних жертв. Під його юрисдикцією опинились мільйони німців-утікачів чи переселенців із Східньої Прусії, німецьких теренів, які після війни припали Польщі чи Чехії. Це були люди з ясным протикомуністичним наставленням. Ми знаємо, що сам Оберлендер був того самого наставлення, тому біженці радо горнулися до нього. Прийшов час, що він почав творити протикомуністичну партію. Він особисто почав бути небезпечним Москві.

На його особу НКВД звернуло свої очі. Тож то він з вихом війни командував українським «буржуазно-націоналістичним» куреном «Нахтігаль», який перший ввійшов до Львова і перебував в ньому цілий тиждень. Відомо, що в тому часі найдено у львівських тюрмах тисячі помордованих в'язнів. Чому ж це не приписати йому та й самому очиститись від злочинів? До того в той час помордовано там польських професорів, пізніше немало жидів. Чому ж тоді не приписати тих усіх звірств і бандитизму Оберлен-

дерові та його Відділові «Нахтігаль»? Тоді одним вистрілом легко можна буде вбити двох зайців: засудивши Оберлендера, скомпромітувати Західнонімецький уряд, мовляв, у його міністерських фотелях засідають найбільші воєнні злочинці, та й легко можна буде доказати українському народові про злочинні дії та співпрацю з німецько-гітлерівською партією українських коляборантів та бандитів з-під стягу Степана Бандери, які в рядах «Нахтігалья», а потім в ОУН—УПА-УГВР разом з німецькими катами винищували український народ та поневолювали його.

Хоч на Нюрнберзькому суді «воєнних злочинців» того номеру не вдалося Москві пропхати, бо там точно перевірили усі обвинувачення та, не маючи на них доказів, усі відкинуто. Та за стільки років все це призабулося, тож тепер легко буде «доказати» усі ті злочинні закиди на своєму суді, аранжованому Москвою.

Плян опрацьовано — затверджено і пущено в дію.

Працю свою НКВД почало восени 1959 р. Почались розшуки свідків, списування їхніх зізнань, репортери газет, радіо чи телебачення роз'їжджають по різних країнах, щоб з даних свідків одержати зізнання-звідомлення, які опублікують у пресі чи телебаченню. Нагінка проти Оберлендера не має меж.

Скоро, бо вже за місяць часу, призбирано усі «доказові матеріяли», що появились окремою книжкою, яка була готовим актом обвинувачення проти Оберлендера і «Нахтігалья», під назвою «Правда про Оберлендера», т.зв. «Бронзова Книга» про минувшину кримінального фашиста Аденаверового міністра, яку опублікував Комітет для Німецької Єдності.

Переглянувши її, кожний здивується, чому за свідками шукали по цілому світі, а не у Львові, там, де Оберлендер мав би допуститись тих злочинів враз із «Нахтігалем». Там живе ще багато наочних свідків, які дуже добре пам'ятають ще ті часи та й знають Львів точно, бо ж вони його жителі. Та, на жаль, страх був саме перед тим, що ті свідки добре пам'ятають ті часи, і їхні свідчення можуть запахнути тисячами трупів, знайдених по тюрмах Львова, та виказати справжніх їхніх злочинців.

Свідчення усі зложені в днях від 7-го жовтня до 5-го листопада 1959 року. Таке скорє і інтенсивне збирання свід-

чень говорить також само за себе. Зібрано їх аж дев'ятнадцять. Чи не дивно, що про ті злочини пригадали собі майже по 20-ти роках від їх заподіянь? Зізнання ті були передані так: одне для Східньонімецького радіо, два для Сх. Нім. телебачення, чотири інтерв'ю для советської преси. Східньонімецькі кореспонденти, щоб зібрати ті свідчення, роз'їжджають по Ізраїлі, Варшаві, Львові. Та, на жаль, у Львові потрапили знайти «аж» трьох свідків, а решта - це ті, які у Львові перебували принагідно під час зайняття його німцями, а таких знайшли в Ізраїлі п'ять, у Варшаві чотири, одного в Кракові, а трьоху в Німеччині, кілька з решти не далось устійнити, але, правдоподібно, поза Львовом.

У тій книжці уже в передмові ясно сказані цілі і мету її. Там читаємо: «Аденавер покликав Оберлендера 1953 року на федерального міністра для переселенців. Від 1959 року стали відомими його злочини часів нацизму /чому аж так пізно? — М.К./». Від половини 1959 року почали виявляти і публікувати в Росії, Східній Німеччині, Польщі, Чехах злочини за злочинами, доконаними Оберлендером.» Чи це не цікаво, що потрібно було аж 20 років, щоб довідатися про всі ті злочини і які вдалося зібрати протягом одного місяця? Чогось подібного може досягнути лише Москва.

На пресовій конференції 22 жовтня 1959 р. Комітет для Німецької Єдності визнав Оберлендера винним як одного з головних підбурювачів війни та нацистської політики винищення, який в 1923 р. повставав з Гітлером проти Веймарської Республіки, який займав найвищі позиції в СА, нацистській партії та інших нацистських організаціях, який захищав винищення всього людства за наказом фашистських зверхників, який, як агент німецької військової розвідки і організатор гітлерівської п'ятої колони, брав участь в початкові Другої світової війни, який, як командир спеціальної фашистської військової одиниці, несе повну відповідальність за масакру у Львові і багатьох інших містах, за скрайні фашистські звірства, який брав участь у винищенні інтелектуалістів у Чехо-Словаччині.

Такі криміналісти з фашистською минувшиною обов'язково повинні бути потягнені до суду, позбавлені всяких державних постів. Перш за все, вимога німецьких горожан є, щоб воєнного криміналіста, яким є Оберлендер, передусім усунути з посту міністра і з парламенту та передати його

під суд як кримінального злочинця.

Комітет для Німецької Єдності /Берлін В-8-169/70 Фрідріхштрассе / оприлюднює усі ті комплектні матеріали і документи проти Аденаверівського міністра Оберлендера в лютому 1960 р. Документи ті мають велику кількість новопровічених ними фальшивих зізнань, включаючи організування і препарування львівської масакри; і разом з усіма порядними людьми, як заявляє, вимагає, що: «Оберлендер мусить бути поставлений під суд, заради доброго імени наших громадян і Німеччини».

Далі подано життєпис Оберлендера та про його активність від початків як директора Інституту Східноєвропейської господарки аж дотепер. Опісля наступають зізнання свідків, яких є 19, на підставі яких, «доказують», що:

«1/. Курінь «Нахтігаль» окупував Львів 29 червня 1941 і започаткував погром жидів і поляків.

2/. Трохи пізніше, 2-го липня, прийшли арешти і розстріли, в тому замордовано 34-ьох професорів, імена яких були приготовлені на списку спрепарованому ще в Кракові Оберлендером і Бандерою.

3/. Оберлендер з «Нахтігальем» перебували у Львові 7 днів. За цей час 3-5 тисяч людей було забитих тим батальйоном, як і відділами СС і СД, які прибули дещо пізніше. За ті масакри є відповідальний Оберлендер особисто враз із батальйоном «Нахтігаль»

4/. Їм у тому допомагала міліція, створена з українських фашистів, якою командували члени «Нахтігалья».

Відтак закидають, що Оберлендер був відповідальний за організування того спеціального Відділу «Нахтігаль» із українських фашистів. Відділи ті створені з фашистів і українських хуліганів, завданням яких було ослабити советське запілля, як також організувати революти, погроми і саботажі.

Оберлендер, як вишкільник і командир того Батальйону, є вповні відповідальним за всі кримінальні дії і звірства, доконані тим Відділом. Тому що люди батальйону «Нахтігаль» відзначилися жорстокістю, вишколювані і керовані Оберлендером, вони стали ядром наступної Української СС Дивізії, яка була відповідальна за вбивства мільйонів советських горожан, поляків, жидів і інших «не арійців».

Зібравши «докази» свідчень та «зізнання свідків», зготовили акт обвинувачення, та й усе було готове, щоб піти до суду.



І такий суд відбувся у Східній Зоні Німеччини, і такий суд відбувся також і в Західній Зоні Німеччини, у Німецькій Федеративній Республіці в Бонні.

У Німецькій Федеративній Республіці збиранням доказів про нацистів та воєнних злочинців займається т.зв. Ф.Ф.Н. /Ферайнігунг дер Ферфольгтен дес Наці-реджімс/, Асоціація Жертв Нацизму, головне бюро якого знаходилося у Людвігсбургу та яке опісля ті інформації передавало прокурорам дистриктових судів. Звичайно, що обвинувачення проти Оберлендера за його злочини під час війни подавала насамперед московська преса, а зараз слідуючого вже дня те саме обвинувачення заподавав Ф.Ф.Н в Західній Німеччині. І так у «Правді» 5 квітня 1960 р. було опубліковано звіт советської Спеціальної Комісії під заголовком: «Криваві злочини Оберлендера» під час пресконференції для советських і заграничних журналістів, і зразу наступного дня, 6 квітня 1960 р., цей звіт був перекладений уже на німецьку мову і переданий для обвинувачення в Бюро Людвігсбургу. Так то Москва годувала Західню Німеччину своїми фальшивими документами і свідченнями, подібно як і зараз годує американське Бюро Спеціальних Розслідувань при Міністерстві Справедливості «доказами» проти американських громадян, яке постачає КГБ американській судовій владі. Лиш є та ріжниця, що суди Західньої Німеччини перевіряли точно обвинувачення, не полягаючись на советські зізнання, а тут, в Америці, зізнання їхні вважається за правосильні.

Обвинувачення те закидало Оберлендерові, міністрові Німецької Федеральної Республіки, його злочини під час Другої світової війни і т.д., про «Нахтігаль», який ніби винищував людей жидівської та польської національності та людей, які співпрацювали із советами. Цей бандитський відділ, мовляв, знищив також групу польських науковців. Подібних злочинів вони допустилися і в дальшому їх поході, як в Золочеві, Сатанові, Юзвині і Міхальполю.

Але одне було цікаве: у тому звіті немає згадки про те, що інша советська комісія для прослідження військових злочинів уже скоріше просліджувала справу мордів львівських польських професорів 1941 року і винесла зовсім інше рішення. Ця советська Комісія ствердила, що злочинів тих доконали зовсім інші відділи, що було стверджено Між-Альянтським Військовим Трибуналом.

Тож слідство проти Відділу «Нахтігаль» почато на підставі обвинувачень, заподаних Ф.Ф.Н., яке передало усі одержані інформації офіційними каналами до Публічного Прокурора Дистриктового Суду в Бонні. Ф.Ф.Н. закидало у своєму звідомленні, що Відділ «Нахтігаль», який перебував у Львові у тому часі, брав активну участь у масакрі 3 тисяч польських інтелектуалістів. Зразу, в першу ніч після окупації Львова німецькими відділами, стверджено, що батальйон «Нахтігаль» ніби розстріляв сотки громадян міста Львова, між ними багато жидів.

По одержанні того рода обвинувачень, річ ясна, Прокуратура в Бонні зразу приступила до слідства.

Слідство проти проф. Оберлендера і «Нахтігалья», проведене Головним Судом советської окупаційної зони Німеччини було одне, а слідство, відкрите, проведене Головним Прокурором Дистриктового Суду в Бонні було зовсім відмінне.

### СУДОВІ МЕТОДИ СУДІВ

Мабуть, дотепер не було ще в історії судівництва подібного явища, щоб справа була проваджена проти того самого обвинуваченого, проти тих самих кримінальних проступків, у двох відділених між собою судівництвах, і були винесені цілковито протилежні присуди. Перший з тих двох судів закінчився присудом обвинуваченого /у його неприсутності/ карою смерти в заміну важкою тюрмою, а, натомість, другий суд, не маючи підстав обвинувачення, після точного і докладного перепровадження судової процедури, звільняє обвинуваченого від усіх закидів.

І як це можна пояснити таку суперечність між двома присудами, і взагалі як це можливо, що два ріжні суди інакше дивилися на ті самі закиди проти тої самої особи в тих самих відносинах. Знаним є зменшення чи збільшення присудів чи то верховними чи апеляційними судами. Та тут справа в чому іншому, а саме в тій системі судівництва.

У советській зоні Німеччини зобов'язують ті самі права, що і в Советському Союзі, де всі закони побудовані на теорії Маркса-Леніна, а саме: вони є спрепаровані до бажань і інтересів влади, де закон є лише законом держави. Там держава наказує судові, чи дана справа є злочином, та які пара-

графи пристосувати до судової справи. Вистачає бути приналежним до іншої класи чи політичного руху, щоб бути винним. Судова процедура в совєтській зоні проти Оберлендера була, є і буде одною з класичних прикладів, де закон Маркса і справедливість підпорядковуються волі влади.

Під політичним тиском Східньої Німеччини західнонімецький уряд не міг залишити невирішеною справу людини, яка займала один з найвищих постів у державі. Не можемо також припустити, що судові доходження в Бонні перепроваджувано поверховно через його високий пост в уряді та що вони були лиш судовим блефом і що маємо ставитись до них як до несерйозних доходжень. Вглибившись в ту процедуру, мусимо відкинути підозріння, що суд над Оберлендером відбувався позірно лиш тому, що він був недавнім міністром німецького уряду та що, може, політична партія взяла його під свій протекторат. Як відомо, партія зовсім його не піддержувала. Членство в Християнсько-Демократичній Партії Оберлендер прийняв лише пару років перед його судом. Відомим, натомість, є, що багато членів із його партії виступали проти нього та багато статей появилось проти нього в пресі тої ж партії. Тому Оберлендер часто любив повторяти: «Хай Бог мене боронить від моїх приятелів, бо від своїх противників сам себе обороню».

Якщо б у обвинуваченнях проти Оберлендера було хочби крихітка правди, тоді парлямент напевно зажадав би його арештування. Відомо, що в парляменті все є велика опозиція, а до того взяти ще вільну пресу, яка, провіривши судові доходження, напевно не затушувала б тих злочинів, але розтрубила б їх до сенсаційних розмірів, як це часто буває у демократичних країнах.

У країнах диктатури пролетаріату сила є безмежна, і суди як такі не мають жадного права переводити чесно судові доходження. Суд засуджує кожного противника режиму ще перед відбуттям суду. Суд у них є лише показухою, бо суд і прокурор підпорядковуються цивільній владі. Такий саме суд і відбувся у справі Оберлендера. Натомість у демократичних країнах, у нашому випадку у Німецькій Федеральній Республіці, такі доходження переводилися часто і перед тим та кожну справу перевіряли якнайточніше і найдокладніше, чим доказали незалежність західнонімецьких судів. Навіть у судових доходженнях проти Оберлендера

в Бонні бачимо, що суд брав під увагу і таку можливість, що може дехто із складу «Нахтіґаля» навіть на власну руку індивідуально брав участь у червні 1941 р. у винищуванні жидів у Львові, то в такому випадку проф. Оберлендер абсолютно не був до того причасним.

Суд над Оберлендером в советській зоні Німеччини відбувся так:

1/. **Час суду.** Важко зрозуміти чому аж 20 років чекали з тим обвинуваченням? Чому саме покликано свідків з їхніми фантастичними неправдоподібними свідченнями, які навіть не були мешканцями тих місцевостей, де dokonано злочини? Чи вони можуть так добре і так докладно пам'ятати про ті акти, як люди, які там живуть досі, які, напевно, докладніше пам'ятають про ті акти? Наприклад, мешканці Львова зразу після окупації його советськими військами, напевно, мусіли негайно повідомити владу про ті злочини і зразу після того наступили б і суди і арешти. Що це так, було відомо нам про це із пасквілю В.П. Беляєва п.н. «Я звинувачую», де на ст. 62 каже, що зразу того дня, як німці опустили Львів, його літаком привезено до Львова для прослідження німецьких воєнних злочинів. Це і підтверджує його знімка, поміщена на ст. 69 у праці Зигмунта Альберта у «Пшегльонд Лекарські», де він стоїть на Вулецьких Горбах на місці, де відбувалися розстріли польських професорів. Цей нескінчений парадокс злочинів професора Оберлендера і «Нахтіґаля» був дискутований в екзильних польських публікаціях, де спеціально підкреслювалось злочини з літа 1941 року, а спеціально про вимордування польських вчених.

Ті справи вповні були вияснені на Нюрнберзькому процесі проти воєнних злочинів. Там було доказано, що ті масові морди були dokonані спеціальним Відділом Охоронних Служб т.зв. «Зондеркомандо дес СД». Польський опис із того прослідження спеціально підкреслює значення того документу, що: . . . «під час Нюрнберзького процесу ніхто не обстоював, що Оберлендер та Відділ «Нахтіґаль» є відповідальні за цей злочин».

2/ **Місце суду.** Тому що суд цей не відбувся ані в Советському Союзі, ні в Польщі, лиш в Східній Німеччині, можемо пояснити лише тим, що там легше переходили зізнання свідків, як також совети могли краще диктувати судові, як також Східній Берлін був найкращим пропаган-

дивним місцем.

Фактом є, що не йшлося про докази вини кримінальних злочинів Оберлендерові як людині після 20 років, чи як старшині німецької армії. Советський суд не був в тому зацікавлений. В тому часі комуністичний бльок вів непогамовану брехливу пропаганду проти Аденавера і його уряду. Тож була добра нагода оскаржити і засудити Оберлендера, знаного знавця советської системи і противника комунізму, який займав високий пост міністра у Німецькій Федеративній Республіці. Якщо було б знято Оберлендера з того посту через його кримінальні злочини, тоді цілий західнонімецький уряд був би скомпромітований. З цього виходить, що на лаву обвинувачених з Оберлендером поставлено цілий уряд та всю систему Бонну.

В передмові із судового перебігу у Східній Німеччині читаємо:

*«Аденавер задержує Оберлендера після пресової конференції, скликаної Комітетом для Німецької Єдності, яка відбулась 22 жовтня 1959 р., де доказано із оригінальних документів, що його міністер був і є одним із провідників підбурювачів і виконавців фашистської війни і політики винищення. Аденавер продовжує охорону Оберлендера навіть після проголошення документів, які стверджують злочини Оберлендера для ширшої інформації у формі «Бронзова Книга» - «Правда про Оберлендера». Як зрозуміти такий уряд, якого голова 7 років промовчує злочини члена кабінету, про які знав цілий час? Уряд, який прикриває того рода злочинців, який в обличчі незаперечених доказів наділяє такого міністра спеціальним довір'ям, що офіційно мало місце в грудні 1959 і січні 1960 р. у Федеральному Парляменті.» . .*

А далі:

*«Поведінка уряду Аденавера є характеристична тій системі чистого мілітаризму, якого ціллю є прикривати мінущину фашистів тому лише, що плянує нову відплатну війну та нову агресію. Для здійснення того потребує старих вояків, які попередньо два рази запровадили Німеччину до краю катастрофи. При їхній допомозі боннський уряд хоче спровокувати третю масакру народів, цим разом уживши атомову зброю».*

Ті слова ясно вказують, що обвинувачення не є проти

одної особи чи Відділу «Нахтігаль», але проти західньо-німецького уряду та його системи, яку совети хотіли б знищити. Отже суд треба було так спрепарувати, щоб якнайбільше скомпромітувати Аденавера та його уряд. Для того підбрано суд у советській зоні Німеччини. Для пропаганди суд у Львові був би менше ефективним, до того можна було наразитися на місцевих свідків чи хоч глядачів на галерії, які ствердили б фальшивість обвинувачення. Тож Східня Німеччина, окупована советами сама запропонувала себе як найкращим місцем, з якого найкраще можуть промовляти опоненти Федеральної Республіки.

Ціла та кампанія закінчилася судовим присудом обвинуваченого у Східньому Берліні до покарання смертю, який замінено досмертнім присудом важких таборів праці в доказ «людняности советського комуністичного судівництва».

З повишого ясно видно, що совети можуть знищити кожного небажаного їх режимові, чи то на своїй території, чи поза нею, спрепарувавши суд та зізнання свідків.

Для прикладу спрепарування фальшивих закидів хай послужать наступні приклади:

15-го жовтня 1959 р. згинув у неясних обставинах провідник Степан Бандера в Мюнхені, де зразу підозрівалось у його смерті морд. Чи це не промовисте, що він гине в той самий час, коли почалась нагінка проти «Нахтігалья» і німецького уряду?

Над домовиною священник вказав на це, що за його смертю є скрита комуністична рука. Советські власті, як і советської зони Німеччини, зразу підхопили цей злочин, що це діло Оберлендера. Так, наприклад, «Красная Звезда» офіціоз советського Міністерства Оборони, писала, що Бандера під час війни увійшов до Львова враз з Відділом «Нахтігаль», і він знав забагато про ролю Оберлендера в тодішніх злочинах у Львові. Тому Оберлендер нелегально усунув його як свідка з дороги. «Комсомольская правда», офіціоз комсомолу, зараз же скопіював той напад на Оберлендера. Під заголовком «Екцидент чи морд» помістив карикатуру, на якій Оберлендер, стоячи над домовиною Бандери, каже: «Він був добрий нацист, та лиш шкода, що знав трохи забагато про мене». Правдивий вбивник, советський громадянин Богдан Сташинський, утік до Західнього Берліну 12-го жовтня 1961 року та віддався спочатку американським, а

відтак німецьким властям. Він заявив, що він убив Бандеру на наказ советського уряду і його секретної поліції, як також на її наказ убив відомого автора і політичного діяча Лева Ребета 12-го жовтня 1957 року. В той час, як советська пропаганда намагалася очорнити Оберлендера в тому злочині, Пресова Агенція советської зони АДН опублікувала іншу версію про те вбивство Бандери.

Слідство німецького судового доходування в Бонні вияснило ту справу так:

*. . . В советській окупаційній зоні 15-го жовтня 1961 р. почали пропагандивну акцію, роздуваючи фальшиву версію, що український переселенець Миськів замордував Бандеру, на препоручення Німецької Федеральної розвідки з дня 15-го жовтня 1959 р., та що сам Миськів опісля був убитий. Під кінець жовтня Німецька Федеральна Розвідка переловила декілька разів інструкції Советської Розвідки, надавані їхньому розвідникові, із запитом про ефект пущеної пропаганди щодо Миськова та чи треба її продовжувати? Тим часом стверджено, що Миськів в дні замордування Бандери 15-го жовтня 1959 року був в Італії та що він помер доперва 27-го березня 1960 року натуральною смертю.»*

Далі в тому доходуванні говориться:

*«Та пропаганда, яка була почата на вимогу советської влади в советській окупаційній зоні, була спрямована на обвинувачення Німецької Федеральної Республіки у вбивстві Бандери. Це типічне комуністичній пропаганді — перекидати власну вину на чужих, з-поза своєї території».*

Інший фальшивий комунікат, який розпустили із советської зони, хай буде додатковим доказом їхньої методи вигадування та розголошування того рода брехні. Під час кампанії проти Оберлендера у советській зоні з'явився рапорт, що бувший старшина - командир Батальйону «Нахтігаль» д-р А. Герцнер помер «недавно серед невияснених обставин». Так само, як у справі смерті Бандери, розголошувалося, що Оберлендер ужив посередника, щоб убити д-ра Герцнера, який забагато знав про злочини, заподіяні Оберлендером.

Вдова по д-рові Герцнерові, пані Кеті Герцнер, написала листа до берлінської радіостанції РІАС 2-го листопада 1959 р., описуючи справжню причину смерті її мужа. Згідно з панею Герцнер, муж її часто розказував про події під час його по-

буту у Львові і часто наголошував про те, що всі жорстокі злочини уже були dokonані перед тим, заки його Відділ «Нахтігаль» вступив до Львова. Про ті звірства розказував він з великим обуренням, чи то при розмові з нею, чи у своїх листах. Це було цілковитою брехнею, що Герцнер помер серед нев'яснених обставин. Він помер ще 3-го квітня 1942 р. у військовому шпиталі Гогенлихен від ран, заподіяних під час бою, і був похований зі всіма військовими почесностями 9-го квітня 1942 року на Кладовищі Героїв в Потсдамі. Пані Герцнер також повідомила про ті факти шефа Прокуратури в Бонні.

Кримінальна інвестиґація в Бонні також ствердила, що Бандера не ввійшов до Львова з Відділом «Нахтігаль», і ніколи там не був в той час, бо він був покликаний в той час Головною Військовою Командою до Берліна, що вказує, що він не знав особисто про події, які заіснували у Львові.

Федеральний Верховний Суд підтвердив, що вбивства Бандери dokonано на наказ советського уряду та що Оберлендер не мав жодного відношення до вбивства Бандери. Метода, яку вживав советський уряд, виявилася на суді ще раз пов'язаність політики з правом у теперішній комуністичній советській системі.

## ОБВИНУВАЧУВАННЯ «НАХТІГАЛЯ»

Головні точки обвинувачення, винесені Советським Союзом і советською окупаційною зоною Німеччини проти Куреня «Нахтігаль», є такі:

*«Повязаний фашистами і расовими ідеологістами, як з проф. Гансом Кохом, Оберлендером, вже саме створення «Нахтігаль» організовано із українських терористів і шовіністів Бандери. Оберлендер, як їхній військовий командир, він напоював їх та підготовляв у душі служби фашистській ідеології, ненависти до комунізму, почуття антисемітизму та винищування інтелектуалістів східноєвропейських народів.»*

*Взявши під увагу його заправу багатьох років як старшини розвідки, який працював для Відділу Саботажей при Головному Військовому Командуванню, він вишколював батальйон «Нахтігаль» у виконванні саботажей та підрив-*



*них робіт, погромів і розстрілів. Командна влада над Батальйоном була тоді в руках поручника Оберлендера, який з усіх німецьких офіцерів був найбільш небезпечним.*

*Оберлендер очолював мордерчий батальйон «Нахтігаль», як той відділ атакував советське університетське місто Львів в ранніх годинах 30-го червня 1941 р. Під його провідом учасники батальйону «Нахтігаль» розпочали погром проти жидів та систематично винищувальну кампанію проти представників міської інтелігенції, уживаючи до того список з іменами, які були попередно уже приготовлені.» —*

\* \* \* \* \*

На головне питання, хто був командиром «Нахтігалья» суд Східньої Німеччини не відповів, бо не орієнтувався в тому. За правдиву підставу вони взяли, мабуть, працю Романа Ільницького п.з. «Німеччина і Україна 1934 - 1945», видана Східньоєвропейським Інститутом в Мюнхені 1958 р. де на ст. 141 написано: «Проф. д-р Т. Оберлендера іменовано німецьким командиром групи «Нахтігаль». Йому приділено ще для допомоги двох німецьких поручників та кількох чотарів та підстаршин. /Припускаю, що твердження це узяв він із книжки «Дружини Українських Націоналістів» ст. 108 — М.К./.

До цього учепилися на суді у Сх. Німеччині, і помилково командиром «Нахтігалья» цілий час вважають Оберлендера, а не Герцнера. Герцнер належав до політичної групи «Наге Остен» /Близький Схід/, був практикуючим християнином та належав до групи опозиціонерів свого уряду та його режиму. Він був переконаний, що відділ «Нахтігаль» ніколи не зробить чогось такого, що не було б схвалене адм. Канарісом чи полк. фон Ляговзеном або ним самим. У вересні 1938 р. він був приділений до команди групи, зорганізованої в Берліні, яка була до помочі генералові фон Віцлебену, який мав розплянувати акцію проти Гітлера, щоб не допустити до Другої світової війни. Крім них, до «Нахтігалья» були приділені, як командири сотень, також старшини, опозиційно наставлені до уряду і його режиму, а саме: сотник граф Ервайн Тгун і Гогенштайн.

Взявши до уваги політичні інтенції Герцнера та підібраних ним командирів сотень, маємо певність, що вони провадили й учили так, щоб до якихнебудь кримінальних зло-

чинів не бути причасними чи заангажованими.

Повне зізнання відносно «Нахтігалья» та його старшин зложив Ф.В.Г., командир Першого Батальйону Бранденбург Ч. 800, до якого був прикріплений «Нахтігаль» та якому він підлягав. Задля важливости його свідчень, наводжу його окремо в цілому при кінці того відступу.

В кінцевому заключенню, поданому західньонімецьким Правлінням, подано ролю і дії «Нахтігалья» у правдивому наświetленні. Там також сказано, що брехливі російські інформації про те, що Гайнс Кох /який в міжчасі тепер як кримінальний злочинець/ був причасним до «Нахтігалья», бо він ніколи не був членом того Відділу. На закінчення стверджено, що:

- 1/. Проф. Оберлендер не був ніколи командиром Відділу. Він був зв'язковим старшиною та дорадником.
- 2/. Команда Батальйону «Нахтігаль» була в руках поручника д-ра Альбрехта Герцнера.
- 3/. Старшинський склад Відділу був спеціально підібраний з-поміж тих, які дуже прихильно відносилися до людей Сходу.

\* \* \* \* \*

Протягом короткого часу перед і після зайняття Львова німцями декілька тисяч мешканців Львова, українців, жидів і поляків, були вимордовані. Прокуратура Східнього Берліну заявила, а присуд у Східній Зоні підтримав ту заяву, що ті морди були dokonані головним чином німецькими відділами та що відділ «Нахтігаль» був у великій мірі відповідальним за ті злочини, коли такий наказ нібито мав видати проф. Оберлендер, якого помилково називають командиром.

Дослідження, проведені західніми законами після дуже точних і докладних перевірень, прийшло до фундаментально протилежного заключення. Після основних досліджень виявилось, уживаючи також акти з Міжнароднього Трибуналу в Нюрнберзі, що арештів та розстрілів dokonано у великій мірі посеред жидівських жителів, як також і провідних поляків, правдоподібно, після докладної селекції і приготувань, Спеціальний Відділ Акції т.зв. «Айнзацгруппе» враз із «Райхсзіхергайтсгавпамт» /Шеф Охоронного Відділу Райху при Головній Квартирі Гестапо/, коротко після зайняття Львова.

З другої ж сторони доведено після точної перевірки, що

багато мордів dokonano перед зайняттям Львова німецькою армією. Ті ранішні звірства були dokonані ще попередніми окупантами, а опісля приписані німцям після переходу міста в їхні руки.

Дослідження ствердило, що ті ранішні звірства виконані советською владою. Це означає, що боннські дохождження усталили два відмінні періоди, в яких dokonані були морди і звірства і з яких кожний мав інші політичні і психологічні мотиви.

Беручи до уваги «Нахтігаль», дослідження прийшло до абсолютного заключення, що цей Батальйон напевно не мав жадного відношення до тих злочинів чи вбивств, як також і проф. Оберлендер.

### **«Нахтігаль» перед судом Східної Німеччини**

Зізнання свідків в процесі судового дохождження в Східній Німеччині ніби мали б доказати участь «Нахтігалья» у злочинах, заподіяних в перших днях окупації Львова.

Свідок Шпідаль зізнає про його спеціальний військовий вишкіл в українському таборі в Бранденбургу. /Такого табору ніколи там не було. — М.К./ Другого або третього дня після зайняття Львова його відрекомендували до Батальйону. Він зізнає, що «сам бачив», як розстрілювали цивилів, та що частинно участь в них брали і «нахтігальці».

Інший свідок, Мельник, зізнає, що він перший раз почув ім'я Оберлендера, як він їхав до Львова. /Цікаво, в якій місії їздив він до Львова що так скоро позаприязнювався із учасниками «Нахтігалья» — М.К./ Учасники «Нахтігалья» 30-го червня говорили йому, що їх провідник Шухевич і Оберлендер дали їм листи з назвиськами осіб, яких треба арештувати і знищити, що вони і зробили. Так само пізніше вони поступили і в Сатанові.

Зізнання повищих свідків ставлять під дуже великий сумнів їхню автентичність. Можна припускати, що такі свідки або не існували взагалі, або зізнавали те, що одержали з наказом такі зізнання зложити.

Інший свідок, жінка Кухар, зізнає, що раннім ранком 7-го липня /в тому дні Курінь виїхав зі Львова. — М.К./ вона бачила зі свого помешкання з другого поверху людей, яких розстрілювала група офіцерів. В її пам'яті завжди

залишилося лише одного з офіцерів, якого вона там «бачила». В році 1959 вона побачила знимку Оберлендера і зразу «пізнала», що то той самий старшина, який в той час дивився в її вікно. /І як же повірити в те, що по 20 роках так легко можна розпізнати вояка в уніформі на таку віддаль? - М.К./

Свідок Мавріц Райс доперва в Ізраїлі «довідався» від пані С. Сіхер, що після зайняття Львова німці розвісили накази для мешканців, на яких були підписані «Нахтігаль». Цікаво, чому він сам їх не бачив у Львові? Чому такого не сказати, якщо він чув про те ще і в Ізраїлі? Інший свідок, Теодор Сулім, заявляє, що з приходом німців до Львова, а з ними і «Нахтігалья», зразу почалися розстріли, тортури і шибениці. Трупі лежали по вулицях або були повішені по балконах, наприклад, 12 було повішено на балконах Оперного Театру, між іншим і його приятеля з Коломиї Сергія Глібовича. Так, нам відомі німецькі методи вішання, але й знаємо, коли і до кого вони ту методу застосовували! Свідок Фріц Гібнер - німець, прибув до Львова з групою, яка була призначена як охоронна сторожа. Із свого вікна, де вони квартирували, бачив фортецю вогненної сторожі, до якої приводили цивільних людей, яких вояки побивали на смерть, яким приглядалась група старшин. На знімці, яку він бачив в газеті в 1959 році, він «пізнав», що одним із них був Оберлендер. Свідок Паньків зізнав, що його знайомий казав йому, що в погромах польської інтелігенції головну роль відіграв Оберлендер.

Усі інші свідки лиш загальниково зізнавали про страхіття, яких допускалися німці. Свідок Сокольніцкі зізнає обширно про нищення професорів, але не твердить, що того мали доконати члени «Нахтігаль». Інші свідки додавали відносно злочинів «Нахтігалья» як твердження, що «так говорили», або «чули» або «усі про те знали», що в арештуваннях та розстрілах допомагали фашистські бандерівські бандити, які були частиною Батальйону «Нахтігаль». Свідок Горчак, наприклад, розповів, що «одна жінка, яка мала добрі зв'язки і знайомства з німцями, які розпльовували арештування і винищування людей, подала їхні імена; це були: СС генерал Кацман, гестапівські бандити Гжимек, Рокіта, Пйонтек, Блюм і Гебавер /справжні українці? - М.К./ та подала, що найважливішим в тій цілій групі є Оберлендер.» Але жад-

них деталей про того чоловіка не могла дати.

Та чи не найбільших фантазій допустився свідок пані Шкурпелло-Вайснер. У своїх зізнаннях договорила до такого: «В день, коли німецькі війська займали Львів, я поверталася додому із склепу, в якому я працювала в той час. Під час моєї ходи додому я бачила українські фашистські групи з їх характеристичними шапками, які верхи в'їжджали в місто». . . додатково пізніше: я мешкала декілька метрів від тюрми Бригідки і точно знаю, що коли совети залишили Львів декілька днів перед зайняттям німцями, усі в'язні були звільнені. Пізніше афіші вказували, щоб українці і поляки ішли пізнавати своїх помордованих рідних, якими були завалені тюрми. Я особисто не чула, щоб хоч один пізнав когось із своїх рідних. Трупи були спотворені, вони лежали кілька днів на сонці. Мешканці твердили, що то жертви советів. Але заки німці прийшли, то всі тюрми були порожні, то як ті жертви могли бути советськими? Багато мешканців, однак, зрозуміли, що те розпізнавання жертв в перших днях німецького терору було лиш режисурою гри, щоб свій злочин перекинути на советську владу.»

Переглянувши зізнання всіх свідків, ні в одному випадку нема стверджено точно, щоб хтонебудь із учасників «Нахтігаль» чи навіть з міської української міліції такого то і такого дня, хтось із них допустився такого і такого злочину, над такою то особою, якого злочину свідками є такі то і такі особи. Усі твердження опираються лише на «я чув», «мені казали», «про це всі знали» і т.п.

### **«Нахтігаль» перед судом Західньої Німеччини**

Прокуратура Німецької Федеральної Республіки точно прослідкувала дії «Нахтігалья».

У своєму звідомленні там стверджується, що згідно з одержаними наказами, Відділ «Нахтігаль» діяв під наказами Першого Батальйону, Вишкільного Полку Бранденбург, тодішнього майора Г., який зараз працює журналістом і письменником. Головним завданням Відділу у війні проти Советського Союзу було займатися ефективною пропагандою поміж західніми і східніми українцями, які були в опозиції до советської влади, як також, в разі потреби, асистувати

воюючим відділам у займанні важних стратегічних місць за поміччю їхнього знання терену, місцевих відносин і мови. Українці - учасники того Батальйону - мали симпатії серед українського революційного руху, який прагнув до незалежності України.

Далі в деталях передається змагання України під час I світової війни, коли Східня Україна і Західня втішалися короткою самостійністю, та були потім окуповані — Східня Советським Союзом, а Західня Польщею. У Західній Україні польський уряд полонізував українські землі, що допровадило до створення ОУН, революційної підпільної організації, яка змагалася за самостійну Україну.

Події липня 1941 року будуть більш зрозумілими лише для тих, хто має знання політичної й історичної минувшини, що витворило антижидівські настрої українців.

Під час німецько-польської війни у вересні 1939 р. німецькі війська дійшли в Західній Україні аж до Львова. Згідно з німецько - російською умовою про приязнь і ненапад із вересня 1939 р., Західня Україна мала припасти під російську сферу впливів, і її окупували советські війська по ріку Сян. Прилучення Західньої України до Росії жиди прийняли з великим ентузіазмом у страху перед німецькою окупацією. Через свою симпатію до комунізму, жиди зразу в більшості почали займати відповідальні пости в адміністрації, як також поміж прибулими советськими урядниками було багато жидів.

Згідно з німецько - советським договором дружби із 28-го вересня 1939 р., советам припали великі простори Галичини і Волині, на теренах яких вони зразу почали поборювати всякий українсько - націоналістичний самостійницький рух, до чого часто послуговувалися жидами, яких вони фаворизували та які займали багато важливих позицій в адміністрації. Переслідування поляків і українців щораз посилювалося, так що щоденним явищем були арешти як поляків, так і українських націоналістів, як також вивози на Сибір. Із вибухом німецько-советської війни зразу настала нова хвиля арештів українських самостійників. Коротко після перших німецьких бомб, скинутих на Львів, український революційний рух почав у місті протидію, обстрілюючи російські відділи, які проходили Львовом. Це стверджено на підставі бувших польських, жидівських і німецьких жителів Львова.

Після зайняття Галичини поляки не мали жадних виглядів, як також жиди не виходили наверх, лише одинокі українські націоналісти, уважаючи, що прийшла їхня очікувана година, зразу повстали в боротьбі за свою свободу і незалежність.

Совети відплатилися численними арештами. Тюрми Львова були переладовані. Політичні арештанти в більшості були українці у трьох тюрмах. Тюрма при вул. Казимирівській т.зв. Бригідки, при вулиці Лонцкого — це головна квартира НКВД, та військова тюрма на Заманастирові були переповнені в'язнями.

З вибухом німецько-советської війни створився балаган, німецькі війська просувалися скоро вперед. Вивезти вглиб Росії українських в'язнів було неможливо через спаралізування всіх залізничних ліній советською армією, яка відступала. Коли німці наблизилися до Львова, провідники комуністичної партії дали наказ прямого терору. Шеф львівського НКВД дістав наказ зліквідувати всіх українських націоналістів, які були в тюрмах Львова.

А далі звіт подає:

В днях 24 - 27 червня 1941 р. як політичні, так і кримінальні в'язні, якими були наповнені в'язничні келії, в більшості це були українці, всі вони були зліквідовані, постріляні або померли під побоями. Келії були наповнені їх тілами, деякі були облиті нафтою і спалені. Входи до камер опісля замурували. В ніч з 27 на 28 червня 1941 р. в'язнична сторожа опустила Львів враз із советськими відділами.

Один жидівський свідок, М.Г., замешкалий тепер у Федеративній Німеччині, який, коли втік із Львівського гетто на весні 1941 року до Польщі, до Кельц, після переходу кордону совети його зловили і арештували, то зізнає, як ночний свідок, який в час 22 до 28 червня 1941 р. перебував у львівській тюрмі. Він свідчить, що в той час деякі в'язні старалися вийти з в'язниці, розбивали двері келій, та з виходом на подвір'я зустрічали їх сальви з машинових крісів. Свідок бачив також, як у тих днях забирали з в'язниці групи українських в'язнів, які ніколи вже до тюрми не повернулися.

Ранком 28-го червня 1941 р. люди Львова, які мали рідних арештованих, прийшли до тих тюрем та визволили мале число в'язнів, що ще залишились живими. Як росіяни опускали Львів, підпалили були Бригідки. Багато трупів згоріло. Вогонь погашено, вибито замуровані двері та й малу групу

трупів витягнуто було на подвір'я для їх розпізнання.

Урядове прослідження ствердило, що в той час в дні 28-го червня 1941 р., як в'язні були звільнені з львівських тюрем родинами чи мешканцями міста та перші помордовані трупи були знайдені, то не було ще ні одного німецького вояка у Львові. Як німецькі відділи увійшли до Львова, вони були свідками того, що сталося.

Таку ситуацію застали в місті перші військові німецькі відділи, які входили в місто 30-го червня 1941 р. Це були частини Першої Гірської Дивізії, добірні стрільці 98 і 99 полків, полки Гірської Артилерії 79 і 111, також прочищуючі групи 68-ої піхотної дивізії, добірні стрільці Батальйону Ч. 258, прочищувальна охорона 53-го артилерійського полку і батальйон «Нахтігаль». Інформації про масові морди доходили до них уже як лиш входили у передмістя Львова. Маса людей, яких стрінули на вулицях, зараз же інформували їх про морди у в'язницях. Командири тих частин, як і полева комендатура, яка зразу постала, дали зарядження повитягати трупи із тих трьох тюрем на в'язничні подвір'я. Знайдені трупи були виложені спереду на в'язничному подвір'ю для розпізнання родинами чи знайомими, пізніше всі були спільно поховані. Деякі трупи були вже цілком розкладені до непізнання, особливо ті, які були замуровані в підвалах, їх навіть не витягали, лиш дезинфіковано хльорком і знову замуровано. Обчислювано на 3000 вбитих. Крім них, знайдено також тіла чотирьох німецьких летунів, які були захоплені росіянами. Свідками тих мордів в більшості були вояки тих військових одиниць, які ввійшли були до Львова. Багато з них приложили знімки, які вони робили в тих в'язницях. Багато свідчень зроблено і перевірено з їхніх щоденників, записок чи листів, писаних родині чи приятелям. Усі їхні зізнання ствердили, що всі ті морди арештованих в тюрмах Львова були dokonані ще перед зайняття Львова німцями.

На підставі повищого, Боннський суд ствердив, що:

- 1/. В останній час ще перед початком німецько-советської війни, совети у Львові виарештували багато людей, які були в опозиції до советів; у великій кількості це були українські націоналісти, які були притримані у тих трьох тюрмах Львова.
- 2/. Коли советам неможливо було вивезти їх на Схід вглиб Росії, провід Комуністичної партії дав наказ їх



зліувідувати. Кількість замордованих встановлено тими, які займалися тими трупами, на 3000.

3/. Морди ті були доконані ще перед тим, поки нога якогонебудь німецького вояка вступила до Львова.

Висліди того прослідження заперечують контрверсійні закиди, немов би ті морди були доконані зразу із зайняттям міста німецькими військами. Прослідження тої справи можна поділити на три групи. Перша — це зізнання свідків тогочасних вояків німецької армії, які були наочними свідками з їх вступленням до Львова, як також і авторитетні звідомлення німецької армії. Друга — це зізнання свідків, які в той час проживали у Львові. І третя — ствердження на підставі інших доказів.

Далі подано витяги із кожної з повищих груп. Усі вони є дуже важні, але спеціальне значення мають свідчення жидівських свідків. Серед них є зізнання, складені під присягою в Бонні трьома жидівськими свідками, які врятувались і живуть в Ізраїлі.

### Свідчення свідків

1/. Зізнання німця, євангельського капеляна при вермахті, пастора Г.

Він зізнає, що він їхав до Львова враз із своїм товаришем римокатоликом Р., кілька днів після зайняття Львова німцями. Вони стрінули дівчину-секретарку львівського університету, яка плавно говорила по-німецькому і яка їм розказала таке: Росіяни вже кілька тижнів перед війною висилали озброєні команди до домів українців, їх арештовували і замикали до тюрем міста. Супровідники для них були львівські жиди. Вкоротці росіяни вивозили тих арештованих безперестанно на Схід у запльомбованих вагонах. Коли треба було вже опускати Львів, росіяни призначили їх на розстріли, які виконували в тих тюрмах по камерах, не раз обливаючи їх нафтою і спалюючи.

2/. Свідок Ст., архітект. Він, як спеціаліст транспортування, 1-го липня був висланий до Львова, щоб приготувати якнайкраще перемарш його 71-ої піхотної дивізії через Львів. Жителі Львова вітали його дуже приязно. Він бачив в одному місці, як маса людей чекала перед входом до тюрми. Від входу тюрми ген аж поза дорогу створився перехід з двох рядів людей, і тим проходом гнали людей до тюрми, а ті, що

стояли в рядах, били їх чим могли. Від військового старшини, який тому приглядався, довідався, що це гнали жидів, а ті, що їх били, були цивілі, жителі міста. Не бачив я, щоб їх гнали чи били німецькі вояки. Деякі вояки, які там були, стояли осторонь і лише приглядалися. Як він поспитав тих вояків, які там стояли, що це має означати, йому пояснили, що жителі зігнали жидів з їхніх домів і загнали до тюрми, щоб вони побачили, що вони наробили там під час російської окупації. Тоді свідок увійшов до середини тюрми. Там на подвір'ї тих жидів уже не били. Там знайшов він багато трупів на подвір'ї, які були уложені в рядах. Страшне вражіння вони зробили на нього, бо трупи були обезчещені з повиколюваними очима, жінки з повирізуваними грудьми, а чоловіки з частинами їх тіла. Хоч він бачив немало трупів на фронті ще у Франції, але цей вид потряс ним так, що він по огляненню кількох трупів не хотів заходити в підвал, де трупи почали вже розкладатися. На його думку, трупи ті були помордовані більше, ніж два дні тому. Вояки на подвір'ї пояснили йому, що помордовані — це не жиди, лише жителі Львова, на яких жиди поскаржилися як на ворогів Росії як лиш почалася німецько-російська війна, так що росіяни помордували їх ще перед приходом німців до міста.

Інший свідок, член «Нахтігалья», склав свої зізнання під присягою. Зізнання його підтверджують зізнання попередніх свідків. На закінчення він лиш додав, що він, як старшина, увійшов зі своїми вояками до тюрми Бригідки. На подвір'ї було багато помордованих цивілів в жорстокий спосіб. По-межи ними пізнав двох вояків в німецьких уніформах. У келіях був подібний образ. Вони були заповнені помордованими трупами. Погода була гаряча, трупи вже розкладалися, їх було чути, і вони мусіли бути помордованими уже декілька днів тому. Пізніше вони довідалися, що всіх помордованих в тюрмах було не менше 2500, в більшості це були українці, також поляки і фолькс-дойчі /місцеві німці/. На закінчення він стверджує:

**«Я стверджую, що всі члени «Нахтігалья», хоч вони й знали про жахливі морди, доконані совєтами, серед яких були помордовані і члени родин деяких вояків, задержали вірцеву дисципліну. Я ніколи не бачив і не чув, щоб хто-небудь із членів мого відділу допустився якогось кримінального акту - злочину над жителями Львова.»**

Бувший греко-католицький капелян «Нахтігалья» о. д-р І. Гр., тепер священник для української громади в Мюнхені, який до 1939 р. був професором філософії Богословської Академії у Львові, зізнає:

Цілий Відділ був створений із українців антибольшевицького наставлення та начисляв яких 300 людей. Якесь половина з них була з вищою освітою. Свідок представляє Оберлендера як старшину до спеціальних призначень для поручника Герцнера та як зв'язкового між німецькою командою й українським відділом. Метою Відділу було визволити українців з-під московсько-большевицької окупації. Він заявив: «Ми вірили також, що будемо зав'язком української армії. Німецькі старшини нашого Відділу були прихильні нашим цілям». Свідок підкреслює, що дисципліна у Відділі була надзвичайно сувора. Для прикладу, жаден з вояків Відділу не був присутнім на Зібранні 30-го червня 1941 р., де була проголошена Незалежність України. «Я стверджую з абсолютною певністю, що наш Відділ ніколи не давав наказу арештувати когонебудь, як також бути учасником при ліквідуванні людности Львова іншими групами. Також невідомий мені жадний поодинокий випадок, щоб хтонебудь із членів Відділу допустився якогонебудь злочину над громадянами Львова.»

Зізнання євангельського пастора М., який був лиш вояком в тому Відділі. Він, як і попередні, стверджує, що жаден учасник «Нахтігалья» не допустився якогонебудь злочину над людністю Львова, як також ніхто із старшин, які підлягали командирові Герцнерові. Невідомо йому, як довго стояв у Львові Перший Бранденбурзький Батальйон. Доперва пізніше в Юзвині він з розмови з командиром того Батальйону майором Г. довідався про морди у Львові, яких доконало СД /Відділ Охорони Гестапо/, з чого він не робив жадної таємниці.

Черговим важливим свідченням було свідчення старшого десятника К., команданта чоти, який зараз є продавцем в Л. та який склав свої зізнання перед Дистриктовим Судом в місті Фульда, переданий адвокатом Вілл. Він зізнає:

«Я дістав наказ зайняти газівню. При переході містом не мали ми жадного опору, як також коли ми входили до газівні. На подвір'ї в газівні стрівув я робітника, який сказав мені, що совєтський комісар утік, але його жінка залиши-

лася. Працівники газівні підпорядкувались мені без найменших перешкод. Тоді я зібрав свою чоту і видав строгий наказ, заборонивши кому небудь без дозволу опускати газівню.»

Запитаний, чи він не дозволив нікому відвідати навіть родину, яка проживала в місті, відповів твердо «НІ!». Він пам'ятає, що дехто звертався саме до нього за таким дозволом, але він не міг його дати, бо така заборона була від його командування. В дальшому він зізнає, що на вулиці перед газівнею було потурбовано жидів. Тоді він враз із поміччю вояків його групи здержав те, забрав тих жидів, як і інших, з поближких домів на подвір'я газівні, дав їм їсти і легку працю. Стверджує, що німецька армія мала за обов'язок вдержувати спокій і порядок. Доперва пізніше він дав розпорядок, що його вояки другої чоти із його сотні можуть виходити на місто без спеціального його дозволення. Одного дня прийшло під браму газівні яких 20-30 жидів, переважно старших, які просили його про захист. Він їх також впустив на подвір'я газівні. Він і його вояки давали захист жидам в газівні до часу, аж його відділ опустив Львів. Він також пригадує, що жида у Львові казали: Німецькі вояки з птахом на рукаві не добрі /це означало нацисти з орлами на раменах/, а ті, що без птахів, добрі». Свідок також пригадує собі дуже добре, що поручник Оберлендер видав зарядження про добре трактування цивільного населення.

Як він зайняв газівню зі своєю чотою, чули вони певний сморід. Спочатку він думав, що це сморід із газу, але пізніше пізнав, що це був сморід із трупів. Сморід був так сильний, що не потрібно було питати про розташування тюрми, бо, ідучи за тим смородом, легко можна було знайти її.

Свідок цей стверджує, що його чота не зводила жадного бою, як також ні один вистріл не був зроблений його вояками. Так само було із рештою батальйону, як він про це знає і зізнає.

Він додав, що перед покликанням його до армії в Бресляв він працював як головний урядник у адвоката-жида, з яким в'язала його справжня приязнь.

Після капітуляції Німеччини свідок був у полоні в Советському Союзі. Там він точно мусів подати про його участь у армії як перед війною, так і під час війни. Там він зізнавав, що він служив також у відділі «Нахтігаль». Але в тому

часі совєтські власті абсолютно не мали найменшого зацікавлення «Нахтігалем».

Ще інших двох німецьких свідків, учасників «Нахтігала», або німецький вояк В.Б. не вносять нічого нового у своїх зізнаннях.

\* \* \* \* \*

Відповідальні німецькі військові власті, Група Військової Жандармерії, з дня 7-го липня 1941 р. зладила письмовий звіт. Цей звіт ч. 1 має для нас велику документальну вартість, а звучить він так:

*«У понеділок, 30 червня 1941 р. кілька годин після вуличних боїв у Львові німецькі відділи зайняли місто, а жителі вітали нас з великою радістю і полегшенням. Прослідження відносно масакри у Львові довело до такого висновку:*

*У трьох тюрмах у Львові знайдено гори трупів мужчин і жінок, спотворених у жахливий спосіб. Помежи ними були і тіла ще дуже молодих дітей. Ті три тюрми були розміщені так: ч. 24 б, при вулиці Казимирівській — це тюрма ГПУ. Ч. 1, при вулиці Леона Сапіги — це головна політична тюрма з прокуратурою, а ч. 7, при вулиці Замарстинівській — це тюрма кримінальна і бараки ГПУ. Числа побитих осіб не можливо точно обчислити через спеку, яка спричинила розклад тіл, сморід яких проникав цілі квартали міста, і Епідеміологічна Поліційна Служба відмовилася з тої причини від дальшого витягання поодиноких трупів. У першій згаданій тюрмі тіла були зложені в пивницях на купах грубости по 4-5 рядів. Двері деяких пивничних камер були вже замуровані росіянами. Велике число помордованих мусіли уже бути знищені ще перед початком війни, наколи їх гниття, як стверджено, було у великому прогресі. Число помордованих у цілому місті Львові обчислюється на яких 3500.*

*У другій тюрмі, повище згаданій, враження зростало в першому дні вступлення в місто. Із службового крила в'язниці, яке було розміщене на партері, зверненім до подвір'я обгородженим дерев'яним плотом, виносили на подвір'я один за одним трупи. В тому було ясно, що в'язні були помордовані лиш кілька днів перед зайняттям Львова. Суфіти в тамошніх келіях були пообризгвані кров'ю, а в кім-*

натах, які, мабуть, служили для допитів в'язнів, підлоги були вкриті верствою засохлої крові на яких 20 см. грубості. Большевицькі кати дослівно бродили кров'ю.

На в'язничному подвір'ї знайдено в двох місцях масові гроби. Трупі з них були повитягвані і зложені в ряди, щоб їхні родини могли їх розпізнавати. Присутній старшина-лікар в ранзі генерала заборонив, проте, ту процедуру тому, що більшість трупів була вже не до розпізнання, тому зайвим було допроваджувати рідних до страшних зворушень. Лиш у малих випадках, коли розпізнали трупи, дозволено родині їх забрати і приватно похоронити. Усі розпізнані походили із околиць Львова. До такого висновку упевнив факт, що в ті дні маси людей з околиць Львова облягали місця перед тюрмами у вірі, що знайдуть своїх рідних, які були арештовані вже тому кілька місяців. Військовий медичний персонал, який просліджував помордованих ствердив, що вбивства не були dokonані пострілами. З тюрми при вулиці Леона Сапіги 10 трупів були відряджені до університету для переведення секцій для ствердження причини смерті. Усі ті трупи мали численні рани, завдані тупим знаряддям. Багато жінок були знасилувані, а їхні груди були повирізувані, як також і полові частини у мужчин були об'єктом большевицьких повикручень. Лиця побитих були повикривлювані у спазмах, убрання пообдирані, як і інші знаки, які вказували, що арештовані переходили страшні тортури. Усі вони скривавлювалися на смерть, як також опінія лікарів була, що деякі зазнали смерть через удушення. В іншій тюрмі були знайдені трупи, яких руки були пов'язані разом з ногами ззаду, що стверджувало, що вони були жертвою тортур. Всюди на одвірках кімнат вартових біля брами, яка відділювала кримінал, було видно сліди крові.

Менше, ніж 1% побитих, були жиди, це були сіоністи. Криваві езекуції у Львові були переведені в основному на політичних активістах, як також бувших капіталістах, як і кримінальних, як і на тих, які мали уже присуди. До них треба додати членів як української, так і польської інтелігенції, як також тих, які були арештовані через ГПУ зразу з вибухом війни. В останніх кількох днях перед зайняттям міста німцями яких 60 польських і українських студентів було арештовано. . . .

Жидівські чи польські свідки не внесли нічого нового чи цікавого у своїх зізнаннях. В більшості повторяли те, про що тут була вже мова. Описи польських джерел є важними тим, що вони дають графічний образ реакції львівських українців і поляків на прихід німецької армії. Вони підкреслюють важливий момент про наказ Москви, про перевезення політичних в'язнів до центру Советського Союзу за всяку ціну. Як це було неможливим — польські свідки вказують про розстріли в'язнів, які почалися вже 22-го червня 1941 р., це є повних 8 днів перед вступленням німецької армії до Львова.

Спеціально важним для нас буде зізнання свідка, ім'я якого через небезпеку не виявлено та який категорично відкидає припущення, що масакра не була запланована в Москві. Свідок цей з'явився під час тих інвестицій до прокуратури в Бонні, де склав свої свідчення і їх підписав. Свідком тим є бувший советський громадянин, який декілька місяців перед вибухом німецько-советської війни прибув до Львова. Там він був у приятних відносинах із шефом львівського НКВД. Шеф розповідав свідкові, що з вибухом німецько-советської війни почалась нова хвиля арештів, згідно із списками, які були уже попередньо приготовлені. Не було можливим депортувати тих в'язнів через знищення транспорту в Західній Україні. 23-го червня ввечері цей старшина НКВД сказав свідкові, що німецькі відділи є лише на яких 30 кілометрів від Львова. Советська влада боялася, що німці скинуть парашутистів на схід від міста, їх оточать і замкнуть в китлі. Свідок тоді ствердив, що цей чоловік, який керував НКВД, одержав телеграфічно наказ знищити всіх в'язнів, приналежних до інтелігенції. Та телеграма була підписана Н.Х. /Никита Хрушев - М.К./. То доказує, що відповідальним за виконання того наказу є старшина львівського НКВД, але сам наказ дала Москва.

Зізнання частинно вияснює нам також, чому в Нюрнберзькому процесі та масакра і погром, dokonані в червні 1941 р., не були доведені проти воєнних злочинців, бо населення Львова забагато знало про ліквідацію в'язнів советами.

## Судові висновки в Бонні

Після зайняття Львова німецькою армією звільнення населення від російського терору мешканці прийняли з захопленням і вдячністю. Ентузіазм охопив усіх після проголошення Самостійности та встановлення уряду України, а благословення Митрополита А. Шептицького ще більше зміцнило їхнє піднесення. Виявлення тисяч помордованих українських патріотів по львівських тюрмах потрясло до глибини людським сумлінням, і вони добачували в тому страшному морді причасність і деяких жидів. Тому із зізнань відомо, що цивільне українське населення вилловлювало жидів, які були немалою причиною тих нещасть, та заганяли їх до тюрем, де вони своїми руками тепер витягали ті трупи із підвалів чи відкопаних ям і складали на подвір'ях в ряди для їхнього розпізнання. Зганяючи їх до тої праці, побивали їх та знущалися над ними по дорозі аж до їхнього приходу до тюрми. Населення те знало, що Німеччина виступає проти жидів, і це їм додавало відваги. Та це не впливало із ненависти до жидів, лиш постало спонтанно із психологічних змін. В тюрмах порядок держали вже військові, і там не дозволяли вже на збиткування тих людей. В той час відбулися і погроми жидів, та, як зізнає жидівський свідок, який був загнаний до роботи до тюрми, «в жадному випадку я не бачив ані одного німецького вояка, який брав би участь у тих жидівських погромах, ані одного іншого в уніформі, який допомагав би знущатися над народом чи захочувати до того.»

Слідство в Бонні ствердило з певністю, що німецькі вояки абсолютно не були причасні до ніяких погромів чи знущань над жидами в червні чи на початку липня 1941 р. у Львові. Тож стверджено, що абсолютний нонсенс те, що центральною частиною в присуді Головного Суду Советської Зони Німеччини є сказано, що погроми ті були пляновані і переведені відділом «Нахтігаль», за який відповідав проф. Оберлендер. Доказаним є, що навпаки, масового морду dokonали совети і то майже всілости над українськими націоналістами, та й над частиною жидівських сіоністів по львівських тюрмах.

Жаден із свідків, які зізнавали, не вказав, що, хтонебудь з вояків знущався над жидами публічно. Це підтвердили свідчення німецьких, польських і жидівських свідків. Бувший



поручник 211 полку піхоти С. твердить навіть, що бачив, що вояки замикали вхід до середини тюрем, де працювали жиди, щоб юрба над ними не збиткувалася. Лише двоє жидівських свідків, Г. і Р., зізнавали, що, крім цивілів, в тюрмі частинно також і вояки «Нахтігаль» в німецьких військових уніформах які говорили по-українському, не забороняли збиткуватися цивілям над ними і самі брали в тому участь.

Свідок Р. спершу на запит журналіста «Ді Тат» в Тель Авів про його переживання у Львові, згідно із репортажем того журналіста, твердив, про батальйон «Нахтігаль», як і про проф. Оберлендера, йому нічого невідомо. Але той самий свідок пізніше в ізраїльській газеті «Юдіт Ахбаранот» заявив, що Оберлендер був відповідальним за знущання над жидами у Львові під час Другої світової війни. Опісля, як його допитувано державним прокурором і суддею в Бонні, він більше не обороняв того твердження.

Подібне було і зі свідком Г. Коли він був допитуваний особисто державним прокурором, винесено враження, що він відносно тої справи усе дуже перебільшує та перебріхує. Він зізнавав, що 3/4 із жидівської групи були побиті і побитими лежали по вулицях під час того, як їх гнали до тюрем. Не знав він про зізнання інших жидівських свідків, які були арештовані і гнані до тюрем та які зізнавали протилежно до його зізнань. Свідок відмовлявся від відповідей і зізнань відносно обставин в тюрмі та чи були там вояки німецькі і в яких уніформах. На того рода питання він відповідав, що він не пригадує того, лише на вимогу, що його обов'язком як свідка є говорити лише правду, він засвідчив, що мордів арештованих у Бригідках доконала російська сторожа тюрми ще перед приходом німців до міста.

Інвестиґація також перевіряла те, що Дейвін Деллін написав у своїй книжці п.з. «Джермен Рул' ін Раша - 1941-1945» /«Німецька влада в Росії 1941-1945»/, де він пише, що полк /?/ «Нахтігаль» був причасним у погромах. Прокуратура повірила усі джерела, які подав Д. Деллін у своїй праці, і прийшла до висновку: після перевірки усіх джерельних матеріялів, поданих п. Делліним, стверджено, що вони абсолютно не підтверджують написаного в книжці. Лише в одному пампфлеті «Німецькі вояки бачать Советський Союз», виданий видавництвом Лімперт в 1941 р., у п'ятому відступі згадується про жорстокості у Львові. Там не згадується аб-

солотно ні одним словом про «Нахтігаль», ані про жоден інший український допоміжний відділ у німецьких уніформах, як також немає згадки про бандерівську українську міліцію.

Провірено також звіт «Айнзацгрупенберіхте» /«Звіт Спеціальної Ударної Групи»/, який Деллін також наводить на доказ та який був предложений на Нюрнберзькому процесі п.з. «Ерайгнісмельдунген УРСР дес Чіфс дер Зіхергайтс-поліцай унд дес СД» /«Звіт про події, зложений Головою Охоронної Поліції і Охоронною Службою»/ і який був кваліфікований як «Гегайме Райхзахе» /Строго Секретний/, якого фотокопія була долучена до тої справи. Із тих звітів виходить, що автори нічого не знали про батальйон «Нахтігаль». Лише Ерайгнісмельдунг з дати 17-го липня 1941 р. між іншими матеріялами вписав таке:

«У Львові мешканці зібрали яких 1000 жидів з їхніх домів, зігнали разом і завели до в'язниці ГПУ, яка була обсаджена військом». І нічого більше. В одному лише розділі, як джерело подане Делліном, яке було поміщене Яровий-Петровим у журналі «Соціалістическій вестнік» /в газеті екзильних російських меншовиків в Нью Йорку/ в ч. 6-7, червень-липень 1951, в загальному подано припущення, що українці під владою Бандери були учасниками кривавих переслідувань. Там Петров ні одним словом не згадує про «Нахтігаль».

Прокуратура Західньої Німеччини розглядала також питання, чи вояки «Нахтігалья» брали якунебудь участь у знущанні над жидами у в'язницях, і дійшла до таких висновків:

«Частина батальйону «Нахтігаль» перед вступленням до Львова дістала наказ зайняти тюрми і визволити ще тих в'язнів, які залишились живими. Перша сотня одержала наказ зайняти катедру Юра, що вони виконали ранком 30 червня, звідки опісля перейшла на призначене місце квартирування, звідки 9 липня відійшла із Львова. Третя сотня мала наказ зайняти ратуш, яка по виконанні пізніше також перейшла до місця постою. Мабуть, друга сотня або її частина мала призначення зайняти приміщення НКВД враз з в'язницею, бо свідок Г. твердить, що там бачив німецьких жовнірів. Ті вояки мали говорити по-українському, що наводить свідка на твердження, що це були учасники «Нахтігалья», не маючи доказової певности на те. Бо, як пізніше стверджено, українці також були в Польовій Жандармерії, а свідки ствердили, що в тюрмах була присутня Польова

Жандармерія, тому не можна впевнитись, що то були вояки «Нахтігалья». На перевірнення зголосилися свідки з 1-ої і 3-ої сотні. Не було свідків з 2-гої сотні, але свідчення старшого десятника К., із 2-гої сотні, як командира чоти, ствердили, що найменше одна його чота із тої сотні мусить бути виключена з тих закидів.

Як прийшла справа перевірити, хто були ті 5 чи 6 німецьких старшин, які, згідно із зізнаннями свідка Г., дали наказ гнати жидів у два ряди, щоб легше було людям над ними знущатися, свідок припускає, що це було 1-го липня 1941 р. Комісія могла припустити, що так було, але що тими старшинами в тому випадку були старшини СС і СД Спеціальної Групи. Та Спеціальна Група із Служби Безпеки прибула до Львова о год. 5-ій ранком 1-го липня 1941 р. Якби це мали бути старшини «Нахтігалья», то такий випадок міг би відбутися хіба 30-го червня, коли між помордованими знайдено тіло брата Р. Шухевича, українського провідника «Нахтігалья». Не були це старшини 2-гої сотні, бо сотня не мала навіть стільки старшин. Точно того питання не можна було перевірити тому, що командир тої СД Ударної Групи д-р Раш помер, а старшини його відділу не були відомими, як також не встановлено прізвища командира другої сотні батальйону «Нахтігаль».

Один із свідків зараховує вояків в німецьких уніформах, по їхньому знанню української мови, до членів «Нахтігалья», Але знання мови не може ще їх оприділювати до «Нахтігалья», бо, як відомо, до Полевої Жандармерії старалися набирати людей із знанням мови, у яких місцевостях вони оперували. До того, вони мали ще перекладачів, які також носили військові уніформи. В додатку, як тому свідкові представлено знімки із різними уніформами, то він вказав на таку, яка мала опаску навколо рукава з написом «Дойче Вермахт». А такі опаски уживали лише Польова Поліція і Польова Жандармерія.

Про брутальність німецьких вояків в Замарстинівській тюрмі зізнавав лише свідок Г. Довір'я до нього виявилось дуже сумнівним, та й його свідчення були супротивні до свідчень свідка Б., також жида.

В заключенні прокуратура прийшла до такого твердження, що якщо члени «Нахтігалья» були причасними до знущань над жидами в тюрмі НКВД, це міг бути лише малий відділ

із другої сотні або хтось, що робив це на власну руку індивідуально, бо стверджено на підставі свідчень учасників «Нахтігалья», головно євангельського священика М., якого Церква була протигітлерівська, та католицького священика д-ра Г., які ствердили, що відділ «Нахтігаль» ніколи не одержав наказу, щоб знущатися чи погано поводитися не лише з жидами, але взагалі ні з ким, і про жадний того рода проступок вони в Батальйоні не чули.

Взявши до уваги всі повищі дані, прокуратура дійшла до висновку, що навіть мала група 2-гої сотні «Нахтігалья» не могла брати участі в знущаннях над жидами, бо такий наказ мусів би дати хтось із старшин, а при тій строгій дисципліні, яка панувала в Батальйоні, та строгому наказові із заборонаю якихнебудь злочинів жоден старшина не відважився б такий наказ дати. В найгіршому випадку подібного злочину міг би допуститися лиш хтось індивідуально на власну руку, але в жадному випадку якась навіть найменша одиниця з «Нахтігалья».

\* \* \* \* \*

Поле інвестиґації поширилось також на так звану «Айнзацгрупен» /Ударні Групи/, які на наказ голови Охоронної поліції і СД Гайнріха Гімmlера посувалися зразу таки за фронтом. Точні інформації про їхні дії були з'ясовані на Нюрнберзькому процесі проти воєнних злочинців. Ударна Група, яка ввійшла до Львова, була під командою д-ра Раше. Час їхнього приходу до Львова точно означено на 5 годину ранком 1-го липня, 1941 р. Сила тої Групи д-ра Раша становила яких 2000 вояків, з яких одна частина прийшла ранком 1-го липня, а друга 2-го липня. Після віднайдення помордованих в тюрмах, д-р Раш, згідно із зарядженням Гітлера, дав наказ відплатити жидам як співвинним у мордах по тюрмах. Сьогодні це є жахлива правда, що советські власті були відповідальні за вимордування українських в'язнів, а за них потерпіли невинно тисячі жидів, які не були причасні до їхніх вбивств. Раш при помочі української міліції зібрав декількох комуністів та декілька тисяч жидів у збірному місці, а тоді усіх віком понад 60 років та молодих до 15 років, як також ремісників і робітників, звільнено. Залишені були призначені на страту, яка почалася 5-го липня. «Ерайґнісмельдунг» («Звіт із події») з дня 16-го

липня 1941 р. Голови Охоронної Поліції і СД охоплює точні звітування з того масового вбивства. Там сказано:

«Охоронна поліція зби́рала коло 7000 жидів у відплату за нелюдські звірства, і їх за те розстріляно». . . . Тому, що «Айнзацкомандос» /Ударна Група/ dokonувала подібних екзекуцій і в околиці Львова, не можна встановити, чи тих 7000 жертв належать лише до Львова. За короткий час «Ударна Група» поспішила на Схід, посуваючись за наступаючою армією.»

Під час прослідження тої Групи прокуратура ствердила, що «Нахтігаль» не мав найменшого відношення до ліквідації жидів, що доконала «Айнзацгрупен», що також було доказано в Нюрнберзькому Суді Військовим Трибуналом Альянтів

## Постанови суду советської зони Німеччини

Параграф десятий Деклярації Об'єднаних Націй про Людські Права, прийнятий Генеральною Асемблею 10 грудня 1948 р., каже:

«Кожна обвинувачена людина має право стати перед об'єктивним - чесним судом, який чесно і об'єктивно має розглянути усі докази проти даної людини». Параграф 6 Охорони людських прав додає: «Кожний обвинувачений має право висказати свою оборону перед об'єктивним і незалежним судом та доказати свою невинність».

Безсторонній і об'єктивний суд є лише тоді, коли його провадять люди, які є безсторонні і незалежні від влади чи уряду, які свідків справді провіряють безсторонньо, як також усі докази оборони. Того не можемо сказати про советські суди, бо вони ніколи не застосовували тих двох пунктів, наведених повище, та не придержувалися їх у своїх судових процедурах. Так відбувся суд в Східній зоні Німеччини, на якому оборона і прокурор справи розбирали дуже побіжно. У справі «Нахтігалья» оборона прийняла, що німці того Батальйону допускались кримінальних злочинів, як також і українці, члени ОУН, з синьо-жовтими опасками, як і цивільні без опасок. Інші обвинувачення оборона відкинула як не доказані. В дальшому оборона прийняла вину в справі злочинів «Нахтігалья», згідно з обвинуваченням прокурора, лиш заперечила його вину у підготовці війни. Оборона ніколи не старалася передискутувати чи перевірити як

належитья свідків проти обвинувачень відносно справи «Нахтігалья». Прокуратура зразу розпочала відкритий суд, як лише оборона погодилась і ствердила більшість закидів проти обвинуваченого проф. Оберлендера і «Нахтігалья».

Присуд, який охоплює 19 великих сторін та який охоплює в більшості незгоду між прокурором і обороною та політичними деклямаціями та новими обвинуваченнями, як і адвокатськими аргументами, в цілому нічого нового не вносить.

Після того, як Оберлендера, а з ним і «Нахтігаль» визнано винними у вбивствах і конспірації до вбивств чи зачочуванню інших до вбивств, винесено такий присуд:

«Обвинувачений з приходом Гітлера до влади брав частинну участь у підготовці і здійснюванні імперіялістичної агресії німців у час Другої світової війни. Кримінальні вчинки обвинуваченого були оочем і вчинком політики німецького імперіялізму і мілітаризму, який в останніх трьох декадах встелив світ кров'ю, жахом і руїною в обох жахливих війнах, і тепер знову як визначного політика у підготовці до Третьої світової війни.»

Опісля присуд представляє активність Оберлендера після 1945 р. Його обвинувачується в активності у 7-ох організаціях та в тому, що сьогодні він знову провадить політику великої небезпеки спокою в Європі і світі. Своїми вчинками він доказує, що він не хоче залишити та позбутися тих злочинів, які він доконав за гітлерівського фашизму. З тої причини він по сьогоднішній день є вповні відповідальний за ті кримінальні злочини і тому з морального боку не вільно його звільнити від тої відповідальности.

В дальшому повторяється те саме, що він працював в АБ-вері II, спеціалізувався у східніх проблемах та грав домінуючу роль в підготовці війни. Він був і будівничим війни і проти Польщі.

Кінцево, покликуючись на параграфи 13 і 14 Німецького Кримінального Судового Закону, що Німецька Демократична Республіка Советської Зони має юрисдикцію щодо перепровадження тої судової розправи, бо злочини ним заподіяні виконувались та аж на їх території, включно з Берліном, тому вони, а не Німецька Федеративна Республіка мають юрисдикцію щодо перепровадження такого суду.

Також тому, що підсудний як член Федеративного Парляменту у Німецькій Федеральній Республіці користується

недоторкальністю, суд жадає на підставі 46-го пункту, параграф 2 Західнонімецької процедури, знести з нього ту недоторкальність і притягнути до судової відповідальності за його кримінальні злочини.

Суд виносить присуд обвинуваченому на засадах, прийнятих Міжнародним Воєнним Трибуналом в Ньюрнберзі, який за такі злочини карає карою смерти, тож присуджується його до кари смерти із заміною тюрми та важкої праці до кінця життя.

Головним автором у творенні такої теоретичної судової системи, якого книжка про советські закони дотепер має застосування в советському судівництві, був Андрій Вишинський, який в той час був Головним Прокурором, а пізніше очолював советську делегацію до Об'єднаних Націй. Закони, ним побудовані, мали служити лише державі і мали пристосуватись для добра і інтересів соціалістичної держави. Тим самим судівництво і закони Советського Союзу стали знаряддям держави для легшого закріплення соціалізму і комунізму та було побудоване на політичних інтересах держави. Судівництво і закони стали не на захист і оборону громадян, чи певних груп, бо це, по мисленню Вишинського, безглуздя і буржуазна теорія, лише інструментом на услуги держави бо «. . . вся сила належить Советам, яка має безпошадно винищувати всіх своїх противників». Як приклад, Вишинський наводить суд проти Троцького і Бухаріна. Суд має обороняти державу, тому суди і закони у Східній Німеччині побудовані на тім самім зразку.

Гільда Венямін, жінка, яка в тому часі займала пост міністра судівництва в Советській зоні Німеччини вповні згідна із теоріями Вишинського, каже: «Ми не лише проголошуємо, що Право і Суди соціалістичної держави є інструментом соціалістичної демократії, але ми це доказуємо через нашу юрисдикцію».

Тому другий параграф Конституційного права судівництва т.зв. Німецької Демократичної Республіки каже:

«Юрисдикція, практикована судами Німецької Демократичної Республіки, служить побудові соціалізму, з'єднанню Німеччини і мирові. Їхнім завданням є: а/ охороняти соціальні і державні зарядження, будовані на Конституції Нім. Демок. Республіки у її системі, б/ боронити соціалістичну економію і т.д.»

Закони кримінального права в Н Д Р є однозгідні із совєтськими законами, були написані правниками-науковцями у Совєтській зоні.

В системі тих судів обвинувачений ніколи не може бути певним в чесності суду та охорони його правом, бо правоче держава, і вона рішає, чи підсудний винен, чи ні, і чи має бути покараним та навіть якою карою. Це наглядно бачимо у справі Оберлендера, де головний свідок Гаммершміт /зізнавав у справі злочинів, заподіяних Оберлендером, як він був командиром батальйону «Бергман» після «Нахтігалья»/ ніколи не ставився перед судом чи прокурором, лише прислав листа із своїм свідченням. Тому немає певности, чи він взагалі існував та чи він не був якимсь злодієм чи бандитом.

\* \* \* \* \*

Відомі є допитування суддею Родосом Косіора, під час слідства проти нього. Хрущов так розповідав про це:

*«Він /Родос/ — це людина без мозку і креатура, цілком визутий з моралі. Як того типу людина могла провадити дохочення таким способом, що вина як Косіора, так і інших, була достатньо доказана. Під час засідання Президії Центрального Комітету, на якому ми його допитували у перехресних питаннях, він, Родос, сказав нам: «Мені сказано, що Косіор і Дюбар були ворогами народу, і що я як суддя, який має його переслухувати, має від них добитися признання в тому, що вони є ворогами народу.» Щоби того досягнути, він мусів уживати тортур, які в деталях він одержав в інструкціях від Берії. Ми під час того засідання Президії Центрального Комітету мусіли занести це до звіту, то він /Родос/ цинічно заявив: «Я був того переконання, що я виконую лише накази партії».*

Хто ж може заперечити, що свідчення тих свідків у Східній Німеччині не були видобуті силою?

Велика є література у світі про суди в час влади Сталіна, якими він хотів ліквідувати своїх противників. Тому в тих роках після 1923 полетіли майже усі голови старих большевиків, бо вони не були згідні з його диктатурою. Не один із них був засуджений за злочини, які припускалося, що можуть їх поповнити в майбутньому. Це ясно, як і чим керувалися совєтські суди. Тим Сталін хотів стероризувати нових членів Президії, щоб вони мали до нього абсолютний по-



слух та не пробували ставити якоїнебудь опозиції, а старих хотів позбутися, закидаючи їм неправдиві обвинувачення та дискримінуючи їх.

І тепер не інакше поступають його наслідники, щоб лише держати диктатуру у своїх руках.

Цілком подібні методи ми бачимо у судовому переведенні справи проти Оберлендера, де його обвинувачували у таких жорстоких мордерствах, що, знаючи його, ніхто не міг повірити тому, бо це було проти його натури.

Совети закидають йому і «Нахтігалью» ті злочини і морди у Львові, яких вони самі доконали ще перед приходом німців до Львова, але свідомо ширили ту неправду, бо припускали, що знайдеться певна частина людей, які в це повірять, бо під час війни такі морди є можливими.

Аналогічно як в советах за Сталіна, так і в Східній Німеччині, усі ті, які займали високі пости, боялися, щоб їх за якийнебудь непослух наказом партії не очорнено і не засуджено як ворогів народу, вони під час суду виконували лише накази і інструкції, подані їм згори, тому старалися знищити Оберлендера морально і політично, закидаючи йому навіть участь у вбивстві українського націоналістичного провідника Бандери.

В журналі Московського університету з місяця листопада 1950 р. так інтерпретовано Советську Конституцію: «Суди в нашій Советській державі завжди розглядалися як частина машини політичного проводу і фактично вони були інструментом Комуністичної Парії і Советського Уряду.»

Суд у Західній Федеративній Німеччині, переведений в Бонні, зі своєї сторони перевів точно прослідження закидів проти Оберлендера і «Нахтігалья» і ні в одному випадку не знайшов доказу на підтвердження закидів проти Оберлендера і ні в одному випадку не знайшов доказу на підтвердження злочинів, що їм приписувались. Після того прослідження всіх закидів, стаючи на засадах демократичного судівництва, відкинув усі ті закиди як безпідставні і недоказані та звільнив їх від вини і кари.

Натомість, суд Східної зони Німеччини виявився виключно пропагандивно-політичним, в якому присуд винесено без доказів.

### З доказових матеріалів про «Нахтігаль»

«Большевицькі злочини проти прав воєнних і гуманності» Документи зібрані Німецьким Заграничним Бюром: 1-ша серія, Берлін, 1941 р.

ч. 7

Списані і підписані зізнання

Витяги з актів:

Львів, 7-го липня 1941 р.

У присутності:

Судового Воєнного Радника Міллера,  
Військового Фронтового Судді, присланого до  
Головного Військового Командування.

**Прокулянт: підстаршина Бергер**

Стенографічний запис

Ці двоє людей відвідали Юзефу Сосяду-Баєр, літ 54, римо-католичку в її домі у Львові при вулиці Вулецькій ч. 30, яка склала таке зізнання:

*«У понеділок, 30 червня 1941 р. я пішла до тюрми НКВД ранком між 4 і 5 годиною, бо чула, що німецькі війська увійшли вже до Львова. Зразу зайшла я на подвір'я, на якому лежали деякі трупи. Між ними було троє мужчин, на яких шкіра уже була почорніла та тіло зовсім нагої жінки. Цей вид був так жахливий, що не могла я довше на це дивитися. Пізніше я дивилась крізь вікна до камер. В одній я бачила стіл, на якому було наложено багато трупів. Тіла ті на столі і побіч були збиті на м'якуш. Один мертвий чоловік сидів на кріслі, а російський багнет стирчав з його рота, який мусів бути вбитий туди силою. Його руки і ноги звисали якось по-чудернацькому, а це тому, що були поламані в кількох місцях. Через інше вікно я побачила малу дівчину, яких 8 років, яка звисала з лямпи на суфіті. Тіло її було наге, і дитина повішена на рушникові. Вид цей був так жахливий, що я була близька омління. Якись люди забрали мене звідтам додому. Ще сьогодні на згадку того страшного видовища я здригаюся. Що я там побачила, було одне страхіття.*

Підпис: Міллер

Підпис: Бергер

Свідчення були зложені під слідуючою присягою: /тут наводиться зміст присяги/ і слідують підписи тих, як повище.

## Другий Свідок

Свідок свідчить: Мое ім'я Ірена Леш-Качмар, вік — 24 роки. Я є греко-католичка, замужня, української національності, замешкала у Львові при Вулецькім Провулку.

*«В п'ятницю або суботу 28 або 29 червня 1941 р. я зайшла до в'язниці НКВД, приблизно о год. 6 вечора, щоб розпитати, про мою маму, яка була арештована яких три місяці тому із релігійних причин. Будучи жінкою священика, одного разу вона поспитала одного із парафіян, чому він перестав приходити до церкви. Це було причиною її арешту. Я вступила у в'язничний будинок і зразу у першій камері я побачила багато помордованих людей, тіла яких були спотворені. У трупа одної жінки я бачила, як одна її груди була вирізана, а друга розірвана. В іншій жінки був розрізаний живіт, вона була в тяжі, бо з розрізаної рани було видно головку ненародженої дитини. В одного чоловіка були повибивані всі зуби. А далі мала дівчина була вкрита лише у верхній частині тіла, натомість нижня була нага і висмарована кров'ю, особливо біля її статевих органів, що впевнювало мене в тому, що її знасилувано. Та камера була заповнена якими 30 трупами, між ними декілька жінок. Усі ті жінки були нагі. Майже в цілому їхні тіла були покриті великими плямами крові, що доказувало, що вони були жахливо тортуровані. Ці види були так жахливі, що я перестала шукати своєї мами і залишила тюрму. Перед тим ще я була вступила до тюрми на Замарстинові, щоб там поспитати про маму. Там я глянула лиш на мить до кімнати іззовні, а вона вся була завалена трупами аж до суфіту. Це дало мені такий шок, що я зразу залишила ту тюрму.*

Підпис: *Міллер*

Підпис: *Бергер*

/Прочитано свідкові, і вона підписала/ *Ірена Леш-Качмар*. Свідок був допитуваний в присутності керівника школи Нестора Добрянського як перекладача.

/Перепроваджено знову присягу і підписано Міллером і Бергером/.

\* \* \* \* \*

## Свідок Богдан Казанівський

*«Я був привезений до Львова як в'язень 23 березня 1940 р. Протягом перших чотирьох місяців у Львові мене залишили в спокою. Опісля мене викликано на допит, о год. 10-тій перед слідчого суддю. Допити почалися без якихнебудь зневажань. Опісля суддя покликав чотирьох людей, які силою мене схопили за голову, зігнули мене вниз і кинули мене плечима об стіну. Опісля один держав мене за голову, інші за ноги і кинули мене об стіну боком. Так вони робили декілька разів, аж по якомусь третьому разі я зомлів. Як я опритомнів, зауважив, що вони вилляли воду на мене, і в той час били мене безупинно. Після того я був знову і знову піддаваний допитам, яких тридцять разів у тій тюрмі. Лише десять разів не було вжито сили протягом тих переслухань. 11-го березня 1941р. мене перенесено з тої тюрми до тюрми НКВД, де я просидів до 19 квітня 1941 р., коли мене знову перенесено до іншої в'язниці, до Бригідок, де я перебув аж до вибуху війни. Другого дня війни я зауважив, що озброєний загін вартівників тої в'язниці став підсилений та що ми одержали менше харчів. Після наступних ночей групи людей були викликувані з камер і були впроваджувані без дозволу зодягнутися. Їм казали, що вони підуть до дуже теплого місця. Скоро після їх відходу ми чули приглушувані постріли з віддалі, як також крики і стогони. У вівторок 24 червня 1941 р. сторожа НКВД залишила тимчасово тюрму. Ми розбили двері келії і намагалися втекти, але тюремне подвір'я було замкнене, і ми не могли вийти з тюрми. Як ми стояли на подвір'ї, раптово спалахнув на нас скорострільний вогонь. Декілька було убитих і ранених. Ми знову завернули у кримінальний будинок. НКВД повернулося і 90 нас прогнано до одної великої келії. Нам наказали лягати лицем до землі, і так ми пролежали цілий день. Як я зазначив уже перед тим, що групи людей були викликувані з камер кожного дня, після чого ми чули крики і вистріли. Із 90 людей з тої моєї камери залишилося лише 22. Вони викликали моє ім'я також, але я не відзивався на нього. 28 червня було чути продовження пострілів, деколи віддалені, деколи близькі. Того дня НКВД увійшло у нашу камеру і сказали нам що «пси заслужили собі на псячу смерть». Раптом постріли припинилися та за якийсь час*

*ми побачили цивілів, які прийшли в тюрму, щоб нас визволити, тому, що охорона залишила тюрму. Я припускаю, що тоді в Бригідках було яких 10 тисяч в'язнів, а живими звідти вийшло не більше, ніж 600 до 800. Я не можу сказати, чи охорона НКВД забрала з собою яких в'язнів, як утікала. Як наступного дня я повернувся до тюрми Бригідки, я обходив кругом і заходив до деяких камер, призначених для поодиноких в'язнів т.зв. одиночок біля висадженої каплиці. В тих камерах я бачив побиті тіла, повтискувані в дерев'яні скрині. Ті скрині не були трумнами, припускаю, що в них тортуровано в'язнів. Їх тіла були зелено-жовтого кольору, їхні лиця були спотворені, а їх губи немовби попалені.*

Підпис: *Міллер*

Підпис: *Бергер*

*/Прочитано свідкові і ним підписано/ Богдан Казанівський. Свідок був допитуваний в присутності перекладача Нестора Добрянського. Підписи по присязі Міллера і Бергера*

## **Течка «Нахтігаль», Том II, течка ч. 96.**

### **Допит графа фон Б.**

Даний граф фон. Б. /польської національності/ зізнає під присягою: Його ім'я Константин фон Б. 71 років, за мешкалий в Інсбруку. Народився 3 січня 1889 р. в Дабкі на Помор'ї.

*«Під час Першої світової війни служив я старшиною Червоного Хреста при німецькій армії. Після війни замешкав біля Познаня. З наступом німецьких військ на Польщу 1939 р. відступив з польською армією на Схід. 20 вересня 1939 р. потрапив у російський полон. Після семи місяців був звільнений і переїхав жити до Львова, поки його не зайняли німці. Там працював в переплетні. Зразу по зайнятті Львова росіянами почались арешти дуже багатьох людей та вивози на Сибір. З першими німецькими бомбами на Львів багато росіян-цивілів евакуйовано на Схід. Я тоді довідався, що росіяни мають приготовлені довгі списки людей, призначених на вивіз на Сибір. На одному із них було і моє ім'я. Про це остеріг мене бльоковий дому. День 27 червня був призначений на вивіз, та скорий наступ німців на Львів перешкодив тому.*

*Під час останніх днів, заки німці зайняли Львів, український нелегальний визвольний рух обстрілював російські від-*

діли, які опускали місто. В останніх двох днях було відомим, що російське НКВД мордує в'язнів у різних тюрмах. Ті вбивства відбувалися головно в тюрмі Бригідки при вулиці Казимирівській і в тюрмі НКВД при вулиці Коперника. Мушу тут ствердити, що НКВД вживало цивілів-жидів Львова для допомоги в їх арештах. Кожний агент НКВД і кожний російський поліцай мав до помочі жиди, який йому асистував. Жиди вислужувались як перекладачі та допомагали своїм знанням як міста, так і льокацій. Неподібно до поляків та українців, які не були приязні советам, жидівське відношення до росіян було надзвичайно зичливе від самого початку. Пізніше я довідався, що всіх тих жидів, які вислужувались НКВД, також було вимордувано перед тим, заки НКВД і поліція опустили Львів. Усі вони постріляні в потилицю. Частина жидівського населення Львова подалася також з російською армією на Схід.

В дальшому зізнає, що по приході німців він мав можливість бачити помордованих по тюрмах, куди він ходив разом із капітаном графом Тун - Гогенштайн, який був його приятелем і знайомим ще з-перед війни та який робив багато знімок із помордованих, з них 6 подарував свідкові, що він представив їх на допиті. Знімки ті являються точним доказом, що помордовані по тюрмах були ще перед приходом німців.

Після зайняття Львова німцями, в першому тижні він бачив з балькону проф. Гроера, якого свідок прийшов відвідати, як малий поліцейний автобус заїхав до будинку напроти, з якого вискочили умундировані німці і привели двох арештованих професорів з того дому до автобуса. Свідок твердить, що ескорта того автобуса не були членами німецької армії. Були вони вбрані не у військові уніформи, але інші, які, як він пізніше довідався, належали до СД і Гестапо. Гроер також був арештований, а по кількох днях довідався про арешт 30 професорів польських та про їх розстріл.

В тому часі, зізнає свідок, я нічого не знав про те, що існує український батальйон «Нахтігаль», як також не стрічав я жадних українців в мундирах німецького Вермахту.

Я можу з певністю ствердити, що німецькі війська в перших днях по зайнятті Львова поводитися дуже коректно із цивільним населенням. Прямо було братерство поміж цивілями і вояками. Те змінилось доперва пізніше, після арешту та розстрілів польських професорів та поведінки, яку застосували Відділи СД проти жидів.»

## «НАХТІГАЛЬ» ОЧИМА КОМАНДИРА «БРАНДЕНБУРГУ»

На доповнення того розділу подаю вцілому зізнання Ф.В.Г., командира Першого Батальйону «Бранденбург», якому підлягав «Нахтігаль», задля його важности для історії куреня «Нахтігаль».

Документ із течки «Нахтігаль», том II, течка 183,  
Допит Ф.В.Г.

Персоналія: Моє ім'я є Ф.В.Г., публіцист і автор, уроджений 5 травня 1889 р., німець, жонатий, замешкалий в Б. «1-го січня 1941 р. я перебрав Перший Батальйон Вишкільного Полку «Бранденбург» для спеціальних завдань ч. 800. Полк цей служив під безпосереднім наглядом Відділу Закордонної Розвідки - Головного Військового Командування. В березні або в квітні 1941 р. керівник Другого Відділу Закордонної Розвідки, полковник фон Ляговзен повідомив мене, про відділ легіонерів, який складається з 4-ох сотень добровільців із Західньої України і вишколюється на військових полігонах на Шлеську в Нойгаммері. Його бажанням було передати цей Батальйон під моє командування для використання у війні проти Советського Союзу. Батальйон цей мав бути використаний більше в цілях пропагандивних, ніж воєнних. Після того я обговорював форму організації та старшинський склад для того відділу «Нахтігаль» із командними старшинами Вишкільного Полку, з полк. Гехлінгом і з полк. Штольце з II Відділу Розвідки.

Я запропонував поручника д-ра Герцнера на старшину, який мав перебрати команду над Батальйоном та якого я добре знав як офіцера і приятеля. Поручник Герцнер був членом політичного середовища, яке гуртувалося при журналі «Дер Наге Остен» /«Близький Схід»/. Був він старшиною резерви Потсдамського Піхотного 9-го Полку та з розпочаттям війни працював у Відділі Закордонної Розвідки. Його характер і його політичні наставлення запевняли мене,

що батальйон «Нахтігаль» ніколи не зробить щось противне намірам і переконанням адмірала Канаріса, полк. фон Ляговзена і самого мене. Д-р Альбрехт Герцнер був практикуючим християнином і як старшина був активним членом спротиву від багатьох років. У вересні 1939 р. був він членом створеного в Берліні спеціального Відділу акції, яка допомагала піхотному генералові фон Віцлебен у його виступі проти Гітлера, — проти його плянувань Другої світової війни.

Я також розпорядився, щоб одним із командирів сотні був мій особистий приятель, колишній капітан цісарської Австрії Ервайн граф фон Тун, і другий - Гогенштайн. Граф Тун був австрійським аристократом у повному розумінні того слова.

У тих днях я також переорганізував свій персональний склад.

У травні 1941 р. перший раз я відвідав батальйон «Нахтігаль» в Нойгамері на полігоні. Там я говорив із провідниками як німецькими, так і українськими, і, як пам'ятаю, там тоді я перший раз стрінувся з проф. Оберлендером, який був відряджений до Батальйону на спеціальне прохання полк. Штольце. Проф. Оберлендер, який знав російську й українську мови, від певного часу працював уже у розвідці. Він був відомим знавцем від східних проблем, і його місія була подвійна: глядіти за політичними наставленнями українських добровольців і дораджувати мені в поточних проблемах Сходу. Я хочу тут зазначити, що проф. Оберлендер протягом цілого часу - це є від березня чи квітня 1941 р. до кінця серпня 1941 р. - був мені підлеглий. Я ніколи не чув, щоб він робив якінебудь протижидівські акти, як також ніколи не доходило до мене, щоб він переступив мої зарядження, щоб полонені і цивільне населення були трактовані по-людському і уважати на їх людську гідність.

Як я промовляв до німців і українців, які говорили по-німецькому та які керували Батальйоном коротко перед Східньою кампанією, я перестерігав, як також просив їх поводитися якнайбільш гуманно.

Я пам'ятаю, як один командир сотні, поручник на ім'я Міддельгауве, який був зацікавлений дуже в політиці, говорив зі мною і акцептував і погоджувався з моєю політичною опінією.

Я не знав нікого більше із старшин, ані з українських



провідників особисто. Пам'ятаю лиш прізвище поручника Шіллера з Бранденбурзького полку, який також був відряджений до відділу «Нахтігаль», та нічого більше про нього не знаю.

Батальйон «Нахтігаль» не уважався як бажаний додаток до мого власного Батальйону. Моторизація «Нахтігалья» була бідненька, і в модерній війні це просто неможливо провадити і уживати такий Відділ, якого половина є змоторизована, а решта має маршувати пішки. Німецькі приділені старшини були вжиті до зміцнення командного складу Відділу. Як точно цей командний склад розподілявся по сотням, вилетів уже з моєї пам'яті. Я також зарядив Бранденбурзькому полку відрядити касира Меєра до «Нахтігалья». Меєр був євангельським священиком, і я просив його релігійно служити обом Батальйонам - як «Бранденбургу» так і «Нахтігально». «Нахтігаль» був в загальному озброєний як відділ піхотно-оборонний. Вони не мали жадної тяжкої зброї і ніколи не були вишколювані у боротьбі в з'єднанні з іншими військовими групами. Я мав особисте переконання, що ті українські добровольці є добрими і здисциплінованими воїнами, бо були вишколювані в польській армії.

Ніхто з Абвери, ані я сам, як також і команда Дивізії і т.п., не мали ясної ідеї, як вжити «Нахтігаль», аж до часу, як «Нахтігаль» був ужитий під час наступу при здобутті Вінниці.

Перший Бранденбурзький батальйон одержав доручення, як лиш почалися воєнні дії проти Советського Союзу о год. 3.15 рано 22-го червня 1941 р., наступати на половину міста Перемишль. Поки я одержав це доручення, я держав «Нахтігаль» в резерві. Батальйон стаціонував в бараках в західній частині Перемишля. Вночі з 22-го на 23-го червня Перший Бранденбурзький Батальйон перейшов ріку Сян біля Волове, яке лежить на північ від фортеці Перемишль. Його завданням було атакувати оборонні лінії Львова з північної сторони. Керуючи тим військовим дорученням, я взяв частину «Нахтігалья» вночі через ріку Сян. Рано 23-го граф Тун взяв із собою деяких добровольців з «Нахтігалья», які знали російську мову, для розвідочної місії, з якої він повернувся із 30 полоненими. Деякі з тих полонених були ранені, та усі вони одержали якнайкращу медичну опіку. Тоді почалися серйозні бої, але, як я пам'ятаю, «Нахтігаль» не

брав в них участі. Після важких боїв, які тривали кілька днів, Перший Бранденбургський Батальйон, який був в акції під командою генерал-поручника Маркса із його 101-ою Легкою Дивізією, були відтягнені до Радимна. 24 або 25 червня мій відділ прилучено до Першої Гірської Дивізії, якою командував генерал-поручник, Ріттер фон Лянц. Ранком із одним батальйоном Гірського Полку, ч. 99, під командою майора Фляйшмана, мій відділ був як передова охорона Першої Гірської Дивізії. Ми маршували в напрямі на Львів без якогось більшого опору. Ми одержали доручення усунути всякий опір в підходах до Львова та очистити дорогу до Львова Першої Гірській Дивізії.

Протягом ночі з 29 на 30 червня наша група і один батальйон Гірського Полку ч. 99 були розкинені по обох боках шляху, який провадив до Львова з північного заходу, кілька кілометрів перед львівським летовищем. Советський опір ослаб під час дня. Останній артилерійський советський вогонь було чути о год. 6 п.п.

Вечері 29-го червня 1941 р. я приїхав до генерал-поручника фон Лянца і дораджував йому, щоб ми зайняли Львів протягом ночі, тому, що совети відтягнули свої війська цілковито з нього. Генерал фон Лянц відкинув мою пропозицію. Він побоювався, щоб це не була советська засідка. Я розумів його обережність, бо та сама дивізія попала була вже в засідку поляків біля Львова у вересні 1939 р. та понесла певні втрати. Я повернувся до своєї групи та дав обом батальйонам наказ на відпочинок. Я був глибоко переконаний, що Перша Гірська Дивізія не ввійде до Львова скоріше, як пізнім ранком.

Проте, вночі я одержав звідомлення про масові розстріли у Львові. Я із моїм штабом та з одною чотою в повному бойовому виряді посувалися значно вперед перед моїм Батальйоном і дійшли до перших хат на передмісті Львова. Я не маю потреби замовчувати те, хто повідомив мене про ті масові розстріли. Частина тих вісток дійшла до мене від розвідки, яку вислав був батальйон «Нахтігаль» до міста Львова, як також від мешканців, які мешкали в поблизьких домах на тому передмісті та які оповідали нам несамовиті історії про жадливі морди.

Коло півночі майор Фляшман стрінувся зі мною і сповістив, що він підтягає свій Батальйон вперед до границі

Львова. Як я пам'ятаю, я тоді говорив з поручником д-ром Герцнером. Він поінформував мене, що одержує щораз вістки про масові розстріли у Львові, тому це є зрозумілим, що українські вояки його Батальйону є дуже занепокоєні.

Коло півночі з 29 на 30 червня я виніс сам рішення про зайняття Львова протягом тої ночі, щоб запобігти дальшим звірствам. Я дав наказ алярму обом батальйонам, які відійшли були на відпочинок, і приготувати їх до маршу на Львів. Майор Фляшман запротестував проти того, але я рішив не повідомляти про те Дивізію, що мій відділ займає Львів без наказу з Дивізії.

На північно-західньому пограниччі Львова були зібрані разом сотні мого відділу, які одержали від мене бойові завдання. Їхня місія було позаймати певні важливі місця в місті, як радіову станцію, електривню, залізничу станцію, цитаделю і т.п. Добре пам'ятаю, що одна сотня «Нахтігаль» одержала наказ зайняти радіостанцію, а тому, що «Нахтігаль» у своєму складі мав багато таких, які знали місто, відділи з «Нахтігаль» були вислані до тюрем, де мало бути помордовано багато людей, згідно з вістками, які ми одержали. З одною частиною я поїхав через місто і зайняв будинки при катедрі. Час тоді був - год. 2 - 3 рано. Дах катедри був в огні. Люди моєї частини зайшли до катедри і звільнили Кардинала, графа Шептицького, Митрополита Української Уніятської Церкви, який лежав в катедрі із зв'язаними руками і ногами.

#### Примітки свідка:

Я особисто не бачив, щоб Кардинал був зв'язаний шнурами, але так казав мені старший сержант Моріц. Можливо, що причиною до того рапорту був факт, що Кардинал був спаралізований. Не можу сьогодні точно пригадати, коли до катедри ввійшла перша сотня «Нахтігаль».

В наступних годинах приходили до мене справоздання із сотень «Нахтігаль» і «Бранденбургу», які були вислані з завданням до акції. Моя головна квартира містилася в катедрі десь до год. 8 рано, пізніше перенесено до ратуші. Можливо, що сотня «Нахтігаль» уже була зайняла ратушу. Там я поширив свою головну квартиру і дав наказ пор. Герцнерові стягнути всі сотні «Нахтігаль» із окупованих ними об'єктів та привести їх на площу перед ратушею. На тій площі в між-

часі зібралися тисячі цивільних людей, найбільше українців, але також і поляків та жидів. Я був запитуваний, наприклад, деякими жидами, чи на них будуть робити погроми? Як сотні «Нахтігалья» вступили на ратушеву площу, люди вітали їх голосними окликами, деякі із них ставали на коліна і молилися. Пор. Герцнер заявив мені: «Добре, це є гірше, ніж на Судетах». Мої особисті враження: як сотні «Нахтігалья» ввійшли перед ратушу, співали українських пісень під голосний плач вітаючих цивілів,— це до глибини мене зворушило.

Перед полуднем сотник д-р Гартман, який командував Першою Бранденбурзькою сотнею, прийшов до мене та звітував мені, що його сотня, яка заняла тюрму НКВД, знайшла там справжні гори трупів побитих цивільних людей. Як я це почув, взяв із собою сот. Гартмана, поручника д-ра Троебса і д-ра Бенкельберга, і ми моїм автом поїхали до тюрми. Сьогодні точно не можу пам'ятати, де саме тюрма була розміщена і як вона виглядала. Проте, в тюрмі мусів бути вогонь, бо мене відштовхнув огидний сморід трупів і свіжого вогня, так, що я сам не міг увійти в середину тюрми. Я припускаю, що тюрма була зайнята відділом «Бранденбург». Пор. Троебс і Бенкельберг, які перевірили тюрму, пізніше здали мені письмовий звіт, усе в деталях про трупи, які там знайдено. Пізніше наступило більше звітів із масових мордів із інших тюрем. Залежно від особистого зговорення з адміралом Канарісом, я, зібравши усі ті звідомлення, відіслав їх кур'єром до Канаріса.

Десь від обіда вигляд Львова зовсім змінився. Усі вулиці були заповнені перемаршеровуючими відділами війська. Я був дуже зайнятий, і, як я це пам'ятаю, того дня або найдалше наступного ранку, — 1-го липня я стягнув усі відділи «Бранденбург» і «Нахтігаль» із зайнятих ними об'єктів для того, щоб в дальшому марші Першої Гірської Дивізії бути її передовою охороною.

Сотні «Бранденбургу» були приміщені в бараках. Не пригадую собі, де були приміщені сотні «Нахтігалья». Відділ Розвідки з Бресляв прислав деяких своїх старшин, між ними і майора Ернста цу Айкерна і професора Коха. Поки ті два Батальйони стаціонували у Львові, щораз трудніше було зорієнтуватися, хто має давати їм накази. Проте, командир Герцнер щоденно здавав мені звіти, був тим, який перший інформував мене, що цивілі, в основному жиди, були знева-

жувані найбільше Командатурою, яка була вже створена у Львові, як також спеціальною «Зондеркомандо», яка з'явилася в місті для очищення його від руїн та для закопання помордованих по тюрмах.

Я обережно запитав Герцнера, чи хтонебудь із мого Батальйону брав якунебудь участь у тих звірствах? Він заперечив це з обуренням, і того дня, як я їхав автом до Тернополя із своїм воєнним штабом /це було 4 або 5 липня 1941 р./, він мені дав звіт, що його батальйон «Нахтігаль» до теперішнього часу не зробив ні одного вистрілу. Я знав Герцнера як абсолютно певну людину, тому не мав причини не вірити йому. Я сам посилав тоді капітана графа Тун, який в тому часі був у моєму штабі як мій другий заступник, як також інших старшин з мого штабу враз з поручником Голманом і Кіршнером по Львові на розвідку кожного дня як патрулі. Усі ті старшини кожного дня мені звітували з великим обуренням, що в деяких кварталах міста панує безправ'я та що перші почали свою «роботу» Айнзацкоманди /Групи для Спеціальних Акцій/ СД. Я післав тоді свого особистого шофера капраля Ф., який зараз проживає в Гамбурзі як ювелір, з рапортом до адмірала Канаріса, вказавши йому на хаос, який панує у Львові, про звірства, яких допускається та Спеціальна Група, як також у деяких випадках замішання і німецького війська. У тому випадку я хочу підкреслити спеціально те, що деякі німецькі відділи мали недостатню дисципліну відносно цивілів чи їхньої власності. Словацький Відділ, який переходив через місто, поведився як товпа бандитських злодіїв. Австрійські вояки із 4-ої Гірської Дивізії також, як проходили, я долучився до їх передової охорони, що було 4 або 5 липня, вони були спеціально брутальні до цивільного населення, спеціально до жидів, які мешкали в околиці Тернополя. В Тернополі, наприклад, я чув, що вояки СС Дивізії Вікінгів помордували там сотки жидів, частину з них постріляли, а решту забивали до смерті.

### **Відповіді на питання:**

Щодо активності групи «Нахтігаль» під час їх побуту у Львові? Ніколи за цілий час, коли «Нахтігаль» перебував у Львові і був під моєю командою, я ніколи не давав наказу чи припоручення старшинам того Батальйону чи командирові Герцнерові, щоб дозволилося їм на розстріли, бруталь-

ність людей чи крадежі. Я ніколи не одержав жадного звіту в жадний час, щоб хтонебудь допустився якихсь проступків. Я не можу ствердити, що, може, хтось індивідуально на власну руку із цілого відділу допустився якогось злочину, про який ніхто не знав. Кожному ясно, що після зайняття такого великого міста, як Львів, через який переходили численні армійські відділи, СД чи члени партії, які офіційно творили адміністрацію, стало був свого роду хаос, який створював обмеження урядові для вдержання порядку та не допустити до певних актів. Із рапортів, зготовлених для мене професором Оберлендером, довідався я про те, що деякі трупи, знайдені у львівських тюрмах, були трупи із родини вояків українського «Нахтігала».

---

## ВОРОЖІ НАКЛЕПИ – СОВЕТСЬКІ І ПОЛЬСЬКІ

### Советські наклепи

СССР — це «найпередовіша» країна світу. Та в одному, на правду, жадна країна їй не дорівняє, а це — в наклепах, брехні та фальші.

«Ніякого закріплення націоналізму пролетаріят підтримувати не може, навпаки, він підтримує все, що допомагає стиранню національних відмінностей, падінню національних перегородок, все, що робить зв'язки між національностями тіснішими». /В.І. Ленін, повне зібрання творів, т. 24, ст. 129. - В.П. Беляєв. «Я Звинувачую», ст. 7-8./ Повище доповнює Н. Возняк у своєму пасквілі «Їх справжнє обличчя», ст. 72.: «Неослабна увага буржуазних пропагандистів до націоналізму і релігії невипадкові. Обидві ці ідеології у відповідних умовах, спекулюючи на національних і релігійних почуттях людей, притуплюють клясову свідомість. У певних же умовах націоналізм має здатність відроджуватись, а релігійність - дуже довго триматись в силу традицій. Націоналізм - це хвороба. Раз перенесена, вона часто повертається.»

Як бачимо, релігія і націоналізм – це такі великі дві сили, які закріпились в українському народі та яких неспроможна знищити силою московська система. Тому нічого дивного, що вони зганяють сон з очей можновладців Кремля.

Прийшли 70 роки, в яких український народ почав найголосніше за час свого поневолення червоною Москвою домогатися національного и економічного визволення. Москва задрожала. Від часу Другої світової війни, змагу ОУН, УПА, УГВР минуло вже багато років, багато дечого з їхньої боротьби призабулося, в міжчасі виросло нове покоління, яке не знає нічого про ті змагання, тож прийшов час розправи з українським національним буржуазним націоналізмом та релігією як «опіум для народу». Андропов, як шеф КГБ, дає наказ розправи з українським визвольним рухом.

Зразу, як гриби по дощі, виростають різного рода пасквілі та заповняють книгарські полиці, щілью яких є скомпромітувати і зліквідувати самостійницький рух. Правдою цього доконати не можливо, тож треба застосувати брехню, пере-

кручення, підроблення, пофальшування, щоб в якнайчорнішому світлі представити в очах громадян борців за волю України - як зрадників, запроданців, бандитів і ворогів свого народу.

Ярослав Стецько у своїй праці «30 червня 1941» так з'ясовує це на ст. 366-367:

*«Сьогодні українську самостійницьку політику з німцями пов'язують тільки большевики. Вони зокрема вперто твердять, що українські націоналісти вислужувались німцям і договоряються навіть до таких ідіотизмів, що сл. пам. Степан Бандера казав німцям замкнути себе в німецькому концтаборі, щоб створити довкола своєї особи авреоллю мученика. Це твердження належить не кому іншому, тільки кол. міністрові закордонних справ Української ССР Дмитрові Мануїльському і було воно проголошене в доповіді, виголошеній на конференції вчителів західньо-українських областей у Львові 6.1.1945 р.» . . . «Большевики знають цю документацію, але вони промовчують її, згідно із змодифікованою ними поговоркою: «Брехнею світ пройдеши, а вертатися назад не треба». І брешуть на всі чотири застави. Ось, наприклад, у відомому памфлеті п.н. «Під чужими прапорами» автори Володимир Беляєв і Михайло Рудницький цитують відому інструкцію для гітлерівських поліцистів на Україні, якої текст відомий із здобутих німецьких документів. Перший пункт цієї інструкції: «Наші вороги комуністи, бандерівці, партизани. Потенціально найнебезпечніші бандерівці. За всяку ціну знищити!»!, зникнув з документальної студії Беляєва - Рудницького, всі інші є!» /Див. названа праця ст. 185/.*

У «Літописі Української Повстанської Армії, Ч. 9» в статті «Ганьба ХХ Століття» читаємо: «Зокрема шалений політично-пропагандивний наступ, щоб скомпромітувати самостійницький рух українського народу провадять більшовики проти самостійницьких організацій і партій українського народу, - проти Української Головної Визвольної Ради, Української Повстанчої Армії та Організації Українських Націоналістів під керівництвом Степана Бандери.

Не маючи сили хоча б, як кажуть, «притягнути за волосся» якогонебудь аргументу проти українського національно-визвольного руху, який би напращу вдаряв у його основні ідейно-політичні позиції, більшовицькі імперіялісти широко



брешуть про агентурність цього руху, про його ніби вислужництво гітлерівській Німеччині.

Особливо вперто вони послуговуються цією нахабною брехнею, якщо йдеться про Організацію Українських Націоналістів і Українську Повстанчу Армію. Тим часом єдина і дійсна правда така, що український національно-визвольний революційний рух зцілому й обидві ці організації зокрема якнайвірніше завжди й найпослідовніше, керуючись лише дійсними інтересами всього українського народу, змагалися і змагаються вибороти нову національно-політичну незалежність українському народові без огляду на те, подобається це чи ні будь-яким стороннім силам.

Яка причина того, що більшовики вдалися до такої, по суті лише їх самих компромітуючої брехні, і як вони цю брехню застосовують практично в боротьбі проти українського революційного руху?

До брехні про «співпрацю» УПА й ОУН з гітлерівцями вдалися більшовики, поперше, тому, що, зважаючи на дійсні прагнення найширших українських мас, самої основної ідеї українського революційного руху — ідеї Української Самостійної Держави — вони в основі формально заперечити не відважуються, бо це було б «непринципово», «неполітично» з їх боку, подруге — тому, що для боротьби з українським революційним рухом треба буде їм обов'язково знайти хоч би про людські очі якийсь «політичний» аргумент. І от вони, брешучи в живі очі, щоб скомпромітувати ідею самостійної України в очах широких мас, знайшли «аргумент» про «співпрацю».

Практичне застосування брехні про співпрацю УГВР, УПА, й ОУН з «чужоземними розвідками» таке: а/ Створити легенду про співпрацю керівників української національно-визвольної революційної боротьби за золоті марки чи долляри з якимись чужими, часто одверто ворожими Україні силами; б/ посіяти на цій основі недовір'я між низами самостійницького руху та його керівництвом; в/ тавром агентурности запламувати ідею революційної боротьби за самостійну Україну; г/ відірвати низи руху від його керівництва; д/ переконати ці низи, що т.зв. УРСР - це і є ніби самостійна держава українського народу й, нарешті, е/ зламати всякий їх спротив, зліквідувати загрози для себе національно-визвольну революційну боротьбу українсь-

кого народу, щоб цілком спокійно й вільно докінчувати свою злочинну політику винищування всього українського народу. Підступ, якщо йдеться про взаємини, головне, українського народу з імперіялістичною Москвою протягом історії не новий. Тактика стара й усім, навіть найбільш політично відсталим, вона зразково підла, безприкладно-підступна, типово більшовицька.

Щоб компромітувати український революційний рух, більшовики поширюють, як ми вже про це згадували, найнеймовірніші своєю брехливістю й цинізмом вістки про окремих керівників українського визвольного руху. Від їх ганебних нападів не вільний сьогодні майже жоден чільний представник української політичної еміграції з революційного табору, не вільний жодний чільніший представник українського підпілля на українських землях.

С.Т. Даниленко у «Дорога ганьби і зради» допускається неймовірних клевет, брехні і наклепів на провідних представників революційної боротьби. Ось декілька прикладів: на ст. 205: «Бандера прибув до Львова 30 червня 1941 р. інкогніто. Його СБ донесла, що мельниківці, дізнавшись, що він зформував «уряд української держави» і має намір першого ж дня після захоплення фашистами Львова оголосити його діючим, вирішили ліквідувати свого конкурента. Цю операцію було доручено Сенику - Грибівському.

На ст. 236: «Ці зрадники порушили декальог націоналіста і заслуговують на смерть», - виніс їм свій присуд Бандера, передаючи список в Гестапо. Після уточнень через допоміжну агентуру гестапівці виявили майже всіх оунівських крамольників, а також їх центральну фігуру - керівника «крайового проводу на СУЗ» - «Дмитра» він же «Мирон» чи «Андрій». . . . «Щоправда, спершу керівник крамольників «Дмитро», за висловом Степана Бандери і Миколи Лебеда, «дуже спритний конспіратор», уникнув гестапівських лабет. Гітлерівці влаштували на нього справжнє полювання. Цього весь час вимагали провокатори Бандера і Стецько.

В історії щось подібного ми ще не стрічали. Про щось подібного ще не писалося. Було потрібно аж «научитись» із писань Даниленка та довідатись, що всіх провідних бандерівців винищували руками Гестапо Бандера і Стецько. Або таке: ст. 237. . . «не підозріваючи того, що оунівський «вождь» і саморобний прем'єр сидять в очікуванні

свого часу не в тюрмі, а в комфортабельних віллах». . . .

Читачі напевно і не знали про це, що т.зв. «бункри», звідкіля виводили на смерть у концтаборі Саксенгаузен - Оранієнбург, в якому в той час в стислій ізоляції перебували як Бандера, так і Стецько, що це були «комфортабельні вілли». — Напевно буде також цікаво довідатися, що «За особистим наказом Гімлера «головнокомандуючим УПА» призначили Романа Шухевича». . . «Командував цією бандою гавптман Роман Шухевич, котрий явно ходив у фаворі гестапо і СД». . . /тамже ст. 246/.

З повишого виходить, що проголошення Відновлення Незалежності України у Львові проголосив нам гітлерівський уряд хіба на те, щоб вкоротці його розв'язати, а наш уряд загнати до концтабору в «комфортабельні вілли» та багато з них лувідувати. Гімлер знову ж створив нам УПА та на головнокомандуючого назначив «гавптмана» Романа Шухевича-Чупринку, мабуть, на це, щоб мати пізніше з ким воявати.

До подібних висновків доходить і інший писака, Богдан Василенко, який у своєму памфлеті «Лжемесії» дописався на ст. 43 до такого: «То нічого, що і так звана Закарпатська Українська Народна Республіка на чолі з попом-сзуїтом Волошиним, і проголошена Стецьком у Львові «Самостійна держава» були жалюгідним фарсом, розіграним німецько-фашистськими режисерами, клясичним взірцем того, як господарі приборкують своїх видресированих наймитів».

Інший ще писака, а їм і міри немає, Віталій Масловський у своєму пасквілі «Жовто-блакитна мафія» на ст. 59 дописався до того, що «За особистим наказом Гімлера, головнокомандуючим» УПА було призначено колишнього командира батальйону «Нахтігаль», гаупштурмфюрера /капітана/ військ СС Р. Шухевича /«Чупринку»/.

Бачимо у нього це ще краще вийшло, бо Р. Шухевич удостоївся бути СС гаупштурмфюрером, та й не зашкодило ще пригадати і про «Нахтігаль».

В дальшому він дописався, що «У липні 1944 року біля селища Турка на Дрогобиччині українські буржуазні націоналісти за вказівкою гітлерівців провели «великий збір», на якому були присутні 20 верховодів ОУН - УПА, і створили націоналістичний «уряд» - так звану «Українську головну визвольну раду» /УГВР/. Створення УГВР мало на меті

об'єднати різні націоналістичні групи східних і західних областей України «для вирішальної ролі у визвольній боротьбі» проти радянського народу. . . В одному з універсалів УГВР, звертаючись до населення, вихваляла УПА, яка «почала криваву війну з ворогами», - тобто з українським народом».

Створення УГВР — це також діло німців, як дописався В. Масловський.

\* \* \* \* \*

Розгромити український самостійницький рух партія припоручила Климові Дмитрукові, який вповні виправдав довір'я партії до своєї особи в пасквілі «Безбатченки», які вийшли аж двома накладками - 1972 і 1974 року на 239 сторінках, а розправитись з Українською Католицькою Церквою партія припоручила іншому спеціалістові, С.Т. Даниленкові, який також аж на 360 сторінках свого пасквіля, напевно, дослужився відзначення в партії. Маючи на кого взоруватись та наводити їхню писанину як «докази», зразу намножилось різних писака без ліку, як мигалі, василевичі, беляєві, рудницькі, масловські, возняки та їм подібні.

Хто ж це такий автор «Безбатченків» Клим Дмитрук? Про нього довідуємося в «Українському Віснику», випуск УІ, де написано:

. . . *«Зараз точно встановлено, що під псевдонімом Клим Дмитрук ховається майор КДБ Климентій Євгенович Гальський - організатор або співучасник ряду важких злочинів проти правосуддя, за які повинен нести кримінальну відповідальність.*

*К. Гальський - поляк за національністю, родом із Житомирщини. Вік 45-50 років. Відомо про його службу в органах КДБ /МГБ/ з останніх років війни. Відомо, що в 1944 році був у Радехівському р-ні на Львівщині, де причетний до ряду незаконних дій щодо мирного населення, запідозреного у зв'язку з підпіллям. Такі дії чинив і в інших р-нах Львівщини. Особливо брав участь у мордуванні в'язнів і фабрикації «справ». Висунувся як помітніша фігура вже в післясталінські часи, коли йому доручалися найвідповідальніші справи. Працював в оперативному апараті УКДБ. Брав участь у підготовці таких цілком або частково зфабрикованих справ, як справа Ю. Шухевича /1958 р. /, справа групи Л. Лук'янен-*

ка /1960-61 рр./, справа Українського національного комітету у Львові /1961 р./.

Як відомо, в 1947 році неповнолітній Ю. Шухевич був заарештований і засуджений на 10 років фактично за те, що він син керівника ОУНівського руху, генерала Романа Шухевича.

За 1½ року до закінчення терміну Ю. Шухевич був звільнений як такий, що засуджений неповнолітнім. Але прокурор СРСР Руденко без будь-яких вагомих підстав опротестував звільнення Шухевича, якого знову заарештували і послали досиджувати 10-літній термін у Володимирівську в'язницю.

Незадовго до остаточного звільнення до Володимира приїхав К. Гальський для «бесід» з Ю. Шухевичем.

Від останнього вимагалось публічно зректися батька і виступити проти очолюваного ним руху. Ю. Шухевич категорично відмовився.

В день звільнення Ю. Шухевичу було пред'явлено нове звинувачення в «антирадянській пропаганді й агітації» в камері і розпочато нову, повністю зфабриковану справу, за якою Ю. Шухевич був засуджений ще на 10 років ув'язнення.

«Справу» повністю підготував К. Гальський, використавши для цього двох спеціально посаджених в одну камеру з Ю. Шухевичем цілком здеморалізованих злочинців. Один з них - Олександр Фомченко із Підмосковія - був засуджений у 1947 році на 25 років за розкрадання, у 1951 році його вдруге засудили на 25 років тюрми за участь у провокаційній табірній організації «Двуглавий орел».

Другий — теж росіянин з Вороніжчини, гомосексуаліст Бурков, був засуджений на 10 років тюрми за те, що пере-різав комусь бритвою горло.

Їхню послугу Гальський купив досить дешево — їм пообіцяли навіть не звільнення, а заміну тюремного ув'язнення табірним. За кілька днів до звільнення цей Бурков підписав підсунену йому заяву до прокуратури, в якій він, як радянська людина, обурювався, що мають звільнити такого ворога, як Шухевич, який навіть у камері займався антирадянською агітацією.

Почалося слідство, яке було перенесене у Львів. Вів це «слідство», підготоване Гальським, капітан Віноградов, відомий тим, що ще в сталінські часи люто катував в'язнів. Зокрема, він нещадно бив заарештованих жінок К. Зариць-

ку, О. Гусяк, Г. Дідик.

*Судили Ю. Шухевича цілком таємно. Свідчення Буркова і Фомченка були безпомічні. Наприклад «намір» Ю. Шухевича втекти після звільнення за кордон «підтверджувалося» тим, що він у камері «ізучал іностраниє язикі» і т.п. Свідки забували, плуталися.*

*Після суду з Шухевичем знову стрінувся Гальський. Він цинічно сміявся над судом, не заперечуючи, що він був цілком зфабрикований. Гальський казав, що якщо Шухевич погодиться на співпрацю або напише статтю проти націоналізму, вирок не буде затверджений. Все це відбувалося в грудні 1958 року.*

*Шухевич відмовився і просидів ще 10 років. В 1961 році Ю. Шухевича знову привезли до Львова, де з ним знову розмовляв Гальський, обіцяючи волю ціною співпраці.*

*Люди, які стикалися з Гальським, характеризують його як хитру, підступну людину, як циніка, який віч-на-віч з в'язнем не приховує своїх думок і намірів. Він запеклий україножер, не за службою, а за переконаннями, можливо, це зв'язане з його національністю. До кожного в'язня шукає індивідуальний підхід: з одними - «дружній», з іншими доходить до рукоприкладства. Останній зафіксований факт такого характеру - побиття Гальським письменника і журналіста М. Осадчого на слідстві 1965 - 66 р., про що М. Осадчий широко сповістив громадскість і сигналував керівникам республіканського КДБ.*

*Як стало відомо, нещодавно Гальського перевели з Львівського УКДБ на відповідальну роботу в республіканський апарат КДБ. Відомо також, що останнім часом йому доручили «промацування» /а можливо і вербовку/ українців з-за кордону, що приїжджають як туристи чи в службових справах. При цьому Гальський виступає під набриганим прізвищем».*

\* \* \* \* \*

Можливо, що дещо задовго задержались над Гальським, але тут йдеться про сина командира «Нахтігалья», головнокомандуючого УПА ген. хор. Тараса Чупринки - Романа Шухевича, - Юрка.

Клим Дмитрук немало вложив праці, труду і часу, щоб виконати наложений на нього обов'язок партією. Немало

труду і вміння було потрібно, щоб у ту писанину впласти стільки фантазії - брехні та фальшу. Щоб оплюгавити самостійницьку боротьбу, треба було немало попрацювати над викривленням історичних подій та їх творців. Та за це чекала його нагорода, про що сказано попередньо.

Переглядаючи перше і друге видання його «Безбатченків», зауважуємо, що в другому виданні прийшлося йому дещо усувати, бо крізь брехню попало дещо не дуже то сприятливе для його верховодів. Дам кілька прикладів із розділу «Нахтігаль» і інші.

У першому виданні на ст. 187 написано: «Бандера поставив завдання: в найкоротший термін разом з представниками абверу зформувати та підготувати легіон імені Коновальця - батальйон «Нахтігаль». Цього у другому виданні уже не знайдете. Мабуть, що ім'я Коновальця не дуже підходило для очорнювання легіону як «гітлерівських запроданців».

Усунено також відступ із ст. 189, який звучить: «З перших годин після розгортання військових дій, вони, «Соловейки» - /«Нахтігаль»/ повинні були нападати на невеликі загони червоноармійців, створювати паніку в прифронтовій смузі, а по можливості - захоплювати важливі військово - стратегічні об'єкти і утримувати їх до підходу переходових частин вермахту. Групи очолювали офіцери абверу. Кожна з них була забезпечена засобами, необхідними для довгого перебування в тилу радянських військ, від зброї до спеціальних сумок першої медичної допомоги. У гірському лісовому масиві поблизу м. Сколе /Львівщина/ націоналістичні харцизяки 19 червня зруйнували вузькоколіїну залізницю й обстріляли мотодрезину. Були тяжко поранені секретар РК-КП/Б/У, директор лісиромгоспу та працівник обкому партії».

Самі злякалися наявної брехні, бо всім відомо, що в той час «Нахтігаль» був уже в околиці Вінниці.

Знову на сторінці 190 написано: «У виданні 1941 року брошура «За Українську Державність /хто будус, а хто руйнує Українську Державність?/, головний провід ОУН ствердив». . . . У другому виданні воно звучить: «У 1941 році Головний Провід ОУН твердив». Виглядає, що сама назва «За Українську Державність /хто будує, а хто руйнує Українську Державність?/» перестрашила верховодів Кремля, бо сама та назва говорить про себе.

Викинено такий відступ із ст. 190-191: «Військові частини,

з яких деякі стояли на фронті, а інші знов переходять вишкіл у кадрах - це зав'язок української армії. /не німецької - М. К./ Завдяки політиці ОУН, численним робітникам - українцям, що перебувають сьогодні ще на еміграції, дається можливість діставати військовий вишкіл і в той спосіб бути втіленим до мілітарних частин.»

Як бачимо, страх перед українською армією не малий, спеціально після зударів із УПА. Знову на ст. 191 наводить листа, писаного М. Лебедем до Р. Ярого в справі створення південного куреня, з якого в другому виданні викинено закінчення, яке звучить: «Широ здоровлю. Слава Україні!» Якимось не відважився аж на таку фальшивку, щоб закінчити: «Гайль Гітлер», тому рішили викинути не миле їм «Слава Україні!»

\* \* \* \* \*

Послугуючись судовими доходженнями із суду перепровадженсго у Східньому Берліні Німецькою Східньою Демократичною Республікою, на якому було засуджено «Нахтігаль» за його недоказані «злочини» в 1941 р., Дмитрук, опираючись на тих судових актах, переповідає те все, про що уже знаємо із попередніх розділів, про зізнання свідків та докази злочинів. Та, однак, він був обізнаний із правдивими доказовими матеріялами, але це не перешкоджає йому ще й від себе додати немало побрехунок для кращого «доказу їх вини». Як приклад, наведу на ст. 191 таке: «Під час кривавого розгулу бандерівських «Солов'їв» у Львові, у дні, коли від рук біснуватих душолюбів гинули невинні жертви, вчені і лікарі, письменники і інженери, жінки, старики і діти, набундючений капелян «Нахтігаль» в новій вермахтівській уніформі, оточений готовою до послуг святоюрською челяддю, спокійно жив в одному з митрополичих покоїв. Молодий годованець владики готував себе до майбутнього чину, починав входити у визначену для нього Шептицьким ролю «національного політика».

Як бачимо, у Дмитрука була ще одна ціль, а саме: пов'язати визвольну боротьбу українського народу як зраду і змову не лише з нацизмом у війні проти Советського Союзу, для перетворення України на німецьку колонію, але й компромітація Української Католицької Церкви, пов'язуючи її також із «злочинними» діями «Нахтігаль», тим самим зроби-



ти її співвідповідальною за «злочини» та співпрацю з нацизмом.

На ст. 190 - 191 він наводить листа, писаного з Франкфурту Митрополитові А. Шептицькому. Подаю його вцілому, бо вважаю, що він є правдивим -оригінальним, не підробленим, що доказує лише прив'язаність і вірність членів Куреня, як і всього українського народу, до нашої рідної Церкви і Глави її, Батька Митрополита Андрея Шептицького.

*« . . . У листі до Шептицького, під час перебування легіону у Франкфурті-на-Одері, де оунівці переходили спеціальну підготовку до боротьби з білоруськими партизанами в складі гітлерівської охоронної поліції безпеки, керівники легіону 13 березня 1942 року писали:*

Ваша Ексцеленціє! Залишаючи місце нашого кількомісячного постою та вишколу у Франкфурті, виїжджаємо на східній фронт у бій з большевиками. В тій так важливій хвилині для нас ми пам'ятаємо про Вас, нашого дорогого Батька й Отця. Не знаючи, яка доля нас там жде, чи всі останемось в живих, чи ні, просимо Вашого батьківського благословення для нас на твердому нашому військовому шляху. Ми дякуємо також за те, що Ваша Ексцеленція приділили нам священника для духової опіки над нами». Лист підписаний Євгеном Побігушим, Романом Шухевичем, командирами рот /сотень/ легіону Михайлом Бригідером, Василем Сидорем, офіцерами легіону Павликом, Германом /«Орликом»/ та лікарем Головацьким». —

*«І митрополит Шептицький благословив батальйон убивць на нові злочини.»*

*«Увірвавшись в перші дні війни до Львова, ватажки «Нахтіґаля» разом із своїм капеляном перш за все зробили шанобливий візит владиці. Принявши Романа Шухевича та Івана Гриньоха і вислухавши їх доповіді, митрополит Шептицький «дав благословення» всім легіонерам, а також майбутньому націоналістичному «урядові», про пляни створення якого повідомив його Гриньох.»*

Повище доказує також, що у Блаженнішого Митр. А. Шептицького зроблено обшуки і вилучено всю його приватну кореспонденцію.

\* \* \* \* \*

Безсумнівно, що Дмитрук був обізнаний зі всіма докумен-

тами про німецькі злочини у Львові і то точно; напевно, не чужими були йому звідомлення таки їхньої «Надзвичайної Державної Комісії - для провірення фашистско-німецьких злочинів», та, однак, це не здержало його перед брехнями чи безпідставними наклепами на «Нахтігаль». Це і не дивно, бо брехня - це основа совєтського режиму.

\* \* \* \* \*

А завданням Даниленка було розправитись з Українською Католицькою Церквою. Завдання не легке. Труду немало мусів вложити, щоб на 360 сторінках у «Дорога ганьби і зради» виказати свої вмілості. Цілість охоплює головню очорнення і дискримінацію глави нашої Церкви, Митрополита Андрея Шептицького. Прочитавши ту «документальну» працю, важко сприйняти всю ту фантазію, в якій «доказується» не лише «запроданство» Митр. А. Шептицького Ватиканові та його врожі настанови відносно українського народу, але і його «запроданство» цісарській Австрії та гітлерівській Німеччині та його услуги тим державам як їхній розвідчик на антиросійському фронті. В тому пасквілі Митрополит представлений як найбільший злочинець ХХ віку. В тій своїй писанині прийшлося також причепити і «Нахтігаль». Тож як і належить, на ст. 200 дописався до того, що «Солов'їв» /«Нахтігаль»/ гітлерівці скинули з літаків в різних пунктах Західної України, переодягнених в уніформи радянських солдатів і офіцерів. По ланцюгах національстичного підпілля передавалась команда: «Піднімай повстання, бий, убивай, пали, винишуй! Жодний радянець не повинен вийти з краю живим» або на ст. 202: «Винищення радянських працівників і їхніх сімей супроводжувалось знущанням і катуванням». . . «Цю криваву езекуцію Оберлендер, Шухевич і ще декілька членів оунівського проводу та офіцерів абверу - 2 і Гестапо здійснили в розташованій на відшибі бурсі Абрагамовичів.»

Про «Нахтігаль» у св. Юрі пише на ст. 204:

*На цьому офіційально урочиста частина зустрічі закінчилась. Капелян Гриньох попросив у митрополита дозволу оповісти про невідкладні «державної ваги» питання. Шухевич, як особистий представник Бандери, доповів, а Оберлендер, як представник командування німців, підтвердив, що «сьогодні, найпізніше завтра буде проголошено створення «уряду української держави» /нічого про відновлення незалежності*

- М.К./, і що в тій справі з його ексцеленцією хотів би зараз переговорити «провідник» ОУН Степан Бандера. Шептицький дав згоду на авдієнцію. Оунівці за півгодини доставили Бандеру /хіба з Берліну, з арешту. — М.К./ в супроводі худорлявої, з вузьким продовгуватим обличчям із вусиками «а ля Гітлер» людини в окулярах. Оберлендер, посплавшись на невідкладні справи і подякувавши Шептицькому за гостинний прийом, «відбув» з митрополичої резиденції».

Та найбільше місця для «Нахтігалья» присвячує В.П. Беляєв у своєму брехливому пасквілі «Я звинувачую».

Хто такий пан В.П. Беляєв, не багато нам відомо. На ст. 62 - 64 так він пише про себе:

*«Перший пасажирський літак, що відкриває лінію Москва-Львів, доставляє нас в щойно визволене місто. На близьких підходах до Львова з'являються на небі два «месершміти», і нам доводиться «підповзати до аеродрому майже на рівні маківки Високого Замку, з розбитого, понівеченого аеродрому добираємося до міста пішки». . . /Цікаво, що в саме воєнний час, під обстрілами зразу відкрито летунську цивільну лінію. - М.К./*

*. . . «Обком містився в невеликому будиночку, в глухому куті Рибацької вулиці. Біля його під'їзду стояло кілька відкритих військових «газиків». Коли я спитав у вартового, як потрапити на прийом до секретаря обкому партії, вартовий сказав:*

*— Та ось він, секретар!*

*Сходами спустився вниз худорлявий смаглявий чоловік у генеральській формі. Коли він вийшов на вулицю, я відрекомендувався і показав свої командировочні документи. — Літератор? Дуже добре! — кинув на ходу секретар. — Я поговорив би з вами докладніше, але не можу. В Перемишлянах з'явилась банда. Іду туди. Оформляйтесь на облік і знайдіть представника Надзвичайної слідчої комісії. Їм потрібна людина, яка допомогла б літературно оформити матеріали про гітлерівські злодіяння. Скажіть, що я вас послав. А потім поговоримо докладно.*

Як бачимо, то він був не меншою «шишкою» у советській верхівці, ніж Клим Дмитрук - Гальський.

Працюючи у Надзвичайній Державній Комісії, як сам про те каже, був він прекрасно обізнаний із правдивими даними та фактами, переслухуючи свідків чи збираючи документацію

тих злочинів. Там він ніде не зустрівся із якиминибудь закидами проти «Нахтігалья» чи їх командирів, і цікаво, що доперва після майже сорока років він пригадав собі про «злочини» «Нахтігалья».

Він близько співпрацював із д-ром Зигмунтом Альбертом, знав прекрасно із зізнань пані Бартель, дружини професора, яка зізнала, що її мужа арештували троє гестапівців 2-го липня ранком, та його держали в тюрмі, до якої вона носила йому їжу до 26 липня. В той день, як принесла йому обід, то його не прийняли. Пішла вона до коменданта в'язниці поспитати про мужа, то він показав їй депешу, що її муж був сьогодні рано розстріляний на наказ Гімmlера. В той час «Нахтігаль» був в околицях Вінниці.

Однак, це не перешкодило його брехням, він на ст. 29 пише: *«Націоналісти з легіону «Нахтігаль», не заставши професора /Бартеля. - М.К./ вдома, привели есесівців на катедру політехнічного інституту. . . «спочатку старший чоловік за чином офіцер СС зачинився з професором у кабінеті. . . Раптом розчинилися двері кабінету; підручні Бандери побачили, як есесівський офіцер виштовхує звідти Казіміра Бартеля, б'є його по сивій голові рукояткою пістолета. За кілька годин після короткого допиту у гестапівській катівні напівживого Казіміра Бартеля вкинули у підвал тюрми і там розстріляли. . . »* і потім на ст. 30 додає: *«Саме йому, Коху, належала диявольська вигадка - розстріл професорів руками вірних слуг фашизму - українських націоналістів, легіонерів «Нахтігалья».*

Згадує він і про зізнання Олени Кухар і Ленцкоронської і про офіцерів СС, і про шефа Гестапо Крігера, який заявив, що списки тих, кого треба арештувати, завжди мають, а справа професорів університету - це його справа. Згадує і про гестапівця Кутшманна. Та все те не перешкоджає, щоб усю вину приписати групі «Нахтігаль».

На ст. 55 «розправляється» з «Нахтігаль» в той спосіб, що: *«В ніч 3-4 липня 1941 року легіонери «Нахтігалья», наперед діставши повне відпущення гріхів у свого священослужителя Гриньоха, беруть участь у запланованій Гансом Кохом і Оберлендером операції по знищенню вчених Львова. Після короткого допиту і побоїв вчених та їх близьких двома партіями ведуть на розстріл до ям, заздалегідь викопаних у видолинках поблизу Вулицької.»*

*«7 липня 1941 р., очистивши свої мундири і чоботи від плям крові, що забризкала їх під час львівських езекуцій, легіонери «Нахтігаль» разом з Теодором Оберлендером та Іваном Гриньохом залишають Львів і рухаються на схід до Тернополя. Близько третьої години дня перші машини з зображенням силуету солов'я під'їжджають до готичного костюлу фарми, і нахтігальці, довідавшись, що в місті триває «акція» по знищенню єврейського населення, благословенні своїм капеляном, поспішно зіскакують з машин. Вони біжать, тримаючи автомати напереваги, допомагати німецькій «зондеркоманді СС» розправлятися з євреями. Кому не вдається здобути цінні трофеї з майна вбитих євреїв у Тернополі, ті наздоганяють більш удачливих колег у містечку Сатанів, на шляху дальшого просування «Нахтігалью», де «Солов'ї» вже самостійно влаштовують погром мирного населення».*

Як відомо нам із зізнань Ф.В.Г., командир Першого Батальйону - Вишкільного Полку «Бранденбург» стверджує, що 4 чи 5 липня, коли він долучився до передової охорони 4-ої Гірської Дивізії, то австрійські вояки тієї дивізії були особливо брутальні до цивільного населення, особливо жидів, які мешкали в околиці Тернополя. У Тернополі, наприклад, він довідався, що вояки СС Дивізії Вікінгів помордували там сотні жидів, частину з них постріляли, а решту биттям закатували на смерть. Відомо також, що масакра жидів там відбулася 5-го липня, а «Нахтігаль» прибув до Тернополя 7-го липня.

От до чого дописався, сарака, що сам, мабуть, в тому не розібрався.

По наказу розправитись із бандерівцями так він описує смерть Бандери на 94 - 95 сторінках:

*«І раптом — грім з ясного неба. 15 жовтня 1959 року на багатьох телетайпах редакцій світу замигтіло повідомлення, що кривавого ватажка націоналістів Степана Бандеру знайдено з паспортом на ім'я Степана Попеля в тяжкому стані, що він упав або був скинений з третього поверху в одному з будинків Мюнхена, відвезений в лікарню і там помер. Комісія по розслідуванню вбивств, що існує при кримінальній поліції ФРН, почала слідство. Розслідувачі особливо не поспішали, незважаючи на те, що газети називали смерть Бандери «сенсацією номер один». Лише через кілька*

днів виникла нова версія: при дослідженні трупа було виявлено ціанистий калій. Більш-менш обізнані люди знизували плечима: невже для виявлення ціанистого калію потрібно кілька днів? Адже звичайно такий вид отруєння розпізнається відразу по шкіряному покриву. А горезвісний «Голос Америки», допомагаючи замітати сліди вбивцям, пустив в ефір ще одну версію: «Бандера покінчив життя самогубством». Але тут зчинили галас прихильники Бандери. Не міг же їх «фюрер» піти з життя таким примітивним способом! Газета «Нюес Дойчлянд» повідомила, що Бандера, як один з організаторів львівського злочину, був головним свідком злодіянь свого шефа Оберлендера. Преса підкреслювала, що в післявоєнний час Оберлендер намагався за будь-яку ціну відмежуватися від Бандери і замести сліди будь-яких зв'язків з цим прославленим фашистським вбивцею. За словами польської газети «Трибуна люду», це викликало у Бандери ще далі зростаюче, особливо останнім часом, занепокоєння за своє життя.»

«В газетних повідомленнях проскочив цікавий факт: в день, коли було вчинено вбивство, варта, яка звичайно стерегла Бандеру, підвізши його до будинку, негайно поїхала, залишивши свого фюрера наодинці з тими, хто скидав його в прогін між сходами. Однорідці Бандери відчували охолодження до нього сильних світу цього і вирішили своєчасно. . . умити руки. Навіть буржуазна газета «Зюддойче цайтунг», в номері від 19 жовтня 1959 року писала: «Поза всякими сумнівами, Бандера вбитий третіми особами. . . Згідно з висловлюваннями його знайомих, Бандера, як дуже небажаний співучасник злочинів Оберлендера у Львові, останнім часом відчував постійний страх за своє життя. . . Бандеру усунули з дороги за допомогою отрути підручні дуже впливових персон. . . «Бандера знав більше про боннського міністра, ніж той хотів. Це саме припущення, за твердженням газети «Берлінер цайтунг», мимоволі підтвердили кола мюнхенської поліції, повідомляючи: «Бандера усунутий синдикатом вбивць» служби генерала Гелена за дорученням Оберлендера. А керівник мюнхенської комісії по розслідуванню вбивств, якийсь Шмітт, категорично заявив: «Буде досить важко виявити винних. Цілком імовірно, їх треба шукати в колах, до яких звичайно кримінальна поліція не має відношення» . . . .

\* \* \* \* \*

Як безлічно потрафить оббріхувати Беляєв правди, які стали доказані та перевірені. Ми погодимося з тим, як наводить «Берлінер цайтунг», що «Бандера був усунутий синдикатом вбивць», лиш він не додав, що і «брехунів Москви». Це не первина для них вбивати поза межами Росії небажаних чи, краще, небезпечних людей. Відомі вбивства Кутєпова, чи хоч би Коновальця, Петлюри і ін. Про вбивцю Сташинського йому, напевно, усе добре відомо, можливо, що і сам мачав свої пальці в тому вбивстві, наколи йому навіть відомі такі речі, що охорона Бандери привезла його і зразу від'їхала. Щось подібне міг знати хіба Сташинський, який з ним поділився того рода вісткою. Ми можемо повірити евентуально його наведенням із «Зюдойче цайтунг» з дня 19 жовтня, 1959 р., де написано: «Поза всякими сумнівами, Бандера вбитий третіми силами», а які це треті сили, це усім відомо, тому і зрозуміла заява Шмітта, що: «Буде досить важко виявити винних», бо він знав, де треба їх шукати, але переводити розшуки в Росії було неможливим.

Читаючи усі ті злобно-брехливі вигадки, час до часу, однак, просочується дещо і не дуже то прихильне до їхніх писань, яким часто самі собі заперечують. От для прикладу: Н. Возняк в «Іх справжнє обличчя» на ст. 9 проговорився:

Під час гітлерівської окупації сіоністські верховоди львівського гетто і Янівського табору смерті постачали фашистським катам «необхідну кількість жертв». Ось як описує винищення євреїв колишня ув'язнена львівського гетто Левіна: «У перші місяці 1942 року почалася акція. Гітлерівці зажадали п'ять або шість тисяч жертв. Одержали їх. Була це сама бідота, яка не мала грошей на придбання посвідчення про роботу або щоб відкупитися від поліції. Акцію провадили самі єврейські поліцейські». І їх не потягають до відповідальности за того рода злочини відносно свого власного народу!

\* \* \* \* \*

Провіривши багато советських брехливих, наклепницьких писань у цей період нападів на «Нахтігаль» після 1970 років, натрапив я лиш на одну: «У змові з катями» авторства М.Д. Гайсинович, у якій автор не нападає та не обвинувачує у зло-

чинах «Нахтігаль». У книжці тій автор, натомість, накидається на жидівських «Юденратів» та деяких визначних високопоставлених осіб за їхню співучасть та коляборацію із нацистами у винищуванні жидівського народу під час II світової війни.

Згадку про «Нахтігаль» знайшов я лиш на одинокій сторінці 7, де описується зайняття німцями Львова та згадується морд польських професорів:

*«30 червня 1941 року фашистські війська вдерлися до Львова. За передовими частинами вермахту йшли загони есесівців, українських буржуазних націоналістів. У числі останніх - і батальйон «Нахтігаль». Цей батальйон горлопрізів щиро вітав уніятський Митрополит Шептицький. Він благословив катів на криваві справи.*

*У Львові почались грабунки, погроми, масові розстріли мирного населення. Тисячі людей зганяли на площі і стадіони, де з ними розправлялись п'яні гітлерівські офіцери й солдати. В ніч з 3 на 4 липня гітлерівці заарештували, а потім розстріляли велику групу видатних львівських учених. Озвірілі фашистські бандити вривались в будинки, грабували жителів, гвалтували жінок і дівчат, проколювали жертви багнетами.*

*З 1 липня почались криваві єврейські погроми. В їх організації гітлерівцям ревно допомагали зрадники українського народу - буржуазні націоналісти. Члени «Організації українських націоналістів» /ОУН/, що постачала окупантів кадрами української поліції, ставали водночас і навідниками, і катями. Було вбито тисячі невинних людей».*

Як бачимо, тут автор частину вини у погромах жидів перекидає на буржуазних націоналістів та на українську поліцію.

На сторінках 3 і 32 цієї книжки у заголовку «Каміння волає» автор наводить писання Ярослава Галана. Наводжу тут лиш ті місця, які мають певне відношення до львівських злочинів та погромів жидів:

*«Ярослав Галан з гнівом і боєм писав про звірства гітлерівців і їх помічників у Львові, про трагедію міста, пов'язану з фашистською окупацією. Письменник повернувся до Львова в день його звільнення - 27 липня 1944 року.*

*Те, що розповів Я. Галан у своїх статтях і нарисах, стало відоме йому з документів, розповідей очевидців, власних вражень після того, як він побував у місцях масового знищення*



людей. . . . Галан таврує ганьбою прислужників нацистів - бандерівців і єврейських поліцаїв. Щодо останніх він зазначає: «Створюючи гетто, гестапівці організували із слабодухих зрадників так звану «єврейську поліцію». Її завданням було полювати на євреїв, що намагалися втечею рятувати себе від смерті. Цим добровільним яничарам гітлерівські «психологи» обіцяли дарувати життя. А коли в мурах гетто стих останній зойк останньої дитини, гестапо взялося й за єврейських поліцаїв. Їх трупами нацисти прикрасили балкони гетто.»

У попередньому розділі «Нахтігаль» перед судом Східної Німеччини» свідок Теодор Сулім обвинувачує «Нахтігаль» у розстрілах, тортурах і шибеницях. Тут ясно сказано із писань советського письменника і то такого, який приїхав до Львова в день його звільнення від німців, який зразу на місцях злочину перевіряв їх, стверджує, що «Їх трупами /єврейської поліції/ нацисти /не хто інший/ прикрасили балкони гетто».

В дальшому наводиться із писань Я. Галана:

*«У кореспонденції «Каміння волає» письменник викриває підступні методи, за допомогою яких гітлерівці розпалювали національну ворожнечу. Знищувати єврейське населення вони часто посилали українських поліцаїв, зафіксовуючи сцени вбивств на кіноплівці. Пізніше в кінотеатрах Франції, Італії, Югославії, Швеції й Аргентини демонстрували фільми під назвою «Українці вбивають євреїв».*

Як бачимо, тут ясно сказано і стверджено про німецькі провокації, за які то хапаються усі наші вороги в очорнюванні та обвинувачуванні української поліції у жидівських погромах.

\* \* \* \* \*

По старті таких головачів - вислужників Москви, як Клим Дмитрук, С.Т. Даниленко та В.П. Беляєв, розсипалась ціла плеяда писаків, які давай один наперед одного вириватися із своїми побрехеньками, щоб «прислужитись та дослужитись у старшого брата», маючи тепер можливість покликатись на їхні «твори» як на факти, від себе додаючи, що їхня фантазія могла ще створити.

І в такий спосіб постали «доказові твори» злочинів «Нахтігалья», революційної боротьби ОУН, УПА, та УГВР, Укр.

Кат. Церкви та цілого українського народу.

В тому своєму ділі вони справді неперевершені майстри. Віталій Масловський у своїй писанині «Жовто-блакитна мафія» на ст. 139 дописався навіть до такого, що *«націоналісти не задовольняються дріб'язковими дорученнями імперіялістів. Контрреволюційні заклоти на Кубі, Чехословаччині, Угорщині, бої з в'єтнамським народом, «колоніальні місії» у Південній Африці - також справа оунівських недобитків»*. .

А на ст. 86, він вказує на поборювання боротьби ОУН-УПА-УГВР:

*«Для збройної боротьби з ворогами народу та охорони сіл, відразу ж після визволення Західніх областей були створені збройні народні формування - винищувальні загони і групи сприяння винищувальним загонам. У листопаді 1944 року зформувались і діяли в західніх областях 203 винищувальні загони, які налічували 22, 796 бійців і 2,997 груп самоохорони, що об'єднували 27,383 бійці. Крім того, була озброєна значна частина сільського активу»*.

Забув, однак, сарака додати ще до того дивізій військ та НКВД, які були відряджені для поборювання націоналістичного зриву.

Вірю, що вони самі не вірять в свої брехні, але це по «наказу», бо добре їм відомо, що самостійницького духа українського народу як не вдалося вбити винищувальними загонами та дивізіями військ та НКВД, тим більше не вдасться цього зробити брехнями та очорнюваннями, бо правда все вийде наверх скоріше чи пізніше, про що писав Н. Возняк: *«у певних же умовах націоналізм має здатність відроджуватись, а релігійність - дуже довго триматись в силу традицій. Націоналізм - це хвороба. Раз перенесена, вона часто вертається»*.

### Польські наклепи

Дуже часто советські писаки покликаються на щоденник Леона Велічкера п.н. «Бригада сьмерці» та на щоденник Якуба Вільчура, п.н. «До неба не можна одразу», щоб доказувати участь «Нахтігалья» та українців у винищуванні жидів. Що можемо знайти в тих писаннях? — Велічкер працював в «Зондеркомандо 1005», це була група спеціальна зложена із жидів із жидівського табору, які спалювали трупи помордованих польських професорів, щоб в той спосіб затерти

сліди своїх злочинів. На сторінці 81 стрічаємо лиш одну згадку про українців, яка звучить: «Тут знайшли ми ще також купу знаних «чорних круків». Чорними круками називали від чорних уніформів - українських СС-івців. Вони брали участь в екзекуціях. Щоб затерти сліди, німці на кінець і їх постріляли. Лежали в мундирах, а внизу знайдено їхні шоломи».

Стільки всього про участь українців в екзекуціях жидів чи поляків. І тут не йдеться про українців, бо жадних українських відділів у чорних мундирах ніколи не було, а СС-івці ніколи не мали чорних мундирів, та й в той час не була ще створена «Дивізія Галичина». Велічкер працював там від 15 червня до 20 лист. 1943. Стверджує, що «трупи тут лежали уже коло року», значить, що були помордовані в тих місяцях 1942 р. Бачимо з того наявну напасть на українців, бо хтось, мабуть, наказав йому згадати їх.

Знову Вільчур у своєму щоденнику, який писаний за днями, без найменших доказів фальшиво очорнює «Нахтігаль» у відомих злочинах. І так, під датою 1-го липня 1941 р.: «Сьогодні на Пляцу Стрілецькім задержалися авта, а вояк вбраний у німецьку уніформу зі знаками військового степеня на раменниках - відозвався до мене - по-українському. Спитав мене, де є вулиця Четвтаків, щоб йому її показати. Одно авто було помальоване у маскувальних кольорах, а друге - крите брезентом буда, на дверях мала вимальовані ваги.

Як бачимо з повищого, то хтонебудь із умундированих в німецьку уніформу говорив по-українському – приписувалось «Нахтігалеві». З повищого бачимо, що це були брехні. Бо учасники «Нахтігалья» не мали жодних відзнак - ступенів на раменниках, та й ніде і ніколи не мали вимальованих «ваг» на своїх автах.

Під датою 3 липня: «Над ранком приїхали українці в німецьких мундирах, з заболоченими чобітьми. Кілька з них мали штани поплямлені кров'ю. Ті в темнішого кольору штаних, мали їх також поплямлені, але трудно сказати, чи то була кров чи ні. Один із них під краном прав хусточку до носа, поваляну кров'ю». . .

І як тут дошукатись українства, ніхто, мабуть, не знає. Бо тут не зазначає навіть, щоб хтонебудь із них заговорив по-українському. Комусь, видно, залежало на тому, щоб вставити «Нахтігаль» на доказ, що то були українці. А що то не були жадні українці, хай доказом буде те, що «Нах-

тігаль» не мав подвійного кольору штанів, ясніших чи темніших.

Під датою 9 липня читаємо: «Їх розстрілювала спеціальна група...Німці, ті, що ходять у зеленкуватих уніформах, а деякі з них маютьвшиті в маншети рукавів чорні опаски. Є і такі, які мають літери «СС», а деякі без жадних відзнак. На їх автах вимальовані символи птахів, ваг і комарів. Найбільше посеред них українців, але є і кілька німців».

От і помішав сарака. Аж пахне, що писав по «наказу». З писаного виходить, що то були українці і лиш кілька німців. Одиноке, що могло б вказувати на «Нахтігаль», це хіба те, що на автах, крім інших символів, були намальовані і птахи. Так, «Нахтігаль», виїжджаючи зі Львова, на автах мав намальованих солов'їв. Але Вільчур не каже, якого птаха було намальовано на тих автах. Напевно не солов'я, тому, що в той час у Львові не було вже «Нахтігалья». Ніколи «Нахтігаль» не мав нашитих на маншетах рукавів жадних чорних опасок чи написів СС. Одиноке, що нахтігальці мали на раменниках - це вузькі синьо-жовті стяжки. Якби там були вояки з такими синьо-жовтими стяжечками на раменах, напевно, був би про це згадав Вільчур. В дальшому своєму писанні згадує ще декілька разів, але дуже загальною про «Пташників», щоби під тою назвою розуміти відділ «Нахтігаль».

Оце стільки «доказів» призбирали проти «Нахтігалья», на які так поквално покликаються писаки з-під московської зірки, бож це «взяте із щоденників».

У польських писаннях з часів боротьби УПА на Закарпатті ніде не згадується про «Нахтігаль», аж до часу суду у Східній Німеччині проти Оберлендера і «Нахтігалья». Одною із більших праць того часу є «Луни в Бещадах» Яна Гаргарда, в якій він в сенсаційному навітленні описує /без документування/ боротьбу польської цілої дивізії та відділів Охорони Пограниччя в околицях Білгород - Устрики - Ліско проти одного куреня УПА - Рена /сотні: Гриня, Стаха і Біра/, та одної сотні польської «ВІН» /Вольносьць і Неподлеглосьць/, протягом трьох літ.

У кожній сотні УПА знаходить він за те по кільканадцять німців /щоб тим підказати, що УПА був витвір німецький/, а всі члени жандармерії чи СБ обов'язково це члени української СС Дивізії «Галичина», щоби в той спосіб надати

ім жорстокості як СС-ам.

Сотня ВІН представлена там під кожним оглядом в якнайгіршому насвітленні. Про УПА не відважується писати в подібний спосіб. Описує про ліквідацію ВІН відділами польського війська та, здавалося б, що і про ліквідацію УПА. Зразу після їх ліквідації приїжджає на інспекцію ген. Сверчевський і при переїзді з Балигороду до Тисни, при великій охороні війська, старшин і підстаршин, попадає в засідку сотні Гриня /яка ж то була ліквідація тієї сотні?/ і був забитий в акції. Після того приходиться закінчення акцією «Вісла», коли Польща wraz з Чехословаччиною і СРСР у спільному союзі для ліквідації УПА на Закарпатті кидають кільканадцять дивізій війська разом із різного рода допоміжними відділами всяких родів зброї.

Доперва після суду у Східній Німеччині, як у СРСР, так і в Польщі, на наказ Москви, починають знеславлювати «Нахтігаль» як військову українську збройну одиницю.

Найбільше «Нахтігалю» місця присвятили А. Щечесьняк і В. Шота у своїй «документальній» праці, написаній на підставі архівних матеріалів про боротьбу УПА на Закарпатті. У тій своїй праці п.н. «Дорога до ніконд» /Дорога в нікуде/ дали вони один відступ про «Нахтігаль», який починають на ст. 108: «Як лише увійшли до Львова після зайняття радіостанції члени «Легіону» разом із своїм командиром Романом Шухевичем почали терористичну акцію. Саме у Львові головно злочинних дій доконав батальйон «Нахтігаль».

В дальшому говориться про арештування польських професорів, послуговуючись тою самою версією, що і советські писаки, вичисляє деякі їхні назвиська і закінчує: «В загальному «Нахтігаль» замордував тоді 51 професорів або членів їхніх родин. Частина польських вчених перед розстрілом було піддано знущанням і тортурам». Зразу далі пише: «відділ СС, як зізнавав Б.О. Гелтман, мешканець Львова перед «Спеціальною Комісією», припровадив 20 арештованих, в тому 4-ох професорів і правників і лікарів. Між ними було 5 або 6 жінок. *Есесмени* змушували їх мити сходи язиками та устами збирати сміття.»

Як бачимо, вони напевно були дуже добре ознайомлені із винищенням польських професорів, бо були обізнані і зі Звітом Надзвичайної советської комісії. Напевно, не чужа була їм праця Зигмунта Альберта в «Пшегльонд Лекарські»,

та й багато різних статей на ту тему до того часу було поміщено у різних польських газетах та журналах. Самі стверджують, що: «Відділ СС припровадив арештованих і знущався над ними». Але це був час після суду над Оберлендером і «Нахтігалем» у Східній Німеччині, на якому доказувано їм «вину», коли Москва почала неперемінливі атаки і наклепи на визвольну боротьбу українського народу в лавах ОУН - УПА - УГВР, тож по наказу з Москви і бідні наші західні сусіди мусіли співати пісеньку про «Нахтігаль» на їхню нуту, хоча були свідомі, що вона фальшива.

Але довідуємося в дальшому і про щось зовсім нове, про що дотепер не писалось, а саме, що:

*«В тім самім часі фашисти з батальйону «Нахтігаль» арештували, а відтак замордували около 100 польських студентів. В загальному в перших днях окупації фашисти з «Нахтігалья» разом з гітлерівцями замордували коло 3 тисячі осіб з-посеред польської інтелігенції Львова.»*

Тут уже пробивається несамолюбне вороже наставлення до українства поляків, і повищі обвинувачення кинені проти «Нахтігаль» лише із шовіністичної польської ненависти, без жадної документації та доказів. А можливо, що вони хотіли додати щось із свого - оригінального, от і договорились.

В дальшому наводять розповіді різних свідків про українську поліцію, яка арештувала їх, зводила до тюрем, а по дорозі українська юрба знущалася над ними, а між ними були і умундировані вояки які говорили по-українському.

*«По кількох днях «Нахтігаль» опустив Львів і на своєму шляху через Золочів, Тернопіль, Сатанів і Проскурів до Вінниці допускався подібних злочинів і 27-го серпня 1941 р. завернено його до Нової Кузні /Нойгамер/».*

По прочитанні того відступу читач в загальному може набрати переконання, що «Нахтігаль», як український військовий відділ, займався лиш мордами і злочинами.

Ще одну свою думку-теорію без найменшого узасадження автори стараються пропхати а саме, що:

*«Після заняття Західньої України, удержання диверсійних відділів стратило свій політичний сенс, тому саме батальйон «Нахтігаль» був розв'язаний.»*

Свою теорію хочуть вони затерти правдиве відтягнення «Нахтігалья» і його розв'язання із-за арешту провідника Бандери та членів Правління враз із прем'єром Я. Стецьком,

проти чого запротестував «Нахтігаль» та відмовився від дальшої участі і співпраці з німцями, що доказує, що «Нахтігаль» не був жадною німецькою одиницею, лиш самостійним українським відділом, який ішов у бій за здобуття Української Самостійної України.

Про справу вбивства польських професорів у Львові 1941 р. найобширніше заговорили в польській пресі 1981 року під час відзначування 40-ої річниці цієї трагічної події. У варшавському ілюстрованому тижневику «Пшекруй» у рубриці «до і від редакції», тему ту перший порушив Ярослав Булат з Катовиць.

У своєму листі, надрукованому 7 червня в тому журналі, він звернувся до редакції з вимогою надати описи смерті та списки тих помордованих професорів. На його листа відгукнулись Стефан Лопатовський і проф. Зигмунт Альберт. Їхні листи були поміщені один побіч одного.

Лопатовський, покликаючись на книжку Александра Дрождинського і Яна Заборовського п.н. «Оберлендер», яка вийшла в Познані-Варшаві 1960 р. /коротко після появи подібної книжки, яка вийшла була в Східній Німеччині п.н. «Бронзова книжка про Оберлендера»/ і на «Енциклопедію Польшехну» від 1975 р., у своєму листі подає, що професорів у Львові арештувало не Гестапо, лиш Вермахт, у якому співучасником був пор. Оберлендер і «Нахтігаль», майже дослівно так, як про це подавалося на суді у Східній Німеччині. На доказ того він подає, що їхній арешт відбувся за готовим списком, якого попередно приготували були вже в Кракові люди Бандери.

Та зовсім інакше справу представляє проф. З. Альберт. У своєму листі він інформує, що про ті злочини гітлерівців в липні 1941 р. у Львові він опублікував у своїй документальній праці у двадцятому річнику «Гішегльонд Лекарські» і в книжці «Львовські Видзял Лекарські А Часе Окупації Гітлеровскей 1941-1944». Рівночано він повідомляє, що в 40 річницю смерті професорів відбудеться у Вроцлаві у відділі Польської Академії Наук і в університеті святочне відслонення таблиць з прізвищами жертв та що університет опублікує доповіді, які будуть виголошені під час тих святкувань. Також буде опублікована документація тих вбивств у формі зізнань вбив по убитих професорах, зізнання свідків та членів Зондеркомандо 1005, які викопували ями і палили тіла вби-

тих і доказали, що злочин був доконаний німцями.

Для нас цікавішим і ціннішим є його другий лист в тій справі, який був написаний і поміщений в тому ж самому журналі 9 серпня 1981 р. У ньому З. Альберт пише, що хоч А. Дрождинський і Я. Заборовский справді написали у своїй публікації «Оберлендер», що професорів розстріляли українські частини Оберлендера, але це неправда. Це учинили спеціальні німецькі частини, що їх створив Гімлер для вбивання польської і совєтської інтелігенції і жидів. Ці частини «Айнзацкомандо» склалися із службовців Гестапо, кримінальної поліції й польової жандармерії з тим, що вони у потребі добирали собі українських перекладачів, одягнених в мундири СС. Стверджує, що опубліковані дані на цю тему в «Енциклопедії Повшехній» хибні, бо взувалися на публікаціях вищезгаданих журналістів. Проф. З. Альберт твердить, що в той час автори «Оберлендера» за всяку ціну старалися доказати вину Оберлендера, тому і зізнання Кухарської вони визнали як доказові, у яких вона по двадцяти роках пізнала Оберлендера зі знимки як того, який був між старшинами, які брали участь в арештах і розстрілах професорів, та й додає, що ті автори у своїй фантазії написали навіть те, що було дві езекуції професорів, коли насправді була тільки одна.

Проф. З. Альберт у своїй праці 1964 р. у «Пшегльонд Лекарські» робить натяки два рази на можливу причасність українців у морді професорів, як читачі запізнались уже в попередніх розділах, де він ставить собі питання: «Хто доконав тих страшних безпідставних мордів, німці чи українці? Серед деяких поляків далі існує поголоска, що цього доконали українці, але хіба ж не знає кожний, що в гітлерівській державі не вільно було нічого робити без наказу. Належить вилучити можливість, щоби українці, і до того в німецькій службі, відважилися арештувати так численну групу визначних особистостей в місті, зайнятим німецькою владою, як військовою, так і поліційною, без їх відома. Очевидно, що німці використовували українських фашистів до арештування і мордування поляків і жидів, але всюди, як видно із зізнань родин професорів, щонайменше зверхниками груп, які арештували, були німці.»

В другому місці він доходить до такого висновку:

*«Значиться, що нічого не діялося без відома гітлерів-*



*ців. Група «Солов'їв» Оберлендера була ганебно використана до тої роботи, але паном життя і смерти професорів тої липневої ночі був Крігер, пізніший кат польської інтелігенції в Станиславові. Не припускаємо ні на хвилину, що Крігер мордував на власну руку. Немає сумніву, що він одержав безпосередній наказ від Гімлера. Наступним доказом, що все те діялося на наказ німців, є факт, що . . . і т.д.*

Виглядає, що проф. З. Альберт і в дальшому не перестає цікавитися і досліджувати справу мордів професорів у Львові і, пригтовляючись до виступів із святкуваннями 40-річчя їх смерти, перед Польською Академією Наук та університетом неоднозначно уже стверджує, як бачимо, що: «Це учинили спеціальні німецькі частини, що їх створив Гімлер для вбивання польської і совєтської інтелігенції і жидів. Ці частини «Айнзацкомандо» склалися із службовців Гестапо, кримінальної поліції й польової жандармерії з тим, що вони в потребі добирали собі українських перекладачів, одягнених у мундири СС.»

Тут уже ясно сказано, що українці не мають жадного відношення до мордів польських професорів у Львові в липні 1941 р., українці, які там були, це були лиш перекладачами так само, як ними ще в більшій мірі були поляки німецького походження, т.зв. «фольксдойчі».

Все таки знайшовся хтось в Польщі, що став в обороні правди і її обороняє. Та, на жаль, ніхто подібний не знайшовся у підсовєтській Україні, де таких альбертів повинно знайтися значно більше.

---

## Підсумки

«Нахтігаль» — це жодний український «легіон» /хоч часто так його називали/ при німецькій армії. Це перший український *курінь*, який був вишколюваний німцями. Його добровольці ніколи не склали військової присяги німецькій державі чи її фюрерові, але своїй рідній Вітчизні — Україні. Завітною мрією всіх учасників було відвоювати Українську Суверенну Соборну Державу.

«Нахтігаль», діставши солідний військовий вишкіл та загартувавшись в боях з партизанами на Білорусі, відіграв важливу роль у визвольній боротьбі України в сорокових роках. Його учасники не лише створили кістяк УПА, але дали їй ґрунтовне знання тактики німецької армії. Тому німці не мали успіхів в поборюванні УПА. Їхній командир сот. Роман Шухевич — це легендарний командир Роман Шухевич - Тарас Чупринка, головнокомандуючий Збройними силами України УПА, Голова Проводу ОУН на Рідних Землях та Голова Генерального Секретаріату УГВР.

Він незмінний приклад героїзму, незрівняний стратег революційної двофронтової війни української нації, яка довгі роки боролася проти найбільших і найжорстокіших воєнних потуг - Росії і Німеччини, та бореться незламно сьогодні. Учасники «Нахтігалья» стали командирами та інструкторами УПА, вносили в ряди бійців правдивий військовий дух, тверду дисципліну та, головне, знання ворога зі всіма його таємницями тактики і стратегії. А всіх їх в'язала непереможна віра — здобуття Самостійної Соборної Української Держави.

Тому то жодні наклепи, жодні очорнювання та брехливі напади на «Нахтігаль» як на німецьких коляборантів, запродавців та злочинців нашими ворогами не знеславили їх в очах українського народу, бо Україна прийняла їх не як гостей, а як своїх синів, які принесли в Україну синьо-жовті прапори та клали своє життя за їхню перемогу. Україна перейняла їхню боротьбу за ті прапори, за які опісля більш десятиліття на побоевищах слави зі зброєю в руках стояла УПА проти обох поневолювачів та сьогодні продовжує ту боротьбу на життя і смерть Києва проти Москви.

---

## **"NACHTIGAL"**

### **A BATTALION OF THE UKRAINIAN NATIONALISTS**

#### **(Facts and Documents)**

The purpose of this monograph is to present facts, documents, and witness-accounts which shed a true historical light upon the formation, aims, and the field of operation-activities of "Nachtigal." This was the battalion of Ukrainian Nationalists which, by agreement between the German Oberkommando Wehrmacht and the representative of Bandera Ukrainian nationalists, was formed and trained by the German army-specialists to be used, mainly for intelligence and propaganda purposes, in the German Eastern operations. The Ukrainian aims were somewhat different from those of the Germans: the Ukrainians agreed to be deployed only on the territories within the Ukrainian ethnic borders and, in the future, to become an officer-core for the newly formed army.

The background history of the formation of this battalion sheds an interesting light upon the vasculations in German attitudes toward the peoples of Eastern Europe. The German military leaders were prepared to give independent status to non-Russian, East-European nationalities for their cooperation and participation in the German Eastern campaign against the Bolsheviks. But Hitler, on the other hand, (though keeping it a secret) considered all Soviet territories as "German Negros" (this subsequently was reported by Prof. Theodor Oberlander).

In 1939, as an outcome of the Ribbentrop-Molotov treaty, and after the partition of Poland between the German Third Reich and the USSR, large numbers of the anti-communist, nationalist Ukrainians of former Polish citizenship found themselves in the territories occupied by Germany. Many Ukrainian anti-communist leaders and exiled politicians of the Ukrainian National Republic from the time of the Russian revolution in 1917-1921, which were recognized and were allied with the Axis powers, maintained contact with the German political and military establishment. In the face of Hitler's plans of "Drang nach Osten" (Conquest of the East), German military leaders planned to make use of the anti-communist forces among various East European nations. These forces among the Ukrainians were sizeable and numerous. The old contacts between

them and the German authorities were revived by both sides. The Ukrainians in these contacts anticipated great advantages for themselves.

German experts in Eastern Europe, under the guidance of Reich's minister of Eastern Affairs, Dr. Rosenberg, developed and propagated among the East Europeans a new concept for the whole Russian complex. The Soviet colossus was to be divided into five state entities: Baltic, Ukraine, Caucasian, Turkestan, and in the north-east, Russian. Ukraine, with its borders on the river San on the west, along the line Orel-Kursk to the north, the Volga River to the east, and the Black Sea to the south was to serve, in close ties with Germany, as the main bulwark against Russia. The Ukrainians were encouraged. Early in 1941, the German Oberkommando Wehrmacht came to an agreement with the Ukrainian Nationalists (under Bandera) to form and train a battalion of their sworn members for the Eastern campaign. This was to be an independent unit under the command of the Ukrainian officers, and deployed only in Ukrainian territories. Subsequently, this battalion was to become a core of the future Ukrainian army. During the initial stages, this battalion received a code name, "Nachtigal" (Nightingale), because of their excellent choir that performed at church services and at various ceremonial occasions. At the outbreak of the hostilities with the Soviet Union, after a six-week intensive training, this battalion was deployed with other advancing units of the Wehrmacht in the crossing of the Soviet border at the river San in the direction of the cities Lviv, Ternopil, and Vinnitsia. The "Nachtigal" battalion was among the first military units to reach and enter the city of Lviv. It occupied and secured such strategic positions as the radio station (from which they proclaimed the revived existence of independent Ukraine), the main electric plant, the railroad station, the natural gas plant, and other objects of importance. Being under Wehrmacht command, this battalion performed only military duties, and at no time participated in the "cleaning operations" of the special occupation detachments (Gestapo, Besatzungsgruppen, or Reichssicherheit). The latter units, during the first days of Lviv occupation, rounded-up the Lviv Polish and Jewish intellectuals which were immediately executed by them, i.e. by Gestapo.

After the war, the Lviv Gestapo atrocities were brought up in the Nurnberg trials of the German war criminals. The documentation, provided by the Soviets and enumerated by the Soviet prosecutor-general, specified clear implication and total responsibility for these

crimes to rest on the German occupation authorities and directly upon Himmler himself. No other groups were implicated. The multi-volume minutes of the Nurnberg court proceedings, published by the Soviet Union, reflect the High Court's condemnation. However, years later, the Soviet propaganda and KGB information channels began to spread false rumors that the Ukrainian "Nachtigal" units, under the supervision of their German liaison officer, Prof. Dr. Theodor Oberlander, took part in the Gestapo executions of the Polish intellectuals in Lviv. The reasons for these charges were not so much against the Ukrainian "Nachtigal" members as against Dr. Oberlander himself. The communist aim was to discredit him and through him the West-German government. In 1953, Konrad Adenauer, the German Chancellor, appointed Dr. Oberlander to his cabinet as Minister for German Refugees, who fled to West-Germany mainly from the communist-occupied territories of East-Europe.

The author of this book, M. Kalba, who was a member of the "Nachtigal" battalion, relates his personal experiences in this unit during the whole period of its existence, i.e. from March to August 1941. He testifies that no participation on the part of "Nachtigal," or its members, existed; and he supplies refuting documents and reports by Polish and Jewish witnesses (which were published in Poland [1964] and in the Soviet Union [1957] to support his revelations. His valuable testimony agrees with the Soviet High Court depositions at the Nurnberg trials of the German war criminals and with the testimony of the prominent Polish scholar, Prof. Groer, who described all the German atrocities in Lviv right after the executions from the survivor who lived to tell about them. At the present time, Mr. Kalba's testimony, and the documents he refers the readers to, can be easily verified. The author provides many references, quotations, and excerpts from official documents to substantiate his testimony and refute the trumped-up incriminations by KGB sources.

Mr. Kalba's careful testimony is presented in five revealing chapters: *Marching Units of the Ukrainian Nationalists*; *"Nachtigal" Executions of the Polish Intellectuals at Lviv* (and the environs); *High Court Investigations Against Dr. Oberlander and the "Nachtigal" Battalion*; *"Nachtigal" As It Was Viewed By Its German Oberkommander*; and the false and untrue accusations by the Communist East-European and Soviet authorities. This book is a timely one. Although not planned that way, it nevertheless

provides a powerful rebuttal to *Soviet News for the Ukrainians Abroad*, which tries to discredit the Ukrainian nationalists. Its investigator, Yevhen Kaminsky, has recently published a booklet, *20th Century "Crusaders": Who Backs Them Up?* (1983). In it, on page 19, he attacked the Ukrainians in exile by presenting them as underlings of the American politicians. His attitude is revealing of Soviet aims. He writes, "On May 9, 1941, Senator G. Green went so far as to 'approve' in his speech the so-called Act of June 30, 1941, whereby Bandera's thugs, having entered Lviv, already under Nazi control, proclaimed an 'Independent Ukraine' and the formation of a puppet 'Regional Administration' which was headed by Nazi agent, Yaroslav Stetsko . . ." As in all such writings, the KGB author forgot to mention that the "Nazi agent, Yaroslav Stetsko" was arrested by the Nazis, tortured and bodily experimented upon by them, and kept by the Nazis in their concentration camps until the end of the war! But, just as this fact, all KGB ploys for the outside world cannot withstand tests of the documentary facts and reports of the kind presented in this book by M. Kalba.

**D. B. Chopyk, Ph.D.**

## БІБЛІОГРАФІЯ

1. Стецько Ярослав. «30 Червня 1941 р.» Торонто, 1967 р.
2. Мірчук Петро. «Українська Повстанська Армія 1942- 1952». Мюнхен, 1953 р.
3. Мірчук Петро. «Роман Шухевич /ген. Тарас Чупринка» — Командир Армії Безсмертних» Лондон, 1970 р.
4. Лебедь Микола. «УПА». Мюнхен, 1946 р.
5. Крохмалюк Роман. «Заграва на Сході». Торонто-Нью-Йорк, 1978 р.
6. «Дружини Українських Націоналістів в 1941-43 рр.» Мюнхен, 1953 р.
7. «У лавах Дружинників», спомини учасників. Денвер, 1982 р.
8. «Літопис Української Повстанської Армії», том 9. Торонто, 1982 р.
9. «Сучасність», січень-лютий, ч. 1-2. Мюнхен, 1983 р.
10. «Українська Думка» ч. 9-13-14 Лондон, 1978 р. і ч. 5, 1982 р.
11. Ilnytskyj Roman. "Deutschland und die Ukraine". 1943- 1945. München, 1958 р.
12. Brockdorff Werner. "Geheimkommandos des Zweiten Weltkrieges", München, 1967 р.
13. Leverkuehn Paul. "German Military Inteligence". London, 1954 р.
14. Raschhofer Herman. "Political Assasination". Tübingen, 1964 р.
15. Brown Book. "The Truth About Oberlender". Berlin, 1959 р.
16. "Soviet War News -1047, Saturday, Dec. 30, 1944. "The Lvov Evidence" Part 1 & 2. Published by the Press Department of the Soviet Embassy in London.
17. Albert Zygmunt. "Lwowski Wydział Lekarski w Czasie Okupacji Hitlerowskiej 1941-1944". Wroclaw, 1975 р.
18. "Przegląd Lekarski" - Rok XX/Seria II, Krakow, No. 1, 1964 р.
19. Weliczker Leon. "Brygada Smierci" /Zommercommando 1005/ Pamietnik — Lodz, 1946 р.
20. Wilczur Jakob. "Do Nieba Nie Można Odrazu". Warszawa, 1961 р.
21. Gerhard Jan. "Luny w Bieszczadach". Warszawa, 1960 р.

22. Szczesniak Antoni B. i Szota Wieslaw Z. "Droga do Nikad". Warszawa, 1973 р.
23. Дмитрук Клим. «Безбатьченки», І-ше видання, Львів, 1972 і ІІ-ге видання, Львів, 1974 рр.
24. Дмитрук К.Е. «Свастика на Сутанах» /в російській мові/ Москва, 1976 р.
25. Бєляєв В. П. «Я звинувачую». Київ, 1980 р.
26. Даниленко С. Т. «Дорогою ганьби і зради». Київ, 1970 р.
27. Масловський Віталій. «Жовто-блакитна мафія». Львів, 1975 р.
28. Возняк Н. «Їх справжнє обличчя». Ужгород, 1974 р.
29. Василевич Богдан. «Лжемесії» Львів, 1973 р.
30. Гайсинович М.Д. «У змові з катами». Львів, 1975 р.
31. Протокол No. 47 — Заседание Чрезвычайной Государственной Комиссии. . . от . . . 1944 г.

**International Military Tribunal,  
Nürnberg, Germany.  
USSR.Exhibit 6. Filed February.  
RG 238, Records of the National Archives  
Collection of World War II War Crimes USSR-6**

---



## ПОКАЗНИК ІМЕН

- Авдєєв: 47  
Авербах: 48  
Аденавер: 67, 71, 72, 77, 78  
Айдель: 50.  
Айкєрн цу Ернст; майор: 116  
Альберт, Зигмунт; д-р. проф.  
46,55,56,57,58,61, 63,  
66,67,76,132,141,143,  
144,145.  
Андропов, Юрій: 68,69,119.  
Антонович, Омелян: 37.  
  
Б.В., свідок: 93,99.  
Б. —, Константин, фон, граф:  
109.  
Баєр-Сосяда, Юзефа: 106.  
Балінес: 50.  
Бандера, Степан: 13,15,17,25,  
26,28, 29,31,37, 41,54,  
70,72,78,79,80,98,105  
120,122,123,127,130,  
131,132,133,134,135,  
142,143.  
Бартель, Казімеж, д-р, - проф  
48,49,56,62,63,132.  
Бартель, Марія: 56,132.  
Бек, ген.: 19.  
Бен: 52.  
Бенєр: 52.  
Бєнкельберг, д-р.: 116.  
Бєргєр: 106, 107, 109.  
Бєрїя: 104.  
Бєляєв, Володимир, П.: 76,  
119,120,131,135,137.  
Бір, сот. УПА: 140.  
Бірман: 50.  
Бітерман: 50.  
Бітнєр: 50.  
Блюм: 50,84.  
Блюменталь, Сімон: 48.  
Блют: 50.  
Богомолець, Олександр: 26.  
Боєр: 50.  
Бой-Желєньский, Тадеуш, д-р  
проф.: 45,48.  
Бойко: 47.  
Бокк — фон, барон: 50.  
Болц: 52.  
Бравхіч, маршал: 18,19.  
Брамбаєр: 50.  
Бригідєр, М., сот.: 38,129.  
Броєр: 52.  
Брокфорд, Вернор: 40,41.  
Булат, Ярослав: 143.  
Бурков: 125,126.  
Бурхардт, Ц., проф.: 66.  
Бухарін: 103.  
  
Важок, Френц: 50.  
Вайгель, Каспер, проф.: 48,57  
Вандєр: 48.  
Василєнко, Богдан: 123.  
Вєлічкєр, Леон: 138,139.  
Вєлутані, Казімеж: 48.  
Вєнцкє: 50.  
Вєнїямін, Гільда: 103.  
Вєпкє: 52.  
Вєсцка, Віллі: 50.  
Вєхтєр, д-р.: 50.  
Вїшинський, Андрій: 103.  
Вїшнєвський: 47.  
Вїлгавз, Густаф: 50.

- Вілл: 91.  
Вільчур, Якуб: 138,139,140.  
Віноградов, кап.: 125.  
Віткевіч, Роман: 48,59,60,61.  
Віцлебен—фон, маршал: 19,  
81,112.  
Возняк, Н.: 119,135,138.  
Войтина, Юзеф: 60,61.  
Волошин, О.: 123.  
Вольф: 50.  
Вольф, обервахтмайстер: 50  
Врецьона, Евген: 54.  
Вурет: 50.
- Габрусевич, Іван: 18.  
Гагн: 50.  
Гагер: 52.  
Гайнер: 50.  
Гайніш: 50.  
Гайсинович, М.Д.: 135.  
Галан, Ярослав: 136,137.  
Гальський, Климентій, Е.:  
гляди Дмитрук, Клим.  
Гаммершміт: 104.  
Гартман: 52.  
Гартман, д-р., сот.: 116.  
Гасин, Олекса: 27,28,31.  
Гассінер: 52.  
Гекке: 60.  
Гелен, генерал: 134.  
Гелтман, Б.О.: 141.  
Герман — «Орлик»: 129.  
Герцнер, Альбрехт, д-р.: 28,  
37,39,79,80,81,82,91,  
111,112,115,116,117.  
Герцнер, Кеті: 79,80.  
Гехлінг, полк. 111.  
Гібнер, Фріц: 84.  
Гілеровіч, Генрик, проф.: 56.  
Гільдебрандт: 52.  
Гільзенкар: 52.
- Гіммлер, Гайнріх: 19,47,49,50  
63,65,67,100,115,123,  
145.  
Гіппель — фон, кап.: 38.  
Гітлер, Адольф — фюрер:  
13,15,18,19,20,25,29,  
40,43,71,81,100,102,  
112,131.  
Гішвентнер: 52.  
Глібович, Сергій: 84.  
Гогенштайн: 81,112.  
Голман, пор.: 117.  
Головацький, лікар: 129.  
Гольц: 52.  
Гринь, сот. УПА: 140,141.  
Гриньох, Іван, о. д-р.: 35,36,  
37,91,100,129,130,  
132,133.  
Грушецький, генерал: 47.  
Грушко: 47.  
Гусяк, О.: 126.  
Г., свідок: 97,98,99.  
Г., пастор, свідок: 89.  
Галімак: 52.  
Ган: 52  
Гаргард, Ян: 140.  
Гебавер: 50,84.  
Геббельс: 19.  
Герасімов: 47.  
Герінг: 19,21.  
Гжимек: 84.  
Гіляровіч, Генрик, проф.: 48.  
Гімік: 50.  
Глинська, Галіна: 48.  
Голаєв: 47.  
Голлоб: 52.  
Гольцман: 48.  
Горчак: 84.  
Грек, Ян, проф.: 45,48,59,60,  
Гроер, проф.: 45,48,55,57,58,  
61,62,110.

- Даниленко, С.Т.: 122,124,130, 137.  
Деллін, Дейвін: 97,98.  
Дідик, Г.: 126.  
Дмитрук, Клим, Е.: /Гальський/: 29,124,125,126, 128,129,131,137.  
Добрянський, Нестор: 107,109  
Дрождинський, Александер: 143,144.  
Дюбар: 104.  
Енгель: 50.  
Єнке: 52.  
Заборовский, Ян: 143,144.  
Займан: 52.  
Зарицька, К.: 125.  
Зіллер: 52.  
Ільницький, Роман: 14,81.  
Йодль: 19.  
Йонс: 52.  
К.—ст. дес., свідок: 91,99.  
Кавфман: 50.  
Казанівський, Богдан: 108,109  
Кайтель: 19.  
Канаріс, адмір.: 18,81,112,116, 117.  
Кацман, ген.: 50,84.  
Качмар-Леш, Ірена: 107.  
Кевіш, майор: 38.  
Кеглер: 60.  
Кепікк: 50.  
Кетер: 52.  
Кіршнер: 117.  
Климишин, Микола, д-р.: 13.  
Кляйн: 52.  
Козиров: 47.  
Коллер: 50.  
Коморніцка, Кристина: 61.  
Коновалець, Є.: 18,24,135.  
Корн: 49.  
Корнетов: 47.  
Косіор: 104.  
Кох, Ганс: 80,82,116,132.  
Кох, Еріка: 36.  
Кохай, Ян; д-р.: 64.  
Крамер: 52.  
Кратохвіль, полк.: 34,35.  
Кремлер: 52.  
Крепс: 48.  
Крігер: 64,65,66,67,132,145.  
Кроммор: 52.  
Кроп: 52.  
Круковські, Владзімеж: 48.  
Кузьмин: 47.  
Курт, комісар: 64.  
Кутепов: 135.  
Кутшманнкомісар: 65,66,132.  
Кухар, Олена, /Кухарска/: 83, 132,144.  
Ляговзен—фон, полк.: 81,111, 112.  
Лайдкаман: 52.  
Лебедь, Василь: 28.  
Лебедь, Микола: 15,20,21,24, 27,28,31,36,122,128.  
Леверкугн, Павл: 39.  
Левіна: 135.  
Ленін, В.І.: 74,119.  
Леккер: 52.  
Ліпнік: 52.  
Ломніцький, Антон; проф. 48.  
Лонгшампс де Берієр, Анеля: 57.  
Лонгшампс де Берієр, Роман: 48.

- Лопатинський, Юрко «Калина»: 31.  
Лопатовський, Стефан: 143.  
Лук'яненко, Л.: 124.  
Людвіг, майор: 52.  
Людвіг: 52.  
Ляйбмаєр: 52.  
Лянц, Ріттер—фон.ген.: 114,  
Лянцкоронська, Кароліна, д-р  
64,65,66,132.  
Ляске: 52.  
Ляш, д-р.: 50.
- М., еванг.пастор,свідок: 91,  
100.  
М., Г.: свідок: 87.  
Малашук, Роман, д-р.: 21.  
Мальчик, чот.: 41.  
Мамієр: 50  
Манвінгер: 50.  
Мандель: 49.  
Мансфельд: 50.  
Мануільський, Дмитро: 120.  
Маркс, генер.: 114.  
Маркс: 74,75.  
Масловський, Віталій:123,124,  
128..  
Меєр, священик: 113.  
Мельник: 83.  
Мельхіор: 50.  
Мендзєфські: 48.  
Менсовічова: 64.  
Мирон, Дмитро, «Орлик»:26,  
122.  
Миськів: 79.  
Міддельгауве: 112.  
Мієрт: 52.  
Міллер, Бруно, д-р.: 55.  
Міллер, суддя: 106,107,109..  
Міллер, командант Сокаля:52  
Міллер, Фріц: 50.
- Міхаеліс: 63.  
Мірчук, Петро, д-р.: 24.  
Мовчевські, доцент: 59.  
Моріц: 115.  
Мороз, д-р.: 33.  
Моха, кап.: 38.  
Мура: 52.  
Мюллер: 37.
- Нерінг: 52.  
Новарро: 52.  
Новіцький, Вітольд, проф.: 48,  
56,59.  
Нойман: 52.  
Нойтце: 52.  
Норден, Альберт: 42.
- Оберлендер, Теодор, д-р.: 28,  
34,37,40,42,52,66,68,  
69,70,71,72,73,74,75,  
76,77,78,79,80,81,82,  
83,84,91,92,96,97,102  
104,105,112,118,130,  
131,132,134,140,142,  
143,144,145.
- Олькен, полк.: 27,28.  
Ортвін, Остап:48.  
Осадчий, М.: 126.  
Островска, Ядвіга: 61.  
Островський, Тадеуш, проф.:48  
57,58,59,60,61.  
Охевдушка, Станіслав, проф.  
61.
- Павлик, пор.: 38,129.  
Папен: 52.  
Паньків: 84.  
Пер: 50.  
Петлюра, С.: 135.  
Петречко, Юліан: 19.  
Петров, Яровий: 98.

- Перацкий, Броніслав: 15.  
Піжановский: 47.  
Пілат, Станіслав, проф.: 48, 59  
Пісагов: 52.  
Пйонтек: 84.  
Побігуший, — Рен, Евген: 17,  
23, 25, 37, 129.  
Позичанюк, Осип: 26.  
Полєпіс: 50.  
Попель, Степан: 133.  
Прайсс: 50.  
Прайснер: 52.  
Прогульскі, Станіслав: 48.  
Прокоп, чот.: 41.  
Процик, Нестор, д-р.: 19, 37.  
Пухнарович: 47.  
  
Р., свідок: 97.  
Равлик, Іван: 53, 54.  
Равх: 50.  
Райс, СС—штурмфюрер: 50.  
Райс, СС—шарфюрер: 50.  
Райс, Мавріц: 84.  
Равзер: 50.  
Раш, д-р.: 99, 100.  
Ребет, Лев: 79.  
Рен, курінний УПА: 140.  
Ренцкий, Роман, проф.: 45,  
48, 59.  
Реріх: 50.  
Ріман: 52.  
Родос: 104.  
Розенберг, Альфред: 14, 15, 19,  
40.  
Рокіта: 50.  
Рош: 50.  
Руденко, прокурор ССРСР: 125  
Рудницький, Михайло: 120.  
Рундштетт, маршал: 19.  
Руфф, проф.: 46, 48, 59.  
Рясецькі: 48.  
  
С., пор., свідок: 97.  
Савіцкі: 50.  
Садовий: 47.  
Сак—«Могила»: 26.  
Сверчевські, ген.: 141.  
Сеєсс, Інквар: 50.  
Сеєсс, Леонард: 50.  
Сеник—Грибівський: 122.  
Сєрадзкий, Володимир: 45, 48  
Сєшинський, Томаш: 61.  
Сидор, Василь: 38, 129.  
Сідорен: 50.  
Сіллер: 50.  
Сіхер, С.: 84.  
Скорцені, Отто: 40.  
Смірнов: 45, 48, 66.  
Сокольницькі: 84.  
Соловій, академік: 48, 59.  
Сомбарен, Йоган: 52.  
Спайт: 52.  
Ст., архітект, свідок: 89.  
Сталін: 104, 105.  
Сташинський, Богдан: 78, 135  
Стах, сот. УПА: 140.  
Стахів, Володимир: 18, 37.  
Стефановіч, Антоні: 63.  
Стецько, Ярослав: 17, 24, 26,  
29, 37, 53, 120, 122, 123,  
142.  
Стожек, Влодзімеж, проф.:  
48, 56, 59, 61.  
Струх: 52.  
Сулім, Теодор: 84, 137.  
Сушес: 52.  
  
Трегуб: 47.  
Трігнер: 52.  
Троебс, д-р.: 116.  
Троцький, Л.: 103.  
Тун, Ервайн, граф: 81, 110, 112  
113, 117.

Турченко: 47.  
Тюшка, Осип: 19,21,37.

Ульман: 50.  
Урман: 50.

Ф., капраль-свідок: 117.  
Ф.В.Г., командир: 42,82,85,  
91,111,133.

Федак, Володимир: 19.  
Фішер, Адам: 48.  
Фішер, майор: 52.  
Флекер: 52.  
Фляшман, майор: 114,115.  
Фомченко, Олександр: 125,  
126.

Фохе: 50.  
Фрайншток: 52.  
Франк, Ганс: 36,50,55.  
Фрік—фон,барон,генерал: 19.  
Фюрер — гляди Гітлер.

Хрушов: 68,95,104.

Цесенский, Антон, проф.: 48.  
Цешинський, Томаш, д-р.: 58.

Чекала: 50.  
Чортровер: 48.  
Чупринка, Тарас — гляди Шу-  
хевич Роман.

Шайнаб: 50.  
Шаур: 52.  
Шептицький, А., Митрополит:  
32,96,115,128,129,130  
131,136.

Шерляк: 50.  
Шерстюк, Сергій: 26.  
Шингарт: 45.  
Шіллер, пор.: 113.  
Шітт: 52.

Шкурпелло, Вайснер: 85.  
Шмітт: 134,135.  
Шота, В.: 141  
Шрайнер: 50.  
Шпідаль: 83.  
Штаєр: 52.

Штаєр, ляндркомісар: 52.  
Штольце, полк.: 111,112.  
Шульц: 50.

Шухевич, Роман, Чупринка: 17  
19,20,21,22,23,24,25,  
26,28,31,32,33,37,38,  
41,83,99,123,125,126,  
129,130,141,146.

Шухевич, Юрко /син Романа/  
124,125,126.

Шухевич, Юрко/брат Романа/  
33.

Шчесьняк, А.: 141.

Ярий, Ріко: 18,24,25,128.

---

## З М І С Т

	Стор.
Від автора .....	9
Вступне слово /д-р Микола Климишин/ .....	11
Створення ДУН .....	13
«Нахтігаль» .....	31
Вбивство польських професорів .....	43
Звіт Надзвичайної Державної Комісії .....	46
Документація д-ра З. Альберта .....	55
Судові доходження проти Оберлендера і «Нахтігалья»..	68
Судові методи .....	74
Обвинувачення «Нахтігалья» .....	80
«Нахтігаль» перед судом Східньої Німеччини..	83
«Нахтігаль» перед судом Західньої Німеччини ..	85
Свідчення свідків .....	89
Судові висновки в Бонні .....	96
Постанова суду в советській зоні Німеччини ..	101
3 доказових матеріялів про «Нахтігаль» .....	106
«Нахтігаль» очима командира «Бранденбургу» .....	111
Ворожі наклепи — советські .....	119
Польські наклепи .....	138
Підсумки .....	146
Англомовне резюме .....	147
Бібліографія .....	151
Показник імен .....	153

---

